

8
-
S
P
R
I
N
G
S

No A
3-306

2.2554

BREVIS EXPLICATIO

DIALLECTICAE

JUXTA MENTEM DIVI THOMAE

AUCTHORE

Rmo. P.M.Fr. FERDINANDI DIAZ LEGIONEN-
si, filio Conventus S. Pauli Vallis-Olerani, Regio
Consiliano in Supremo S. Inquisitionis
Santu, &cc.

VALIS-OLETI.

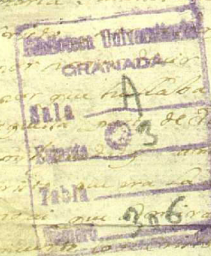
Typis FERDINANDI ZEPEDA in Con-
ventu Sancti Pauli Anno 1710.

*del Coll. de la Com. de San de
Granada*

18. a. 8.

Nº 1
241-160

*... para componer ...
... con ayuda ...
... que se ...
... que se ...
... que se ...
... que se ...
... que se ...
... que se ...
... que se ...
... que se ...
... que se ...*

2.2554

BREVIS EXPLICATIO

DIALECTICAE

JUXTA MENTEM DIVI THOMAE

AUTHORE

Rmo. P.M.Fr. FROYLANO DIAZ LEGIONEN-
si, filio Conventus S. Pauli Vallis-Oletani, Regio
Coniliario in Supremo S. Inquisitionis
Senatu, &c. *to Don*

VALLIS-OLETI.

Typis FERDINANDI ZEPEDA in Con-
ventu Sancti Pauli. Anno 1710.

*del Coll de la Coma de San de
Granada F. Z.*

18. a. 8.

No 1
241-160

GRANADA
Sala
Tabla

[Faint handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page]

BREVIS EXPLICATIO

DIALECTICAE

IUXTA MENTEM DIVI THOMAE

A UTHORE

R. M. F. FROYANO DIAZ REGIONENSIS

Philosophiae S. Theologiae, & Juris Canonici

Conditionis in septimo, & undecimo

seculi, &c.

AV. L. O. F. F.

FRANCISCA RIVERO

AV. L. O. F. F.

NOS FR. ANTONINUS

CLOCHE,

SACRAE THEOLOGIAE PROFESSOR,

ac totius Ordinis Praedicatorum humilis

Magister Generalis, & servus.

Uneri nostri est, interdum non volentes currere, incitare, interdum vero currentibus quodque calcar addere. Sanè non cum levi gaudio nostro accipimus te R.A.P.M.Fr.Froylanum Diaz, Collegii nostri S.

Thomae Regentem, & Complutensis Universitatis Publicum S. Thomae Primarium in Sapientia, & Doctrina D. Thomae apprimè instructum, quodque non sine scholae nostrae fructu, ejus doctrinam per aliquot annos in nostro insigni Collegio D. Gregorii Vallis-Oletani publice dictaveris, atque ad aliqua ingenii tui in publicam ex-

hibenda opera te accinxeris; quare tenore presentium, & officii nostri autoritate in meritum sanctæ obedientiæ, quo tibi majus asurgat incitamentum, præcipimus tibi, atque strictè mandamus, ut Cursum integrum Artium omninò perficere pro posse, componendo satagas, atque typis mandare procures, quo juvenus promptiori & utiliori studio utiliter imbuatur: majora deinceps tibi præcepturi, quæ ex collatis tibi à Domino talentis speramus. In nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Amen. Datis Romæ in Conventu nostro S. Mariæ super Minervam. Die 30. Aug. 1693.

Fr. Antoninus Cloche

Mag. Ord.

Reg. Fol. 16.

Fr. Josephus de Sarabia

Mag. & socius.

LL

LICENCIA DE LOS SUPERIORES.

Tiene el Reverendissimo P. M. Fray Froylan Diaz, Cathedratico de prima de la Universidad de Alcalà, licencia del M. R. P. M. Fr. Domingo Perez, Provincial de la Provincia de España, del Orden de Predicadores, y Cathedratico de Prima de la Universidad de Salamanca: Del Ordinario: Y del Consejo Supremo de Castilla, para imprimir un libro intitulado *Brevis Explicatio Dialecticæ*, el qual aprobaron por la Religion los M. RR. PP. Fr. Pedro de Santa Maria, y Fr. Agustin de Sandoval, Lectores de Theologia de el Real Convento de Nuestra Señora de Atocha: Por el Ordinario los M. RR. PP. MM. del Colegio del Carmen Descalço de Alcalà: Y por el Consejo, el Rmo. P. M. Fr. Francisco Blanco, Predicador de su Magestad, Calificador de la Suprema, y de su Justia.

SUMMA

SUMMA DEL PRIVILEGIO.

Tiene Privilegio por tiempo de diez. años el Illmo. señor D. Fr. Froylan Diaz de Llanos, Obispo que fue electo de la Ciudad de Avila, del Consejo de su Magestad en el Supremo de Inquisicion; Confessor que fue de la Magestad de CARLOS II. Cathedratico de Prima de la Universidad de Alcalá, y Regente de los Colegios de Santo Thomás de dicha Ciudad, y S. Gregorio de Valladolid del Orden de Predicadores, para que ninguno sin su licencia pueda imprimir este Libro intitulado, *Brevis explicatio Dialecticæ.* Dado en Madrid en 17. de Agosto de 1705. años. Del qual hizo cesion su Señoria Illustma. en el Convento de S. Pablo de Valladolid, de donde es hijo, como de ella consta, que está en el Archivo de dicho Convento.

SUMMA DE LA TASSA.

Los Señores del Consejo Real tassaron este libro, intitulado, *Brevis explicatio Dialecticæ,* à seys maravedis cada pliego, como mas largamente consta de su original.

Ay Paulina del Señor Nuncio de su Santidad, para que ninguna Persona, de qualquier calidad, y condicion que sea, pueda imprimir, ni hazer imprimir Las Sumulas, Disputadas, Logica, Philosphia, Generacion, Anima, y Metaphysica, que ha escrito el Illustrissimo Señor Don Fr. Froylan Diaz de Llanos del Orden de Predicadores, hijo del Convento de S. Pablo de Valladolid, sin orden de dicho Convento: despachada en Madrid à veynte y seys de Noviembre de mil seyscientos y noventa y cinco años; refrendada de D. Christoval Ipoliti, Escritor de Paulinas, y firmada de su Illma. y su Abreviador, y sellada. Como mas largamente consta de ella, que queda en el Archivo del Convento de S. Pablo de Valladolid.

PROEMIUM.

Sicut brevis in volatilibus apes, & initium dulcoris fructus illius; ita quidem brevis est Dialectica; sed initium dulcoris eius disciplina, ad discendum facilis; ad prosequendum utilis, cognoscendi principium, proficiendi lucrum, clypeus in pugna murus in victoria, semper in militia, sed semper in palma; & si brevia sunt præcepta, quæ continet, dulcedinis tamen grana comprehendit semper candida, si non fiat culpe rubigine tenebrosa, & si semel planta sit corpore grandis, vobis Pater, Frater, & simul juvenis omnis, vobis, inquam, proficiet, si peccatum absit, juvabit multum, si desit delictum, aut si eam quaeritis gratia Divina, & non vanitate terrena. Et tandem, Christiane Lector,

*Si fugis errorem, verumque dulciter amas,
Norma sit Aquinas omni tibi tempore Thomas.
Cum quo sit.*

CAPITULUM I. PROEEMIALE DE
OPERATIONIBVS
INTELLECTUS.

§. I.

Quid sint operationes predictæ?

Um munus proprium Dialecticæ sit operationes intellectus dirigere, ante reliqua justum erit de operationibus intellectus disputare: non quidem de operationibus intellectus agentis, qui cognoscitivus non est; sed intellectus possibilis, qui solus potest percipere veritatem. Triplex igitur est

est intellectus possibilis operatio, sicut *1. post lect.*
1. & 1. p. q. 65. ar. 1. docet Ang. Doct.

Prima operatio simplex apprehensio appellatur: illa videlicet actio, per quam intellectus res simplices apprehendit, nihil de illis affirmando, vel negando. Secunda operatio dicitur compositio, vel divisio: quando videlicet intellectus de re primò apprehensa aliquid affirmat, vel negat: & dum affirmat, dicitur componere, quia prædicatum cum subjecto conjungit: dum verò negat, dicitur dividere: quia prædicatū separat à subjecto. Tertia verò operatio denominatur discursus, seu ratiocinatio: quando scilicet intellectus ex uno cognito, alterum deducit, & infert: diciturque discursus, quatenus intellectus de uno currit, aut discurret ad aliud: Et discursus iste debet esse secundum causalitatem, sicut quando deducimus unum ex alio, tanquam ex causa, & principio: ita quòd primus actus, quo causam attingimus, sit causa alterius actus, quo attingimus conclusionem illatam.

§. II.

Numerus operationum explicatur.

Operationes prædictæ sunt tantum tres, & non plures, vel pauciores. Ratio autem ea est

est. Quia istæ requiruntur, & sufficiunt, ut intellectus perfectè veritatem attingat. Ergò non sunt plures, vel pauciores. Prob. ant. Intellectus non statim à principio, sed per successione[m] quandam, & discursum, venit in perfectam cognitionem veritatis. Sed ad discursum tres operationes assignatæ requiruntur, & sufficiunt. Ergò operationes prædictæ requiruntur, & sufficiunt ad perfectè cognoscendam veritatem. Prob. min. Ad discursum pertinentem ad tertiam operationem, requiruntur propositiones pertinentes ad secundam: & ad propositionem requiruntur termini pertinentes ad primam. Ergò ad discursum tres operationes assignatæ requiruntur, & sufficiunt.

Sed instabis. Quidquid fit per tertiam operationem, potest fieri per secundam. Ergò tertia superflua est. Prob. ant. Per tertiam operationem fit ordinatio, & dispositio præmissarum. Sed secunda operatio etiam est ordinativa. Ergò quidquid fit per tertiam, potest fieri per secundam.

Respond. neg. ant. & ad prob. dist. min. Ordinativa enunciative: conc. min. illative: negomin. & conseq. Quia secunda operatio solum ordinat enunciando unum de alio. Et ideo ad ipsam pertinet propositio categorica, & etiam pro-

positio hypothetica; non tamen secunda operatio ordinat inferendo unum ex alio; nam hæc ordinatio est formaliter distincta à compositione enuntiativa; & ita non ad secundam operationem, sed ad tertiam solum pertinere debet.

Dices: Diversitas compositionis enuntiativa, & illativa non est distincta formaliter. Ergò sicut una, ita etiam alia ad secundam operationem pertinere debet. Prob. ant. Eadem propositio potest esse enuntiativa, & illativa simul, ut constat in propositione conditionali, quæ est enuntiativa, & simul importat bonitatem consequentiæ. Ergò diversitas compositionis enuntiativa, & illativa non est distincta formaliter.

Resp. dist. secund. ant. eadem materialiter: conc. ant. formaliter: nego antec. & conseq. Quia propositio conditionalis habet duplicem formalitatem, enunciativam videlicet, & illativam; & secundum primam pertinet ad secundam; secundum aliam verò pertinet ad tertiam: sed hoc idè est, quia utraque formalitas est diversa formaliter; & idè licet propositio materialiter una sit, formaliter tamen diversa est.

CAPITULUM II.

De quatuor propositionibus.

VETRA dicta tamen, notitia præhabenda est de quatuor propositionibus, quas in limine præmittunt plures, & prima est. *Quod dialectica est prima acquisitione; sed non prima dignitate.*

Probatur prima pars. Quia illa scientia est prima acquisitione, quæ tradit modum acquirendi alias scientias, sed dialectica tradit modum acquirendi alias scientias. Ergò est prima acquisitione. Pat. min. Quia scientiæ acquiruntur per definitionem, divisionem, & argumentationem: Sed dialectica docet diffinire, dividere, & argumentari. Ergò tradit modum acquirendi alias scientias.

Secunda verò pars probat. Quia dignitas, & perfectio scientiæ defumitur ab objecti perfectione; sed objectum dialecticæ imperfectius est, quàm objecta aliarum scientiarum, siquidè objecta aliarum scientiarum sūt entia realia; & objectum dialecticæ est ens rationis, quod quidem est fictum, & minus perfectum ex re reali. Ergò dialectica non est prima, sed potius infima in dignitate.

Dices: Dignitas scientiæ sumitur ab objecto formaliter in esse objecti, & non ab illo materialiter sumpto. Sed objectum dialecticæ formaliter in esse objecti est saltè æquè perfectum: Ergò dialecticæ est æquè perfecta cum alijs, & non infima dignitate. Prob. min. Objectum dialecticæ formaliter est ita simpliciter scibile, sicut objecta aliarum scientiarum. Ergo æquè perfectum est.

Resp. neg. min. & ad probat. dist. ant. Itaque secundum rationem communem: conc. ant. secundum rationem particularem; nego ant. & consequ. Objectum namque dialecticæ est simpliciter scibile, & ita simpliciter, sicut ens reale secundum rationem communem scibilis, in qua omnia scibilia conveniunt univocè. Non tamen est ita simpliciter scibile, secundum rationem particularem: quia sicut abstractio dialecticæ est minus perfecta, ita objectum dialecticæ secundum particularem differentiam minus perfectum est, & non ita simpliciter scibile, licet absolute sit scibile simpliciter: Eo quod scibilitas sumitur à connexionè passionum cum essentia, & ens rationis ita connectitur cum suis proprietatibus, sicut ens reale cum suis.

Secunda propositio est: *Quod dialectica est ars disputandi.*

disputandi. Quia ea est ars disputandi, quæ tradit regulas, & præcepta conducentia ad disputandum; sicut ea ars, quæ tradit regulas ad pingendum, appellatur ars pictoria, & verè dicitur ars pingendi. Sed dialectica tradit regulas, & præcepta disputandi, siquidem disputatio fit per argumentationem, & dialectica docet argumentare, & facere syllogismos: Ergò dialectica verè ars disputandi dicitur.

Tertia propositio est: *Dialecticam dirigere triplicem operationem intellectus.* Quia intellectus in omni sua operatione potest errare. In prima quidem, applicando rei apprehensæ secundam intentionem illi repugnantem, ut si hominem apprehendat cum intentione generis. In secunda verò errare potest, affirmando de subiecto prædicatum, quod illi non convenit: & in tertia errare potest, male disponendo præmissas; sed dialectica tollit prædictum errorem, quem potest intellectus habere, modo jam dicto: Ergò dialectica dirigit triplicem operationem intellectus. Prob. min. Dialectica docet, cui subiecto tribuenda est talis, vel talis intentio generis, aut speciei; & similiter quod prædicatum, & subiectum in vera propositione debent supponere pro eodem

dem; & etiam quomodò syllogismus construendus est, ut nullum habeat defectum: Ergò dialectica tollit supradictum errorem.

Arguitur. Prima operatio non potest errare formalitèr. Ergo dialectica non potest primam operationem dirigere. Prob. ant. Prima operatio attingit rei quidditatem. Sed circa quidditatem nequit esse error: Ergo prima operatio non potest errare formalitèr. Prob. min. Cum quidditas rei consistat in indivisibili, vel tota attingitur, vel nihil attingitur; sed si tota attingitur, non datur error; & si nihil attingitur, error non datur; quia errare, est attingere rem cum aliquo defectu. Ergò circa quidditatem nequit esse error.

Resp. dist. ant. Errore compositionis; conciant. errore inordinationis, nego ant. & conseq. Quia prædicamenta pertinent ad primam operationem, & ita ad illam pertinet, prædicabilia in prædicamento ordinare, & consequenter animali tribuere intentionem generis, & homini intentionem speciei: & cum intellectus dialectica ignarus possit res è contra disponere, & homini tribuere intentionem generis, inde fit, primam operationem errare posse, malè prædicabilia in prædicamento ordinando, & ad huc errorem tollendum, esse

esse necessariam dialecticam; quamvis prima operatio errare non possit errore compositionis; eoquòd compositiva non est.

Quarta deniquè propositio affirmat: *Quod in dialectica à termino est incipiendum.* Et probat. quia à simplicioribus, & imperfectioribus incipiendum est, eo quòd ars imitatur naturam, & natura ab imperfectioribus, & simplicioribus incipit; sed inter omnia ad dialecticam pertinentia simplicior est terminus: Ergò ab illo incipiendum est. Prob. min. Omnia pertinentia ad dialecticam sunt, oratio, propositio, & syllogismus; sed hæc omnia componuntur ex terminis, & terminus ex nullo componitur: Ergò terminus inter omnia simplicior est.

Arguitur. Vox, & significatio sunt simpliciores termino, quia terminus ex voce, & significatione componitur, & pars semper est simplicior toto: Ergò à voce, & significatione, prius quàm à termino, incipiendum est.

Respond. dist. ant. simpliciores absolutè: conc. ant. intra lineam dialecticam: neg. ant. & conseq. Quia licet vox, & significatio sint simpliciores termino, non tamen pertinent ad dialecticam, sed ad Grammaticam, & Rethoricam; & ideo non prius ab illis incipiendum est in dialectica; sed

sed prius incipiendum est à termino, qui inter omnia pertinentia ad dialecticam simplicior est.

LIBER PRIMUS

DIALECTICÆ, ET IN EO.

CAPITULUM PRIMUM

De Signo.

§. I.

Diffinitio signi explicatur.

Signum est nota quædam, per quam res designamus, ut eas distinguamus ab aliis, & communiter diffinitur: *Est objectum, quod potentie cognoscitæ aliquid aliud à se representat*; sicut fumus, qui ita representat ignem, & vestigium animalis pulveri impressum representat animal, quod transivit, & illius signum est. In prædicta

dicta autem diffinitione *objectum* ponitur loco generis, & similiter *representare*. Quia quodlibet objectum representat se, quavis non sit signum sui. Illa verò particula *aliud à se* loco differentie ponitur; nam in hoc distinguitur signum ab alijs, quæ signa non sunt, sicut ab homine, qui se ipsū, & alterum hominem representat, cuius tamen non est signum; eoquod homo representatus non est aliud ab homine representante.

In gratiam tamen incipientis addiscere, oportet particulas explicare. Est ergo *objectum*, quod objicitur potentie, vel ponitur ante illam, ut ab ipsa cognoscatur, & est triplex, videlicet, *motivum tantum; terminativum tantum; motivum, & terminativum simul*. Motivum tantum est: *Quod movet, sed non terminat potentiam*; ut imago Divi Thomæ, quæ movet potentiam, ut cognoscat D. Thomam; & ita cognitio non terminatur, aut finitur in imagine, sed transit ad prototypum. Terminativum tantum est: *Quod tantum terminat, & non movet*; sicut Imperator cognitus media sua imagine, terminat cognitionem, sed ad illam movet imago, non tamen ipse Imperator. Motivum, & terminativum simul est: *Quod simul movet, & terminat*; sicut lapis in se ipso cognitus

movet ad sui cognitionem, & simul terminat illam. Ex quibus tamen objectis, solum *motivum tantum* obtinet rationem signi; quia hoc solum aliquid aliud à se repræsentedat.

Alia tamen particula, scilicet, *repræsentedare* idem significat, quod rem præsentem facere; & ultima particula *aliud à se* denotat inter signum, & signatum debere dari distinctionem essentialè: & quamvis dicatur, *potentiæ cognoscitivæ*, non debet intellegi de potentia perfectè cognoscente, sed etiam de quacumque potentia imperfectè cognoscitiva; quia etiam bruta habent sua signa, per quæ signata saltem materialiter cognoscunt; sicut canis per odorem quoddammodo cognoscit leporem; & equus, audita tuba, statim se parat ad prælium.

Contra definitionem arguitur. *Vox homo*, in libro clausa, est verè signum; & tamen non repræsentedat potentiæ cognoscitivæ, siquidem non est præsens potentiæ, sed potius absens, & in libro clausa: Ergò ad rationem signi repræsentedatio necessaria non est.

Responderi poterat, dist. min. non repræsentedat actu: conc. min. aptitudine: neg. min. & conseq. Quia licet illa vox non repræsentedet actualiter, eo quod non est manifesta; potest tamen

repræsentedare proximè, siquidem significationem habet, & solum est ab extrinseco impedita, quatenus liber est clausus: Et hoc sufficit, ut sit verè signum; eo quod verba in definitione posita, non dicunt actum, sed aptitudinem.

Respond. secundo: dist. maj. fundamentaliter: conc. maj. Formaliter: neg. maj. Quia vox constituitur in ratione signi per formam rationis, quæ non existit, nisi dum vox actu cognoscitur; & ideò quando vox est in libro clausa, non est formaliter signum, nec illi actualiter convenit definitio, sed solum fundamentaliter; quatenus ex parte vocis adest iam fundamentum ad rationem signi requisitum; hoc tamen sufficit, ut vox prædicta dicatur signum absolute; quia cum entia rationis sint minimæ entitatis, ut absolute dicantur existere, satis est existere fundamentum.

§. II.

De divisione signi in communi.

Quia signum est medium ductivum potentiæ in cognitionem signati, duplicem habitudinem importat; unam quidem ad signatum, & alteram ad potentiam; & ratione habitudinis ad potentiam dividitur in signum formale, & signum instrumentale. Signum formale

est: *Quod se ipso, & non mediante alio representat*; sicut conceptus lapidis, per se solum representat lapidem independentem ab alio conceptu. Signum verò instrumentale est illud: *quod præexistente cognitione sui, aliquid aliud facit in cognitionem venire*; sicut fumus prius cognitus facit cognoscere ignem.

Ex quo infertur, inter utrumque signum duplicem reperiri differentiam. Prima est, quod signum instrumentale, ut ducat in cognitionem signati, debet prius cognosci in quantum signum, id est, ut habens proportionem cum signato. Nam si non cognoscimus imaginem habere proportionem cum D. Thoma, non possumus per illam cognoscere D. Thomam: sed signum formale non debet prius cognosci per actum distinctum ab eo, quo signatum cognoscitur.

Et si dicas: eundem esse motum in imaginem, & in rem imaginatam, iuxta commune proverbium: Ergò eodem actu, quo cognoscitur signum instrumentale, cognoscitur signatum; ac proinde tale signum non debet prius cognosci.

Respond. Quod eodem actu, quo cognoscitur signum in actu exercito, & ut actualiter ducit, cognoscitur signatum saltem in obliquo: non tamen eodem actu, quo cognoscitur signum in actu

signato, cognoscitur signatum; & propterea asserimus, solum signum instrumentale debere prius cognosci in actu signato, id est prius debere cognosci absolute imaginem D. Thomæ esse signum illius, & habere proportionem cum ipso.

Secunda differentia inter utrumque signum ea est, quod signum instrumentale, ut representet actualiter signatum, duplicem cognitionem requirit; unam quidem signi, eo quod tale signum est medium *per quod*, aut quod prius cognitum ducit in cognitionem alterius. Alteram etiam requirit cognitionem, scilicet sui signati quantum ad *an est*. Nā qui nullam habet notitiam D. Thomæ, non potest per eius imaginem in cognitionem D. Thomæ venire. Signum verò formale est medium *in quo*; & ita unam solam cognitionem requirit, per quam intellectus cognoscit signum, & in eo contemplatur objectum.

Arguitur contra divisionem prædictam. Quia signo formali non convenit essentia signi: Ergò non bene signum in utrumque dividitur. Probant. Signum formale, videlicet conceptus intellectus, non representat aliud à se; siquidem conceptus habet intra se eandem essentiam, quam res habet in conceptu: Ergò signo formali non convenit essentia signi.

Resp. neg. ant. & ad probat. dist. ant. aliud quantum ad substantiam; conc. ant. quantum ad modum: neg. ant. & conseq. quia essentia. prout à parte rei, habet modum naturalem, & in conceptu solum modum intentionalem habet; qui modi essentialiter distinguuntur; & ideo hæc diversitas essentialis in modo habendi eandem substantiam, & naturam, sufficit, ut signum formale representet aliud à se.

CAPITULUM II.

De divisione signi formalis.

Explicata natura signi formalis, prima divisio illius est: *In conceptum ultimum, & non ultimum.* Conceptus non ultimus: *Est conceptus signi instrumentalis;* qui quidem dicitur non ultimus; quia post illum format intellectus alterum conceptum ad cognoscendum signatum. Conceptus verò ultimus *est conceptus rei, sive cognita per se, sive cognita per signum.* Quia in prædicto conceptu ultimo sistit intellectus, & non transit ad alterum cognoscendum.

Sec. Dividitur signū formale, in *conceptum dire-*
rs.

rectum, & reflexum. Conceptus directus est *conceptus objecti, vel rei distincte à conceptu;* sicut conceptus lapidis, vel imaginis. Conceptus verò reflexus est *conceptus alterius conceptus,* ut quando quis per secundum conceptum cognoscit primum conceptum prius habitum. Requiritur tamen utrumque conceptum esse in eodem cognoscente; & ideo conceptus, quo Angelus cognoscit nostrum conceptum, reflexus non est. Quia reflexio debet esse eiusdem cognoscentis.

Ex quo habes, conceptum reflexum debere realiter à directo distingui. Quia conceptus directus habet objectum representatum per ipsum pro objecto primario; & conceptus reflexus non habet pro objecto primario prædictum objectum; sed conceptum illius; & conceptus per objecta primaria realiter distinguuntur.

Rursus etiam, cum conceptus sit ultima actualitas objecti, si conceptus directus identificaret reflexum, identificaret suam ultimam actualitatem in genere intelligibili passivo; & ita esset simpliciter infinitus.

Et si dicas: objectum visibile in genere suo identificare ultimam actualitatem, siquidem non videtur per aliquod medium realiter distinctum ab ipso; & tamen infinitum non est: Ergo idem de conceptu.

Resp.

Resp. neg. confq. Quia genus visibile ex proprio conceptu formali importat imperfectionem, siquidem ex conceptu formali visibilis importat materiam, & accidentia coloris; undè ex proprio conceptu supponitur limitatum, & consequenter non erit infinitum, quamvis identificet ultimam actualitatem in genere proprio. Genus verò intelligibile ex proprio conceptu formali non dicit imperfectionem, siquidem reperitur in Deo formaliter; & ideò si identificaret ultimam actualitatem, esset infinitum simpliciter.

Tertio dividitur signum formale in *notitiam intuitivam, & abstractivam*. Notitia intuitiva. *Est notitia rei presentis*. Notitia verò abstractiva: *Est notitia rei absentis*; sicut ea, quam habemus existentes Compluti, alicuius objecti existentes Vallis-Oleti.

Et si dicas: Quod notitia, quam habeo Petri presentis, est notitia rei presentis, & tamen intuitiva Petri non est, siquidem non terminatur ad substantiam Petri, sed tantum ad illius accidentia: Ergò non omnis notitia rei presentis est notitia intuitiva.

Resp. neg. min. Quia licet prædicta notitia per se solum terminetur ad accidentia, & sit eorū intuitiva; per accidens tamen, & ratione acciden-

tium terminatur ad substantiam, tanquam ad subiectum illorum, & visibile propter illa, quod factis est, ut verè sit intuitiva substantiæ.

Inter utramque tamen notitiam quadruplex differentia versatur. Prima ex parte causæ efficientis; quia notitia intuitiva causatur ab objecto presenti, immittente species, aut illas cōservante. Notitia verò abstractiva causatur ab speciebus relictis in memoria in absentia objecti.

Secundo differunt ex parte effectus; quia inter notitias ejusdem ordinis, notitia intuitiva clarior, & certior est notitia abstractiva.

Tertio differunt ex parte ordinis; quia notitiā abstractivam semper præcedit intuitiva notitia, vel ejusdem objecti, vel alterius similis; sicut notitia abstractiva, quam habemus Romæ, supponit notitiam intuitivam alterius Civitatis, aut loci, ad cuius similitudinem Romam cognoscimus.

Quarto distinguntur ex parte subiecti; quia notitia intuitiva reperitur in omnibus sensibus, tam internis, quam externis; notitia verò abstractiva, in solo intellectu reperitur.

CAPITULUM. III.

De divisione signi per ordinem ad signatum.

Ratione autem ordinis ad signatum, dividitur signum in *naturale*, *ad placitum*, & *ex consuetudine*. Signum naturale est, *quod ex natura sua aliquid representat*; sicut fumus ignem. Undè tale signum duas habet proprietates, quarum prima est, quod idem apud omnes representat; sicut fumus, aut vestigium hominis. Secunda proprietas est, quod non potest deponi à sua significatione; eo quod non potest non obtinere naturalem proportionem cum signato.

Signum verò ad placitum illud est: *quod ex impositione aliquid representat*; sicut hæc vox *homo*, quæ imposita est ad hominem significandum, & idem de tabella, vel alio signo juxta morem Patriæ posito, ad hospitium significandum. Et idè de Sacramentis, quæ Christus imposuit ad gratiam significandam: quapropter tale signum duas habet per opositum proprietates, videlicet, quod non idem significat apud omnes, ut vox homo, quæ solum apud Latinos hominem significat. Et item quod tale signum potest à significatione deponi, si Respub. voluerit.

Tandem signum ex consuetudine illud est: *quod aliquid ex usu quodam, & consuetudine representat*; sicut propter consuetudinem, quam habet canis ante Dominum ambulandi, canis semel visus, Dominum representat.

Hoc tamen signum ex consuetudine semper reducitur vel ad signum naturale, vel ad placitum. Ad naturale quidem, quando consuetudo fundatur in natura; sicut in natura canis fundatur consuetudo Dominum præcedendi. Ad placitum verò, quando consuetudo in hominum voluntate fundatur; sicut mappæ positæ supra mensam significant ex consuetudine ad placitum comestionem; & ramus positus ante tabernam, significat vinum vendibile, præcisè, quia homines voluerunt uti signo prædicto.

Contra definitionem tamen signi naturalis arguitur. Quod imago D. Thomæ, idè D. Thomam representat, quia pictor voluit eam D. Thomæ assimilare: Ergò non representat ex natura rei, sed ex libera voluntate pictoris.

Respond. dist. conseq. Ex libera voluntate in fieri: conc. conseq. In facto esse: neg. conseq. Quia quamvis in fieri dependeat à voluntate pictoris, semel tamen facta, necessario representat; nec pictor potest facere, quod D. Thomam non representet.

sentet; sicut vocem semel impositam, potest Respub. à sua significatione deponere,

Dices: etiam postquam imago depicta est, potest iterum deformari, aut ab illa auferri similitudo: Ergo etiam imago potest à sua significatione deponi.

Respond. dist. conseq. Variata intrinsecè imagine: conc. conseq. Invariata: nego conseq. Quia, dum deformatur imago, & ab illa auferitur similitudo, mutatur intrinsecè; sed vox, & omne signum ad placitum absque ulla intrinseca variatione potest à sua significatione deponi præcisè per id, quod habentes authoritatem velint, ipsum non amplius significare.

CAPITULUM IV.

De Termino.

§. I.

Explicatur termini in comuni diffinitio.

Inter omnia pertinentia ad dialecticam terminus prior est, quia tamen de formali importat secundam intentionem partis: pro substracto verò, & de materiali, importat vocem significativam; & cum concreta accidèntalia diffiniuntur

antur per subjectum, propterea terminus communis cõmuniter diffinitur, *esse signũ, ex quo simplex conficitur propositio.* In ratione autem signi convenit cum omni signo rationem termini habente vel non habente, qualis est imago D. Thomæ, quæ non est terminus, & est verè signum; & per talem etiam particulam excluduntur Blitiri, & aliæ voces, quæ nihil significant. Per ultimam verò particulam distinguitur terminus ab omni alio, non habente rationem termini; eo quod nihil aliud à termino potest per se componere simplicem propositionem.

Arguitur tamen contra diffinitionem prædictam. Quod una propositio potest componere aliam; sicut hæc, *homo est animal*, componit istam, *homo est animal, est propositio*: Ergò componere propositionem convenit alijs à termino; & consequenter non est differentia termini distinctiva.

Respond. dist. antec. convenit propositioni per accidens: conc. ant. per se neg. ant. & conseq. Quia propositio est totum in linea dialectica, & ita per se intra lineam dialecticam non ordinatur ad alterum componendum; sed intentio partis convenit illi per accidens, & extra suam essentiam, & non sicut convenit termino, qui est primum elementum in linea dialectica; & quod primum

mo illi convenit intra talem lineam, est secundum intentionem partis; consequenterque essentialiter illi convenit, tanquam prima differentia in linea dialectica; & ideo solus terminus per se potest componere propositionem, vel ad illam componendam ordinari.

Secundum resp. Terminum componere propositionem formaliter; sed unam propositionem solum materialiter aliam componere; quatenus id, quod est propositio, subinduit accidentaliter intentionem termini ad componendum.

Et si dicas: Quod haec propositio, *homo est animal*, componit istam, *homo est animal, est propositio formaliter*: Ergo componit illam formaliter. Pat. consequ. Quia praedicatum verè dicitur de subiecto; & non verè de illo diceretur, si subiectum, ut componit, non esset formaliter propositio.

Sed neg. consequ. & ad prob. dist. ant. De subiecto ex parte rationis *que*, & in se ipso: conced. consequ. ex parte rationis *sub qua*: neg. consequ. quia praedicatum solum affirmatur de subiecto in se ipso, & ex parte rationis *que*: & cum subiectum in se ipso sit propositio formaliter, verè de illo dicitur praedicatum, quamvis ex parte rationis *sub qua*, non sit propositio, sed terminus, &

pro

pro materiali complexus: non enim praedicatum dicitur de subiecto secundum rationem *sub qua*: aliam haec propositio esset falsa, *homo est animal*; quia praedicatum formaliter, ut tale, non est subiectum formaliter.

§. II.

De prima termini divisione.

Dividitur primò terminus in *vocalem, mentalem, & scriptum*. Terminus vocalis *Est vox significativa ad placitum, ex qua simplex conficitur propositio*: sicut *vox homo*, in quadam diffinitione *vox* ponitur loco generis; quatenus *vox* est communis ad vocem significantem, & vocem non significantem, nec habentem rationem termini vocalis. *Significativa* verò distinguit terminum à voce non significante, ut *blitiri*. *Ad placitum* autem excludit à ratione termini voces naturaliter significantes, sicut gemitus infirmi naturaliter dolorem significat, & visus lætitiæ animi explicat naturaliter. Ultima particula ponitur ad differentiam propositionis, ut in diffinitione termini in communi dictum est.

Contra arguitur. *Blitiri* componit propositionem, istam videlicet, *Blitiri est trisyllabum*: Ergo verè terminus est; & consequenter non bene excludus in diffinitione termini.

C

Resp.

Resp. dist. ant. componit materialitèr : conc. ant. formalitèr, nego ant. quia blitiri componit materialitèr tantùm, eoquòd solùm accipitur pro se ipso : non tamèn componit formalitèr , & acceptum pro alio, quod ad rationè termini necessarium est.

Terminus verò mentalis: *Est notitia formalitèr significativa, ex qua simplex conficitur propositio mentalis.* Notitia ponitur loco generis ; quia non solùm conceptus intellectus, sed etiàm notitia potentix visivæ, & actio cognoscendi habent rationem notitiæ, cùm tamen non sint verè termini. Alia autèm particula loco differentix ponitur, ad differentiam propositionis mentalis.

Terminus tandè scriptus: *est scriptura significativa ad placitum, ex qua simplex conficitur propositio scripta.* Scriptura habet vicem generis : nam in ratione scripturæ etiam scripturæ non significantes conveniunt. Alia autem particula loco differentix ponitur.

§. III.

De divisione termini vocalis.

Cum terminus mentalis eodem modo dividatur, quo signum formale dividitur; propterea de divisione termini mentalis non curantes, terminum vocalem dividimus, & primò in univocum, & equivocum. Terminus univocus est

est, qui sua significata unico conceptu representat, ut vox homo. Significare autem sua significata unico conceptu, est representare illa, quatenus conveniunt in aliqua ratione communi ; sicut homo significat omnes homines, ut conveniunt in ratione hominis, vel in humana natura.

Terminus æquivocus est: *Qui sua significata diversis conceptibus representat*, ut iste terminus canis, representat canem terrestrem, canem cælestem, & marinum, diversis conceptibus, id est, pro ut differunt inter se, secundum proprias differentias

Rursus autem terminus æquivocus dividitur in *æquivocum à casu, & æquivocum à consilio.* Terminus æquivocus à casu est ille: *Qui significat sua significata pluribus conceptibus ex æquo, & sine ordine unius ad alium* ; sicut vox canis significat pisces canem, & stellam canem, & canem terrestrem

Terminus æquivocus à consilio est ille: *Qui significat sua significata cum habitudine, & proportionem unius ad aliud*; sicut iste terminus Nero, significat Neronem, & omnes homines crudeles propter similitudinem, & convenientiam cū Nerone in ejus crudelitate; & hic terminus verè est analogus.

Duas tamen regulas pro analogatis assignant dialectici. Prima est: *Quod analogum per se sumptum stat pro famosiori significato*; ut cum dicitur

homo, accipitur pro homine vivo, qui est principale significatum.

Secunda regula est, quòd in analogis, *talia sunt subiecta, qualia permittuntur ab eorum prædicatis*. Id est, quòd in analogis potest subiectum determinari à prædicato, ut accipiatur pro analogato minus principali, ut in hac, *homo est pictus*, determinatur subiectum à prædicato, ut accipiatur pro homine picto.

Arguitur contra primam regulam. In hac propositione, *homo alius est vivus, alius pictus*, ly *homo* est analogum per se sumptum; siquidem non restringitur ab analogato minus principali, nec alienatur ab illo, eoquòd non accipitur solum pro homine vivo, sed etiàm pro homine picto; & tamen non accipitur pro famosiori significato, sed potiùs est ad utrumque communis: Ergò regula rectè assignata non est.

Resp. Tamen regulam intelligendam esse de analogo supponente personalitèr, & non de analogo supponente simpliciter, qualiter ly *homo* in divisione prædicta supponit, abstrahendo ab homine vivo, & picto; & ita ly *homo* nec stat per se sumptum modo requisito, nec restringitur ab analogato minus principali.

Et si dicas: Si ly *homo* supponeret simpliciter, sup-

supponeret pro natura humana, quæ est primum hominis significatum; sed non supponit pro natura humana, cum de illa non verificetur esse pictam: Ergò non supponit simpliciter.

Resp. quòd ut supponat simpliciter, necessarium non est, supponere pro natura humana; sed satis est supponere pro homine secundum exteriorem figuram communem ad hominem vivum, & pictum.

Meliùs tamen resp. Hominem ibi non esse analogum per se sumptum; quia licet non restringatur ab analogato minus principali adæquatè, inadæquatè tamen ab illo restringitur. Nam idem est dicere, homo alius vivus, alius pictus, ac dicere, ex hominibus aliquis est vivus, aliquis est pictus; & ideò ly *homo* inadæquatè, idest secundum aliquem hominem restringitur, ut accipiatur solum pro homine picto.

§. IV.

De alia termini divisione.

Quamvis divisio supra facta in terminum univocum, & æquivocum sit vera termini divisio, quia tamen terminus æquivocus ad finem dialecticæ, vel ad syllogisticè concludendum inutilis est; propterea, termino æquivoco segregato, solum terminum univocum dividimus in *cathegorematicum*, & *syncathegorematicum*.

Terminus cathegorematicus ille est, *qui significat aliquid per se*. Significare verò aliquid per se, est significare aliquid per modum rei, id est per modum independentis ab alio, ut in propositione possit esse prædicatum, vel subjectum; sicut homo, equus, &c.

Terminus syncathegorematicus est, *qui significat aliquid aliquo modo*. Significare autem aliquo modo, est significare aliquid per modum modi afficientis aliquam rem, sicut velociter, aut fortiter. Unde terminus prædictus non potest in propositione esse subjectum, vel prædicatum per se solum, & sine consortio termini cathegorematici; ut patet insignis universalitatis, & particularitatis, *ut nullus, quidam*, quæ nunquam per se sola componunt.

Arguitur contra. Velociter se solo componit hanc propositionem, *velociter est terminus syncathegorematicus*: Ergò terminus syncathegorematicus se solo componere potest.

Confirm. Velociter, & velocitas significant idem, cum utrumque significet ipsam velocitatem; sed velocitas est terminus cathegorematicus: Ergò etiam velociter.

Respond. neg. ant. Quia in propositione prædicta subintelligitur, *hec vox*; & ita velociter, ratione vocis subintellectæ componit.

Ad confirm. resp. dist. maj. Idem eodem modo:
neg.

neg. mai. modo diverso: con. mai. Quia velocitas significat velocitatem per modum rei; velociter verò significat illam per modum modi, & ideo aliquo modo significat.

Sed contra. Casus rectus, & obliquus significant diverso modo; & tamen, quia idem significant ex parte rei, uterque est terminus cathegorematicus: Ergò idem de velociter, & velocitate dicendum.

Resp. dist. mai. Diverso modo in ratione notaminis, aut nominis: con. mai. in ratione termini: neg. mai. min. & conseq. Quia rectus, & obliquus significant diverso modo in ratione notaminis; sed in ratione termini uterque significat rem per modum rei; quando namquæ dicimus habitus religiosi, vel palium Petri, non concipimus religiosum, & Petrum tanquam modum alterius, sed per modum rei possidentis.

§. V.

Dedivisione termini cathegorematici.

Terminus cathegorematicus *in communem, & singularem dividitur*. Terminus communis est, *qui significat plura divisim*: significare verò plura divisim, est significare plura, ita, quod possit de pluribus affirmari, & terminus pro pluribus supponere; *ut fidas: Petrus est homo, Paulus est homo.*

Con-

Contra arguitur. Iste terminus *Deus*, est terminus communis; & tamen non significat plura divisim: Ergò definitio non convenit omni termino cò-muni. Prob. min. Significat unum tantum, videlicet, ipsam Divinam naturam, quæ unica, & singularis est: Ergò non plura divisim.

Resp: neg. min. ad probat. dist. ant. Unum ex parte rei significatæ: conc. ant. ex modo significandi: neg. ant. & consequ. Quia iste terminus *Deus* ex parte rei significatæ significat unum tantum; eoquod *Deus* in se ipso singularis est; sed ex modo significandi, significat plura divisim, quia realiter significat naturam Divinam, quod si essent plures *Dij*, posset de quolibet affirmari.

Sed contra. Terminus non potest significare Deum repugnantem; sed plures *Dij* essentialiter repugnant: Ergò non potest significare plura divisim.

Resp. dist. mai. Deum repugnantem ex parte modi significandi: conc. mai. ex parte rei significatæ: neg. mai. & sub eadem dist. min. neg. consequ. Quia licet plures *Dij* essentialiter pugnent; non tamen oritur repugnantia ex modo significandi. Nam terminus ex vi significationis potest supponere pro pluribus, si plures *Dij* darentur: & ideò dialecticè est terminus communis; quia dialectica solum attendit ad modum significandi.

Ter.

Terminus autem singularis est, qui significat unum tantum, sicut *Petrus*; & de uno tantum potest affirmari: intelligitur tamen de uno per identitatem, aut unum per collectionem, ut hic terminus *Complutum*, qui significat plura collectivè, & per modum unius, & ita non potest de quolibet divisivè affirmari, ut si dicas, *Petrus* est *Complutum*, aut *Petrus* est *populus*. Si tamen *populus* comparetur ad omnes *populos*: de quolibet eorum potest affirmari; & ideò est terminus communis in ordine ad omnes *populos*.

Contra arguitur. Iste terminus *Petrus*, & *Paulus*, est terminus singularis; & tamen non significat unum tantum, siquidem non solum *Petrum*, sed etià significat *Paulum*: Ergò non omnis terminus singularis significat unum tantum.

Resp. dist. maj. Si *ly* & summitur collectivè: conc. maj. si summitur divisivè: neg. maj. & sub eadem dist. min. neg. conf. Quia si *ly* & summitur divisivè, potest de pluribus affirmari, ut si dicas: *Petrus* est *Petrus*, vel *Palus*: *Paulus* est *Paulus*, vel *Pet*

Terminus item communis dividitur in transcendentem, & non transcendentem. Terminus transcendens est, Cujus significatum per omnia genera divagatur; sicut *res*, *ens*, *verum*, *bonum*, *aliquid*, *unum*. Terminus non transcendens est, Cujus signifi-

si-

ficatum coarctatur ad aliquod genus, ut homo, vel animal.

Terminus etiã singularis dividitur *in singularem determinatum*, ut Petrus, & *singularem demonstrativum*, ut hic homo, & *singularem ex suppositione*, ut titulus B.M. Virginis. Nam supposito, quòd solus Christus de Virgine natus est Filius Virginis, solùm significat Christum. Singulare verò vagum relinquimus; quia magis accedit ad terminum communem, siquidem potest de pluribus affirmari, ut Petrus est quidam homo: Paulus est quidam homo.

Rursus etiã terminus cathegorematicus dividitur *in collectivum*, & *divisivum*. Collectivus est, *qui in singulari numero significat plura copulativè*, & *solum potest affirmari de pluribus collectivè*, ut si dicas, Petrus, & Paulus, & alii cives sunt populus.

Terminus autem divisivus est ille, *qui significat unum tantum, vel plura divisim*, sicut Petrus, vel homo. Ex quibus habes differentiam inter terminos prædictos; quia omnis terminus communis est divisivus; non tamen omnis divisivus est communis; quia Petrus est terminus divisivus; & etiã omnis terminus collectivus est singularis; non tamen omnis singularis est collectivus, ut Petrus.

De alia divisione termini cathegorematici.

Dividitur terminus cathegorematicus *in absolutum*, & *connotativum*. Terminus absolutus est, *qui significat aliquid per modum per se stantis*, ut homo, & albedo. Significare aliquid per modum per se stantis, est significare aliquid per modum substantiæ, id est, ac si subjecto non inhaereret, sive res significata sit substantia, sive accidens.

Terminus connotativus est, *qui significat aliquid per modum adjacentis*; id est, significando formam, & connotando subjectum, in quo forma reperitur, ut album. Ex quo habes, terminum connotativum duplex habere significatum; unum materiale videlicet subjectum, pro quo supponit, & accipitur in propositione; & aliud formale, scilicet formam, & hanc esse principale significatum.

Habes etiam; ad terminum connotativum non requiri formam verè inhereræ, sed satis est ipsam significari per modum formæ inherentis; sicut rationale, & cæcū significant rationalitatē, & cæcitatem, ac si essent formæ inherentes, & ita sunt termini connotativi, quamvis formæ verè non inhaereant.

Contra arguitur. Ille terminus, *non intelligibile*, est terminus connotativus, & tamen non significat ali-

aliquid per modum alteri adjacentis : Ergò diffinitio non convenit omni diffinito per illam. Prob. min. Ille terminus nihil significat ; nam si aliquid significaret, maximè id, quod non est intelligibile ; & non intelligibile, non est significabile, quia sicut concipimus, ita significamus : Ergò non significat aliquid per modum alteri adjacentis.

Resp. neg. min. ad probat. dist. ant. nihil ex parte rei : conc. ant. nihil ex parte modi : neg. ant. Quia licèt significet non intelligibile ex parte rei, illud tamen significat, ut intelligibile ex parte modi, vel ad modum intelligibilis ; & eodem modo significat aliquid per modum alteri adjacentis.

Ex dictis colligitur, sequentes terminos, *artifex, pater*, & hujusmodi alios, esse terminos connotativos, quia connotant aliquid, cui inhaerent ars, & paternitas. Unde intelliges, terminum connotativum non semper debere esse adjectivum, quia artifex, & pater adjectiva non sunt.

Ulterius etiàm dividitur terminus cathegorematicus *in concretum, & abstractum*. Terminus concretus est, qui significat formam, ut in supposito, sicut album, & homo : nam homo significat humanitatem, ut in habente, vel in supposito ; & album significat albedinem, ut in corpore habente ex modo significandi.

Terminus abstractus est, qui significat formam per modum per se subsistentis, sicut humanitas, & albedo : quia licèt albedo reperitur in subjecto, terminus tamen significat illam nullum subjectum connotando. Ex quo oritur differentia inter terminum absolutum, & abstractum ; quia quamvis omnis abstractus sit absolutus, non tamen è contrà ; nam homo est terminus absolutus, & non abstractus : & similiter, licèt omnis connotativus sit concretus, non tamen omnis concretus est connotativus, ut homo.

§. VII.

De alia ejusdem termini divisione.

Dividitur etiàm terminus cathegorematicus *in terminum primæ intentionis, & terminum secundæ intentionis*. Terminus primæ intentionis est, qui significat rem, secundum illud, quod habet in re, sicut animal, & homo. Et terminus iste dicitur primæ intentionis, quia significat prædicata convenientia à parte rei, & quia hæc primò concipiuntur : propterea termini illa significantes dicuntur primæ intentionis.

Terminus autem secundæ intentionis est, qui significat rem secundum illud, quod habet ex consideratione intellectus, ut genus, & species. Et quia talia prædicata non primò competunt rebus, sed se-

cundò , & per quandam reflexionem intellectus : propterea termini significantes illa, secundæ intentionis appellantur.

Arguitur. Quia chymera est terminus primæ intentionis; & specieitas est terminus secundæ intentionis, siquidem specieitas significat secundam intentionem fictam per actionem intellectus, & tamen chymera non significat aliquid secundum illud, quod habet in re; nam chymera non habet esse à parte rei, nec etiã specieitas est terminus secundæ intentionis: ergò non rectè traditur utraque diffinitio.

Facile respondetur: Chymeram significare rem secundum illud, quod habet in re, non quidè positivè, quia chymera positivè non habet esse à parte rei, sed dumtaxat negativè, id est, secundum id, quod rei non convenit accidentalitè ex vi status, què habet in intellectu: & cum chymera non significet rem, secundum illud quod habet ex vi status accidentalis in intellectu fingente, indè fit, esse terminum primæ intentionis.

Ad aliud etiam facilis est solutio; quia licet specieitas significet secundam intentionem fictam, non tamen illam significat per ordinem ad intellectum, ut fingentem de novo, & dantem aliud esse accidentale super additum; sed illam merè concipientem

tem secundum suam naturam; & ideo est terminus primæ intentionis, sicut ens rationis significat aliquid fictum, & tamen non est terminus secundæ intentionis, quia significat illud secundum suam naturam, & non secundum aliud esse superadditum de novo. Ad hoc enim est necessarium, quod terminus significet secundam intentionem, ut superadditam alicui subjecto, & existentem in illo, ut genus, & species.

Dividitur insuper terminus cathegorematicus in *finitum*, & *infinitum*. Infinitus est, qui ex modo significandi nihil determinatum significat, sed tantum, quod res non sit, sicut non homo significat quod non est homo, sed nihil determinat. Terminus finitus est, qui aliquid determinatum indicat, ut homo, vel homo albus.

§. VIII.

De altera ejusdem termini divisione.

Terminus cathegorematicus ulterius dividitur in *terminum complexum*, & *incomplexum*.

Terminus complexus est, cujus partes sunt per se *significativæ*, id est, quarum una significat independentè ab alia, ut homo albus.

Terminus incomplexus est, cujus partes per se non sunt *significativæ*, id est, quarum una non significat independentè ab alia; sicut homo, cujus par-

partes sunt duæ syllabæ, nihil per se solas significantes.

Ad perfectam tamen utriusque termini notitiam præ oculis habendum est, ad terminum complexum requiri plures voces ordinatas, quarum una determinet aliam, ut si dicas, homo albus, Petrus, & Paulus, liber Francisci. Quare, homo lapis, & huiusmodi alia, sunt plures termini incomplexi; non tamen faciunt unum terminum complexum; eoquod partes dispartatè se habent, & sine aliquo ordine, vel connexionione utriusque.

Item requiritur, terminum complexum pluribus subordinari cõceptibus: undè gladius, ensis, Marcus Tullius, & alia synonoma non sunt termini complexi, quia eidem conceptui ambæ partes subordinantur; & propterea etiã nomina composita figure, sicut armiger, legifer, respublica, &c. non habent rationem termini complexi; quia ex parte rei significant idem, & unico subordinantur conceptui; & complexio, vel in complexio principalitèr pensanda est penès unitatem, vel pluralitatem conceptus; & ideo littera *A* esset terminus complexus, si imponeretur ad significandum idem, quod homo albus; eoquod in illo eventu plures illi corresponderent conceptus.

Necessarium insupèr est ad terminum complexum,

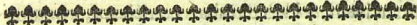
xum, quod partes illius idem significant intra totum, & extra totum, ita ut propriam significacionem exerceant intra ipsum terminum complexum, & significatio totius termini resultet ex significacione partium, ut in hoc, *homo albus*, *ly albus* per se significat albedinem de formali, & *homo* hominem; & dum partes copulantur, significant hominem habentem albedinem. Ex quo sequitur, *dominum* non esse terminum complexum, quia partes significant *dare minus*; & *dominus* significat habentem dominium: undè significatio totius ex significacione partium minimè resultat.

Contra arguitur. Terminus complexus diffinitur, cujus partes sunt per se significantiæ; sed hoc totum convenit orationi: Ergò diffinitio tradita cõvenit aliis à diffinito, & consequenter bona non est.

Resp. diff. min. totum materialitèr; conc. minor. totum formalitèr: neg. min. & conseq. Quia terminus complexus non habet partes per modum totius, sed per modum partis cõsideratus formalitèr; eoquod omnes partes illius simul sumptæ subordinantur eidem intentioni termini, & partis per se ordinabilis ad propositionem componendam. Oratio verò habet partes per modum totius, & illas respicit ibi sistendo; non tamen per se ad alterum componendum ordinatur.

Post divisiones prædictas considerandum est, inter terminos prædictos alios esse impertinentes, quorum neuter alterum infert, aut alteri repugnat, ut doctus, justus. Alios esse pertinentes, quorum alter alterum infert, aut alteri repugnat. Ex quibus aliqui sunt pertinentes sequela, quorum alter alterum infert, sicut discursivum, & homo. Aliqui verò pertinentes repugnantia, quorum alter alteri repugnat, & infert non esse alterius, ut nigrum, album. Alij convertibiles, ut discursivum, & homo, qui se mutuò inferunt. Alij non convertibiles, quorum unus alterum infert, & non è contra, ut homo vivens.

Pertinentes autem repugnantia, aliqui sunt disparati, ut homo, equus. Aliqui oppositi, ut currens, & non currens: oppositi contradictorie, aut privativè, ut videns, & cæcus: aut contrariè, ut frigidum, calidum: aut relativè, sicut dominus, & servus, quæ doctrina majori explicatione non indiget.

CAPITULUM. V.

De nomine, & verbo.

§. I.

Definitio Nominis explicatur.

Tandem terminus *cathegorematicus* dividitur in *Nomen, & verbum*, quæ sunt partes principales orationis; ex quibus nomen est, vox *significativa ad placitum sine tempore, cujus pars per se significativa, separata, finita, & recta*. Cujus definitionis tres primæ particule manent explicatæ superius. Alia verò particula, *sine tempore*, ponitur ad differentiam verbi: nam verbum significat actionem, & motû per modum fluentis, & egrediētis à subjecto. Nomen verò significat aliquid, ut stans non tamen per modum motus. Undè licet aliqua nomina significant tēpus, sicut hora, mēsis, & annus, alia connotent tempus, in quo res exercetur, sicut prandium, & cœna connotant tempus meridianum, & nocturnum, nullum tamen nomen significat propriè cum tempore, ut clarius ex dicendis. §. sequenti constabit.

Illam verò particula, *cujus nulla pars per se significativa separata*, excludit terminum complexum, & orationem, quorum partes etiam separatæ signi-

ficant idem; & ideò terminus complexus, & oratio, non quidem unum nomen, sed plura nomina sunt.

Finita, excludit terminum infinitum, qui non significat aliquid determinatum, sicut non homo, qui nec parietem, nec equum, nec hominem, vel aliud significatum determinatum habet; & ideo non est nomen, quia nomen debet esse notamen alicujus rei certę, & determinatę.

Alia verò particula *recta*, excludit casus obliquos; quia nomen est notamen rei, & per ipsum rem nominamus. Solum autem nominamus per casum rectum, vel nominativum, non verò per alios casus, qui non significant rem absolutè, & directè, sed per modum cujus, vel cui: & ideò casus prædicti non possunt per se solos esse totale extremum propositionis, vel reddere suppositum verbo.

Ex quo habes: Aristotelem solum nomen vocale diffinisse tanquam aliquid magis notum. Si tamen velis nomen in communi diffinire, dices: *Esse finitum significans sine tempore, incomplexum, finitum, & rectum.*

Habes etiam: participium esse verum nomen, cum sit terminus cathegorematicus, incomplexus, finitus, & rectus; & etiam significans sine tempore, cum significare cum tempore solum possit verbo convenire. Et insuper: quia licet *amans*, significet

actio-

actionem amandi; non tamen illam significat in recto, sed primò, & in recto significat personam amantem, & in obliquo actionem amandi; nam *amans* significat illum, quia amat; undè primò personam, & ex consequenti actionem ex modo significandi. In qua doctrina à pluribus Thomistis dissentimus, sed veriores sequimur.

Contra definitionem arguitur. Terminus infinitus videlicet, non homo, habet partes significativas videlicet, *non*, & *homo*: Ergò excluditur per illam particulam *separata*, & non per illam *fracta*.

Confirm. ab opposito. Non homo significat negationem hominis; sed negatio hominis est aliquid determinatum: Ergò aliquid determinatum significat; & consequenter non bene excluditur.

Resp. dist. ant. Significativa simplici significatione, conc. ant. significatione complexa, neg. ant. & consequ. Quia in termino prædicto significatio utriusque partis non est formalitèr duplex, sed una; & eadem, & unico conceptui subordinata; quia non homo tantum representat unam, & eandem rem, videlicet negationem hominis in aliquo concreto, non tamen duas res, quarum una determinet aliam: & ideò non per particulam *recta*, sed per alteram excluditur.

Ad confirm. dist. min. determinatum, ut quod: conc.

conc. min. ut *quo*: neg. in. & conseq. Quia quamvis negatio hominis, considerata ut *quod*, sit aliquid determinatum, quatenus est negatio hominis, & non equi, si tamen consideretur, ut *quo*, per respectum ad subjectum, aliquid determinatum non est, siquidem potest convenire equo, & lapidi, non enti, vel nihilo. Nomen verò non solum debet significare determinatam formam, sed etiam in determinato subjecto saltè genericè, sicut *cæcum* significat negationem visus in subjecto genericè determinato: Alias non erit nomen, absolute loquendo, rei certæ notamen.

§. II.

Explicatur Verbi diffinitio.

Verbum in præsentis accipitur cum omni proprietate, quatenus significat actionem, vel passionem, prout exercetur in tempore, vel aliquid ad modum actionis, aut passionis ex modo significandi; sicut hoc verbum, *quiesco* significat quietem; quia tamè illam significat ad modum actionis ex modo significandi; propterea est verè verbum.

Diffinitur autè verbum; *Vox significativa ad plerumque cum tempore, cuius nulla pars per se significativa, separata, finita, & recta, & est nota eorum, quæ prædicantur.* Particula *cum tempore* ponitur ad

ad differentiam nominis, ut ibidem explicatum relinquimus.

Particula *separata* excludit verba complexa, quæ sunt plura verba. & non unum, & diversis subordinantur conceptibus. Particula *finita*, excludit verbum infinitum, ut non *curro*, *ly non* infinitanter accepto: quod quidem non significat determinatam actionem; sed solum, negationem actionis determinatæ.

Particula *recta* excludit verbum obliquum, omnia videlicet verba, quæ non sunt temporis præsentis; eoquod solum verbum temporis præsentis significat actionem, prout inferi fluentem, & egredientem ab agente: alia verò verba significant actionem factam, vel faciendam. Et ita non sunt verè verba.

Ultima tandem particula, & *est nota*, &c. excludit participium à ratione verbi; quia licet participium non significet cum tempore per se primo, & in recto, ut diximus, in diffinitione nominis, & ita maneat iam antecederet exclusum, expressis tamen excluditur per particulam istam; eoquod nullo modo unit prædicatam cum subjecto.

Contra diffinitionem arguitur. Verbum *legit*, est verè verbum; & tamen est complexum: Ergo verba complexa non rectè excluduntur. Prob. min. Su-

bordinatur pluribus conceptibus: Ergò est complexum. Prob. ant. *Legit*, æquivalet illi complexo, *est legens*; sed hoc complexum subordinatur pluribus conceptibus: Ergò verbum *legit* pluribus subordinatur.

Resp. neg. min. & ant. probativum illius, ad probat. dist. maj. Æquivalet in consequendo: conc. maj. quia ab uno ad alterum valet conf. Æquivalet in significando: nego maj; quia *ly est legens* habet duplicem significationem; & *ly legit* unam tantum significationem habet; & ita complexus non est.

Secundo arguitur. Verbum obliquum verè usit prædicatum cum subjecto, ut in hac propositione, *homo fuit albus*: Ergò est verè verbum; quia ultima differentia verbi est unire prædicatum cum subjecto.

Resp. Differentiam verbi esse unire significando agere, vel pati pro tempore præsentis, quod verbum obliquum non habet; & ita non est verè verbum.

Et si dicas: Omnis propositio constat nomine, & verbo, sed propositio prædicta non habet aliud verbum, nisi verbum *fuit*: Ergò illud est verè verbum.

Respond. Omnem propositionem debere constare verbo recto, vel obliquo; quia quodlibet eorum potest verè unire, & consequenter veram constituere propositionem; nõ tamen ad propositionem neces-

farium est verbum rectum, quod solum habet essentiam verbi, qualiter de illo Arist. disputabat.

Sed instabis. Terminus adæquatè dividitur in nomen, & verbum; sed verbum *fuit* est verè terminus, & non verè nomen: Ergò verè verbum.

Resp. dist. maj. Terminus cathegorematicus rectus, conc. maj. Terminus cathegorematicus abstrahens à recto, & obliquo, neg. maj. Ex quo solum sequitur, non dari terminum cathegorematicum rectum, qui non sit verè nomen, aut verè verbum.

Et si dicas: Ergò terminus divisus in nomen, & verbum est cathegorematicus rectus: Ergò terminus obliquus manet exclusus per divisum: Ergò particula *recta* non est necessaria in diffinitione nominis, & verbi ad excludenda obliqua.

Respond. Divisionem termini in nomen, & verbum tantum esse termini recti in rei veritate; sed quia in divisione, licet dicatur implicite, non tamen explicatur omnis qualitas divisi: propterea ad majorem explicationem, ponitur particula *recta*, quæ propter ista superflua non est.

LIBER SECUNDUS.

CAPITULUM PRIMUM.

De Oratione.

§. I.

Natura Orationis explicatur.

ON accipimus in presenti *Orationem* pro ea, quæ à grammaticis appellatur oratio, quæ quidem ex nomine, & verbo constat: sed summimus orationem pro ea, quæ habet partes, etiamsi sint duo nomina, vel duo verba, & prout sic cõ-

munitè diffinitur: *Vox significativa ad placitum, cujus partes separatè aliquid significant*, ut dictio, non ut affirmatio, vel negatio. In qua diffinitione tres primæ particulae satis in præcedentibus capitu-

lis

lis explicantur, cujus partes sicut in diffinitione termini complexi intelliguntur. Ultima tamen denotat ad orationem non requiri, quod illius partes sint propositiones, sed sufficere, quod dictiones simplices sint.

Verùm licet terminus complexus, & oratio, quædòque inveniatur in eodem materiali, semper tamen formalitè distinguuntur; quia terminus complexus pro subtracto materiali habet partes; sed de formali solum importat unicam secundam intentionem partis per se ordinabilis ad propositionem componendam. Oratio verò pro formali dicit intentionem totius, & non partis per se ordinabilis ad alterum componendum.

Dividitur oratio in *perfectam*, & *imperfectam*. Perfecta est, *quæ perfectum generat sensum in animo audientis*. Imperfecta verò, *quæ generat imperfectum sensum*. Generare perfectum sensum est, non relinquere suspensum audientem, quod facit hæc oratio, *Petrus currit*. Generare sensum imperfectum est, relinquere auditorem suspensum circa illud, quod vult asserere proferens.

Contra arg. Quia diffinitio est oratio imperfecta, ut per se manifestum est; & tamen non generat imperfectum sensum, siquidem perfectè explicat essentiam rei; & audiens verè concipit essentiam: Er-

go

ergò diffinitio orationis imperfectæ omni diffinito non convenit.

Resp. dist. min. Essentiam, ut objectum simplicis apprehensionis, conc. min. ut objectum iudicii, neg. min. & conseq. Quia per diffinitionem perfectè apprehendimus quidditatem, quam ipsa explicat; non tamèn possumus formare iudicium de dicto loquentis. Nam dum audimus animal rationale tantum, non possumus iudicare, quid faciat, vel non faciat, vel quid intendat asserere proferens; & hoc ultimum erat necessarium ad sensum perfectum generandum.

Ulteriùs dividitur oratio in enuntiativam, quæ significat verum, vel falsum, & in orationem non enuntiativam, quæ nihil affirmat, vel negat.

Tertiò dividitur in orationem, quæ est modus sciendi, de qua statim infra dicemus, & orationem, quæ modus sciendi non est, ut homo disputat.

Tandem dividitur in orationem indicativam, ut Petrus currit: & imperativam, sicut fac hoc: & optativam, ut utinàm disputares, & interrogativam, ut quare dormis, & deprecativam, ut parce mihi Domine.

Modus sciendi est: *Oratio alicujus ignoti manifestativa.* Et in definitione oratio ponitur loco generis; quia in hoc omnes orationes conveniunt. *Ignoti manifestativa* ponitur loco differentie. Nam per hoc distinguitur modus sciendi à ceteris orationibus, quæ rationem modi sciendi non habent, sed solum rem manifestant, vel per simplicem manifestationem, ut quodcumque signum; vel per simplicem enuntiationem, ut quælibet propositio.

Contra arguitur. Definitio modi sciendi non convertitur cum modo sciendi: Ergò bona non est. Nam omnis bona definitio cum definito convertitur, sicut bene valet, *est animal rationale.* Ergò homo. Et est homo: Ergò animal rationale. Ant. prob. Inferius non potest cum superiori converti, undè non valet, *est animal.* Ergò homo; sed definitio modi sciendi est inferior ad ipsum, siquidem inferior est ad definitionem, ut sic, & diffinitio, ut sic, est species modi sciendi, & inferior ad ipsum: Ergò definitio modi sciendi non convertitur cum illo.

Res. dis. ant. Secundò intentionalitè sumpta: còc ant. Primò intentionalitè accepta: neg. ant. & conf.

Quia diffinitio primò intentionalitèr sumpta, & quantum ad id, quod significat, convertitur cum modo sciendi. Nam eadem sunt utriusque prædicatæ; quamvis secunda intentio diffinitionis non convertatur cum diffinito, sed potius illi repugnet: nec hoc necessarium est, ut diffinitio bona sit.

Modus tamen sciendi adæquatè dividitur in *diffinitionem, divisionem, & argumentationem*. Cujus ratio ea est; quia quidquid ignoratur de objecto, vel est essentia, vel partes, vel proprietates. Si essentia; manifestatur per diffinitionem, quæ explicat essentiam rei. Si partes per divisionem; quia totum in partes dividitur. Si proprietates; per argumentationem manifestatur, per quam proprietatem convenire. Ergò quidquid ignoratur de objecto, manifestatur artificioso modo per diffinitionem, divisionem, & argumentationem; & consequenter divisio adæquata est.

Et si dicas: Hanc propositionem, *homo est animal rationale*, manifestare essentiam hominis; nam predicatum continet totam hominis essentiam: Ergò etiã essentia objecti manifestatur per propositionem; & consequenter propositio numeranda erit inter membra dividentiæ.

Resp. dist. ant. Manifestare dicendo, *quod est*: con. ant. dicendo, *quid sit*: neg. ant. & sub eadem distin. neg.

neg. con. Quia per illam propositionem manifestatur essentia, dicendo, *quod est*; eoquòd per illam affirmatur de subiecto per simplicem enuntiationem; non tamen per illam manifestatur essentia dicendi, *quid est*, & artificioso modo conducendi ad scientiam formalitèr; siquidè per talem propositionem non dicitur, quid est homo, vel in quo illius essentia consistat.

§. III.

De Diffinitione.

Diffinitio est oratio naturam rei explicans. In qua diffinitione oratio ponitur loco generis, ut supra; & ad divisionem, propositionem, & argumentationem communis est. Alia particula ponitur loco differentie; quia sola diffinitio explicat naturam rei.

Diffinitio autem est triplex, *essentialis*, videlicet, *descriptiva*, & *causalis*. Essentialis est, quæ datur per partes essentielles; & hæc duplex; una *metaphysica*, quæ datur per proprium genus, & propriam differentiam metaphysicam; sicut homo diffinitur per *animal rationale*. Alia est *physica*, quæ datur per materiam, & formam; sicut homo diffinitur *compositus ex corpore, & anima rationali*. Diffinitio *descriptiva* est, quæ datur per *accidentia propria*; ut cum diffinitur homo per

per *animal risibile*. Si verò definitio detur per accidentia communia, ut si dicas, homo *animal album* non est propriè descriptiva, sed purè accidentalis est. Definitio causalis est, quæ datur per extrinsecas causas, ut cum diffinitur homo, *factus à Deo, vel propter beatitudinem factus*.

Tres conditiones ad bonam diffinitionem requiruntur. Prima est, quod constet genere, & differentia; quia essentia diffiniti ex genere, & differentia componitur, & definitio explicat essentiam; non tamen requiritur necessario, definitionem constare genere riguroso, sed satis est, constare prædicato communi, in quo diffinitum conveniat cum aliis; debet tamen in illo ultimò convenire; undè non rectè definiretur homo, per esse corpus naturale; quia in ratione corporis naturalis non ultimò convenit, sed solum in ratione animalis.

Secunda conditio est, diffinitionem debere esse clariorem suo definito; quia explicat ipsum, & ita debet esse clarior, sicut lux clarior est, quia cætera manifestat; undè non potest definitio traddi per nomina equivoca, aut nomina allusiva: alias clarior non esset.

Tertia conditio est. Definitionem non debere esse diminutam; quia si aliquod prædicatum essentialè deficit, non explicabit totam essentiam defini-

ti, nec debere esse redundatè; quia id, quod superadditur, superfluum erit ad explicandam essentiam: quapropter diminutè diffinitur homo per esse *animal*; & superflue, vel redundanter, per esse *animal rationale mortale*.

Ex his habes responsiones dandas esse interroganti juxta diffinitiones diversas acomodatas ad modum interrogandi. Nam quærenti quid sit homo? respondendum est per diffinitionem quidditativam: interroganti verò qualis sit? diffinitione descriptiva respondetur. Interroganti autem, à quo, vel propter quid sit? respondendum est per causam efficientem, vel finalem.

Contra diffinitionem diffinitionis arguitur. Quia illa non prædicatur de omni diffinitione; nam falsum est, quod quæcumque diffinitio sit hæc diffinitio: Ergò bona non est, siquidem non prædicatur de omni diffinito per ipsam.

Respond. dist. ant. Secundò intentionaliter sumpta: conc. ant. Primò intentionaliter accepta: nego ant. & conseq. Nam primò intentionaliter sumpta, & quantum ad rem significatam, prædicatur de omni diffinitione; siquidem omnis diffinitio est oratio naturam rei explicans, quæ sunt prædicata istius diffinitionis; & eodem modo dicitur ad convertentiam cum suo diffinito, quamvis secunda intentio

diffinitionis ut sic, illi soli conveniat.

Juxta doctrinam traditam, diffinitio quid nominis, diffinienda est, quod videlicet est *oratio, termini significationem exponens*, sicut diffinitur *album*, quod fit *habens albedinem*, per quæ prædicata significatio albi explicatur,

§. IV.

De Divisione.

Diviso nominis est illa, qua terminus per suas significationes dividitur, sicut cum dicitur canis, alius latrabilis, alius Cælestis, & alius Marinus; Sed quia hæc divisio, vel non est simpliciter talis, vel inter divisiones per accidens continetur, propterea illa omittitur.

Divisio quid rei diffinitur: *Est oratio rem per suas partes distribuens*. Et est duplex, alia per se, qua totum dividitur in partes, quæ per se conveniunt diviso, vel sub illo continentur, sicut animal dividitur in rationale, & irrationale. Divisio per accidens est *divisio per partes accidentaliter convenientes*. Et alia est subjecti in sua accidentia, ut homo dividitur in album, & nigrum. Alia est accidentis in subjecta, ut album dividitur in papyrus, & nivem, Alia accidentis in accidentia, ut album dividitur in dulce, & amarum.

Divisio per se etiam duplex est. Alia totius inte-

gralis, sicut homo dividitur, in caput, manus, & pedes. Alia quidem est potestatis, vel totius potestativi, per quam virtus causæ dividitur in potentias, ut cum dicitur, in homine alia potentia est voluntas, & altera intellectus.

Alia similiter est divisio essentialis, qua res per partes essentielles dividitur, aut metaphysicè, ut cum dicitur, animal aliud rationale, & aliud irrationale; & in homine aliud prædicatum animal, & alterum rationale. Aut physicè tantum, ut cum dicitur, in homine alia pars materia, & altera forma.

Tria tamen requiruntur ad bonam divisionem. Primum est, singula membra dividentia esse inferiora diviso; id est nullum esse ita universale, sicut divisum, eoquod divisum non solum extenditur ad unum membrum, sed etiam ad alia.

Et si dicas: Corpus benè dividitur in sensibile, & insensibile, & tamen insensibile non est inferius diviso, siquidem Angelus est insensibilis, & non est inferior ad corpus, quia incorporeus est: Ergo prædicta conditio non est necessaria.

Respond. Insensibile, quod est membrum dividentis, esse insensibile corporeum; quia hoc solum participat rationem corporis, & hoc insensibile est inferius ad corpus, nec sub illo Angelus continetur.

Secunda conditio ad bonitatem divisionis exacta

est membra dividenda simul sumpta adæquare divisum, & nihil contineri sub diviso, quod non contineatur sub aliquo ex membris dividendis. Alias divisum extendetur ad aliquod aliud, & consequenter divisio in membra prædicta, adæquata non erit.

Tertia conditio est, membra dividenda debere distingui realiter, vel saltem formaliter, ut cum ens dividitur in verum, & bonum, quæ formaliter distinguuntur.

Ex dictis inferuntur, quinque loci arguendi in divisione formari. Primus est, à diviso ad omnia membra dividenda simul sumpta; & ab illis ad ipsum optima consequentia est, sive negative, sive affirmative; ut cum dicitur, est animal, ergo rationale, vel irrationale. Non est rationale, nec irrationale, ergo non est animal.

Secundus locus est, à diviso cum negatione unius membri, vel plurium ad illud, quod restat, ut si dicatur, est animal, & non rationale; ergo irrationale.

Tertius est, à positione unius membri ad negationem alterius, quando membra realiter distinguuntur: unde bene valet, est irrationale, ergo non est rationale.

Quartus est, à diviso ad quolibet membrorum dividendum negativè, ut cum dicitur, non est animal, ergo non est rationale. Si verò affirmative ar-

guatur, erit mala consequentia, sicut hæc, est animal, ergo rationale. Undè proverbium Dialecticorum ortum est, quod à superiori ad inferius negative est bona consequentia, & affirmative mala.

Quintus locus est, à quolibet membrorum dividendum ad divisum affirmative, est bona consequentia; ut bene valet, est rationale: ergo animal: Negative verò bona non est; sicut non valet, non est rationale: Ergo non est animal. Quia potest esse irrationale.

§. V.

De Argumentatione.

Ultima species modi sciendi est *argumentatio*, quæ communiter definitur, *oratio in qua uno dato, alterum sequitur*. In qua, secunda particula ponitur loco differentia. Nam per illam distinguitur argumentatio à definitione, divisione, & propositione.

Tria habet argumentatio; *antecedens*, videlicet, & *consequens*, & *notam illationis*. Antecedens est illud, *ex quo sequitur consequens*; & solet vocari præmissa, quia præmittitur, aut prius ponitur. Consequens est illud, *quod infertur ex antecedenti*, & appellatur conclusio, quia in ea concluditur argumentatio. Nota verò illationis est *quædam copula, per quam antecedens unitur cum consequenti*, & *expli-*

plicat vim inferendi; quod totum patet in hoc entimemate, Petrus est homo, ergo est risibilis; in quo prima propositio vocatur antecedens, & secunda consequens, & ly ergo nota dicitur illationis.

Contra arguitur. Hæc consequentia homo est lapis, ergo est substantia, habet omnia supradicta, antecedens videlicet, & consequens, & notam illationis; & tamen argumentatio non est: Ergo diffinitio argumentationis non rectè explicatur. Prob. min. Prædicta consequentia non est modus sciendi: Ergo nec argumentatio, quia arguitur à superiori ad inferius negativè. Prob. ant. In prædicta consequentia, antecedens, cum sit falsum, non potest manifestare consequens: Ergo prædicta consequentia modus sciendi non est.

Resp. Antecedens esse materialitè falsum, sed formalitè esse verum; quia non manifestat, & infert, nisi quatenus habet aliquid de veritate.

Dividitur argumentatio *ratione forme discursus, ratione notæ illationis, & ratione qualitatis*. Ratione formæ discursus dividitur *in syllogismum, in entimemata, inductionem, & exemplum*. Syllogismus constat tribus propositionibus, quarum prima dicitur major, secunda, minor, & tertia conclusio, ut cum arguimus, omnis homo est risibilis, Petrus est homo, ergo Petrus est risibilis. Entimemata verò cōstat

stat duplici propositione, antecedenti videlicet, & consequenti, ut cum arguitur, Petrus currit, ergo movetur; & hæc dicitur syllogismus truncatus, quia una propositio deficit illi.

Inductio est argumentum à singularibus, quæ sensibus experimur, ad probandam universalem propositionem, ut cum arguitur, hic ignis calefacit, & ille, & ille: Ergo omnis. Exemplum est, *quandò ex uno singulari arguimus ad alterum simile*, ut Deus percipit latroni: Ergo parcat nobis pœnitentiam agentibus.

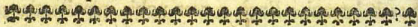
Ratione verò notæ illationis dividitur argumentatio *in conditionalem, rationalem, & causalem*. Conditionalis est, *cujus partes copulantur per particulam si*; quæ quidem erit bona conditionalis, quamvis antecedens sit falsum, dummodò consequentia bona sit, ut cum dicitur, si homo volat, habet alas; quia ex quo volet, benè sequitur, habere alas; & inde oritur proverbium, *quod conditionalis nihil ponit in esse*.

Rationalis est, *cujus partes copulantur per particulam ergo, & requirit antecedens esse verum*, ut cum dicitur, homo est risibilis, ergo est rationalis.

Causalis est, *cujus illatio denotatur per particulam quia, & requirit, quod antecedens sit verum, & quod sit causa consequentis*; & ita est vera causalis, quia

quia homo est rationalis est risibilis, non tamen quia est risibilis, est rationalis; quia risibilitas respectu rationalitatis causa non est.

Ex his habes, causalem plus exigere ad sui veritatem, quam exigat rationalis, & ipsam rationalem plus etiam exigere, quam conditionalis requirat; & ideo non valet bene à rationali ad causalem, nec à conditionali ad utramque, sed à causali ad alias bona consequentia est.

CAPITULUM II.

De Propositione.

§. I.

Propositionis diffinitio explicatur.

ET si propositio, & enuntiatio differant ex modo significandi, quatenus enuntiatio appellatur, secundum quod unum de altero enuntiat, & tam præmissis, quam conclusioni communis est; propositio verò solum convenit præmissis, nam dicitur talis, secundum quod ponitur in syllogismo ad aliquid inferendum; in præsentia tamen propositio, & enuntiatio pro eodem accipiuntur, & diffinitur communiter, propositio est oratio, verum, vel falsum significans. In qua diffinitione oratio ponitur loco generis; quia in ratione orationis conveniunt omnes

nes orationes, sive sint propositiones, sive non. Alia particula ponitur loco differentia, quia nulla oratio à propositione distincta verum, vel falsum significat.

Significare tamen verum, vel falsum, dupliciter accipi potest, exercitè videlicet, & signatè. Significare verum, vel falsum signatè, est significare ipsum ex vi impositionis; sicut iste terminus verum significat verum, & iste terminus falsum, significat falsum. Significare autem verum, vel falsum exercitè, est significare rem prout est, vel aliter ac est, undè ortum est proverbium, *quod ab eo quod res est, vel non est, propositio dicitur vera, vel falsa*, ut hæc est vera, *homo est risibilis*; quia ita est, sicut ipsa affirmat, & hæc falsa est, *homo non est rationalis*; quia non est ita, sicut ipsa negat; undè veritas, vel falsitas in propositione vocali, & scripta, reperitur tanquam in signo; & in propositione mentali reperitur etiam, ut in signo veritatis objectivæ, & tanquam in subiecto veritatis formalis. In objecto verò reperitur tanquam in causa veritatis.

Contra tamen arguitur. Nulla diffinitio potest dari per opposita, quia diffinito explicat essentiam, & nulla essentia habet opposita prædicata, sed potius in eodem convenientia, & adunata in eodem, præter oppositionem, cujus essentia in affirmatione, & negatione, vel in prædicatis oppositis consistit; fed

sed diffinitio tradita propositionis datur per opposita, videlicet, per verum, vel falsum: Ergò bona non est.

Respond. dist. maj. per opposita copulativè, conc. maj. per opposita divisivè. neg. maj. & distin. min. per opposita divisivè, conc. min. copulativè, neg. min. & conseq. quia propositio diffinitur per opposita divisivè, quod non implicat; sicut accidens diffinitur per posse ad esse, vel ab esse absque subjecti corruptione.

Contra tamen. Non potest homo diffiniri per rationale, vel irrationale, & tamen sunt opposita divisivè: Ergò non potest diffinitio dari etiam per opposita divisivè.

Resp. dist. conseqens. Quando natura rei petit unum determinatè ex oppositis. conc. conseq. quãdo indifferens est ad unum, vel alterum, neg. conseq. quia, si non est rationalis, non est homo; & ideò homo determinatè rationalitatem petit; sed essentia propositionis salvatur in enuntiatione, sive enuntiatio, vel vera, vel falsa sit.

§. II.

De prima divisione propositionis.

Dividitur propositio *ratione substantiæ, ratione quantitatis, qualitatis, & materiæ.* Ratione quidem substantiæ dividitur in *cathe-*

theticam, & hypoteticam. Cathgorica est, quæ constat *subjecto, copula, & prædicato, tanquam ex partibus principalibus sui*, sicut Petrus est doctus. Subjectum est illud, *de quo aliquid affirmatur, vel negatur.* Prædicatum verò, *quod de alio dicitur sive per affirmationem, sive per negationem.* Et subjectum est duplex, aliud attributionis, de quo dicitur prædicatum; aliud solius distributionis, ut in hac, cuiuslibet hominis equus currit; ly hominis est subjectum solius distributionis, quia verè distribuitur, sed de illo non dicitur prædicatum.

Copula etiã duplex est, alia principalis, quæ conjungit principale prædicatum cum subjecto; alia minus principalis, quæ etiã dicitur copula implicationis, quatenus implicatur ex parte alicujus extremi, & in illo continetur, sicut in hac, homo, qui currit, disputat; ly currit est copula implicationis, & se tenet ex parte subjecti: alia verò est copula principalis, & hæc adhuc potest esse, vel simplex, ut homo est animal, vel composita, ut in hac, homo est, vel fuit albus:

Propositio cathgorica alia est de tertio adjacente, quando videlicet prædicatum expressè ponitur distinctum à copula, ut in hac, homo est justus. Propositio verò de secundo adjacente est illa, *quæ simul habet rationem prædicati*, ut hæc, Petrus arguit,

guit, quæ æquivalet alteri, Petrus est arguens; de propositione hypotetica statim dicemus:

§. III.

De altera divisione.

Ratione verò qualitatis dividitur propositio in affirmativam, & negativam. Prima est, in qua copula non afficitur negatione, ut hæc, homo est albus. Secunda est, in qua copula negatione afficitur, ut hæc, homo nō est albus. Si tamen negationi afficienti copulam, altera negatio præponatur, propositio erit affirmativa, quia negatio est malignantis naturæ, & quidquid post se invenit, destruit, undè prima negatio destruit secundam, & reddit propositionem affirmativam; & propterea dicitur, quod paritas negationum affirmat.

Ut autem propositio negativa sit, debet esse negata copula principalis, ut in hac, Petrus, qui currit, non disputat. Si tamen sola copula implicationis negatur, propositio affirmativa erit, sicut hæc, Petrus, qui non currit, disputat.

Insupèr etiàm debet negatio præcedere copulã formalitèr, vel virtualitèr, ut in hac, mori desiderat nullus, in qua negatio virtualitèr præcedit; nã æquivalet alteri, nullus desiderat mori. Istæ verò propositiones, nescio grammaticam, nego conseq. & alię similes, sunt affirmativæ, quia æquivalent his, sum ne-

negans consequentiam, & nesciens grammaticam,

§. IV.

De aliis divisionibus.

Ratione quantitatis dividitur propositio in universalem, particularem, indefinitam, & singularem. Universalis est, cujus subiectum est terminus communis signo universali affectus, ut omnis homo currit, nullus homo currit. Particularis verò, cujus subiectum est terminus communis, affectus signo particulari, ut aliquis homo currit. Indefinita verò, cujus subiectum est terminus communis nullo signo affectus, ut homo currit. Singularis ea est, cujus subiectum est terminus singularis, ut Petrus currit, quæ quidè divisio accidentalis est, quia tradditur per quantitatem accidentalem propositioni.

Summitur tamen quantitas propositionis à quantitate subiecti, quod quidè est magis, vel minus extensum, secundum signa, quibus afficitur, eoquòd aliqua signa sunt universalìa, ut omnis, nullus, & faciunt subiectum accipi pro omni significato. Alia verò particularia sunt, & faciunt, subiectum accipi pro aliquo tantum, sicut quidam, & aliquis.

Tandem propositio dividitur, ratione materiæ, in propositionem necessariam, contingentem, & impossibilem, juxta diversam habitudinem, quam prædicatum potest dicere ad subiectum. Quæ quidè

dem habitudo triplex est, naturalis videlicet, quando prædicatum est de essentia subjecti, vel illius passio, sicut ista, homo est animal, homo est risibilis. Contigens est, quando prædicatum potest adesse, vel abesse sine subjecti corruptione, ut in hac, homo est albus. Habitudo remota, vel repugnans est, quando prædicatum naturaliter subjecto repugnat, aut essentialiter; undè propositio affirmativa in materia naturali est necessaria, negativa autem impossibilis; propositio verò affirmativa in materia repugnanti est impossibilis, negativa autè semper necessaria est.

Poterat etiã dividi ratione materiae *in identicam, & formalem*. Identica est, *in qua idem de se ipso prædicatur*, ut homo est homo, ensis est gladius. Formalis verò est, *in qua prædicatum aliquomodo distinguitur à subjecto*, ut hæc, homo est animal. Alia tamen est directa, *in qua forma dicitur de subjecto, vel superius de inferiori*, ut in his, homo est vivens, vel homo est niger. Indirecta verò est, *in qua subjectum dicitur de forma*, ut album est homo, vel inferius de superiori, sicut animal est Leo. Præ oculis tamen habendum est, quod in materia naturali propositio indefinita æquivalet universali, & ab una ad alteram est bona consequentia, ut in his, homo est animal, ergo omnis homo est animal.

CAPITULUM III.

§ I.

De propositione Hypotetica.

DE propositione hypotetica nobis restabat agendum, & est illa, *quæ constat duabus catheticis, tanquàm ex partibus principalibus sui*, sicut Petrus currit, & Paulus loquitur, in quo differt à cathetica, quia cathetica immediatè, & principalitèr componitur ex terminis; hypotetica verò remotè constat ex terminis, sed pro materia proxima requirit propositiones, quæ tamen debent esse conjunctæ per aliquã particulam, & esse duæ, vel tres. Nec debent esse necessariò propositiones catheticæ; sed sufficit esse complexa propositionalia, vel duas propositiones hypoteticas sicut hæc hypotetica, si Papa jubet, fieri debet; & si Turca jussit, obediendum non est.

Dividitur tamen propositio hypotetica *in conditionalem, rationalem, & causalem*, de quibus §. de argumentatione dictum est. Et ulterius dividitur *in copulativam, & disjunctivam*. Propositio copulativa est, *cujus partes copulantur per particulam &*, ut Petrus currit, & Paulus loquitur. Disjunctiva vero est, *cujus partes copulantur per particulam vel*, ut

Petrus currit, vel Paulus loquitur, & alię similes; in quibus licet particula *vel* dividat sensum propositionis, denotando esse unum, vel alterum, ipsas tamen propositiones conjungit per modum partium, ad faciendum unum tantum. Propositiones autem temporales, ut *Petrus currit*, quando *Paulus sedet*, ad propositionem copulativam reducuntur, & de omnibus idem dicendum.

Inveniuntur tamen in propositionibus prædictis aliqui loci arguendi. Primus est à copulativa ad partem; nam copulativa requirit utramque partem esse veram, & ita ab illa ad quamcumque partem est bona consequentia, non tamen bona est à quacumque parte ad illam, quia etiam si una pars sit vera, potest altera esse falsa; & ideò à parte vera non erit bona consequentia ad totam copulativam, quę non solum requirit unam partem, sed etiam utramque veram.

Et si dicas: hæc est mala consequentia album est, & fuit nigrum, ergò album est nigrum; nam in ea datur antecedens verum, & consequens falsum, casu, quo *Petrus heri*, & hodiè existat niger, & antea fuerit albus, & tamen arguitur à copulativa ad partem: Ergò locus arguendi bonus non est.

Resp. neg. min. quia non arguitur à copulativa ad partem, sed solum à copulato ad partem, & pro-

pre-

pterea bona consequentia non est, sicut hæc non valet, *Petrus, & Paulus portant unum lapidem*: Ergò *Petrus portat unum lapidem*.

Secundus locus arguendi est à parte disjunctivæ ad totam disjunctivam; quia si una pars est vera, tota disjunctiva vera est; & ideò valet benè ab una parte vera ad totam disjunctivam, ut in hac, *Petrus currit*: Ergò *currit, vel loquitur*; à tota tamen disjunctiva ad unam partem non valet, quia, ut disjunctiva vera sit, non requiritur esse veram partem, quæ pro conclusione infertur, sed sufficit, alteram esse veram.

Tertius locus etiam in disjunctivis est cum destructione unius partis ad positionem alterius, sicut benè valet, *Petrus currit, vel disputat*; sed non *currit*: Ergò *disputat*; quia disjunctiva requirit unam partem veram, & consequenter si una vera non est, altera debet esse vera.

Et si dicas: Hæc est mala consequentia, datur persona Divina, vel datur essentia Divina; sed non datur essentia Divina: Ergò datur Persona Divina, & tamen arguitur à disjunctiva cum destructione unius partis: Ergò locus ille arguendi non rectè tradiditur.

Resp. tamen, regulam intelligendam esse, quando partes necessariam connexionem non habent, quia si connexionem necessariam habent, una destructa

E

etiam

etiam destruitur alia, ut in his, homo est rationalis, vel est risibilis; sed non est rationalis: Ergò est risibilis; quia rationalitate destructa, in ea destruitur risibilitas.

§. II.

De Divisionibus Hypothesice.

Propositio hypothetica, ratione qualitatis dividitur in *affirmativam*, & *negativam*; sed quia propositio rationalis non propriè dicitur affirmativa, vel negativa, eoquod propriè est consequentia, vel discursus: ea relicta, de cæteris disputamus.

Propositio negativa conditionalis, & causalis ea est, in qua copula *si*, vel *quia*, afficitur negatione, etiamsi copula verbalis negatione non afficiatur; undè istæ sunt affirmativæ, si homo currit, movetur, si non currit, non movetur, quia in nulla negatur particula *si*, & similiter sunt affirmativæ istæ, quia homo est rationalis, est risibilis, quia homo non est rationalis, non est risibilis; eoquod copula *quia* in nulla earum negatur, sed quæ sequuntur negativæ sunt, non si homo disputat, loquitur; non quia est rationalis, est risibilis, eoquod copula in utraque negatur, & propterea prima facit hunc sensum, non benè infertur, quod loquatur, ex quo disputet; & altera facit hunc sensum, rationalitas non est causa risibilitatis.

In copulativis verò, & disjunctivis affirmatio, & negatio desumuntur ab affirmatione, & negatione categoricarum illas componentium; undè si utraque categorica affirmativa est, tota hypothetica affirmativa erit, si verò utraque categorica negativa est, tota hypothetica erit negativa; si tamen una categorica affirmativa est, & altera negativa, propositio hypothetica erit formaliter mixtæ qualitatis, virtualiter tamen erit affirmativa, si propositio hypothetica copulativa est, & si fuerit disjunctiva, erit virtualiter negativa.

Ratio autem ea est, quia propositio, quæ requirit suppositionem extremorum, est affirmativa, & ea, quæ talem suppositionem non requirit, est negativa; sed propositio copulativa petit ad sui veritatem suppositionem extremorum, & id disjunctiva non petit: Ergò copulativa est affirmativa, & disjunctiva negativa est. Prob. min. de copulativa, quia ut vera sit, debet esse vera pars affirmativa, eoquod ad veritatem copulativæ veritas utriusque partis requiritur; sed ut pars affirmativa vera sit, petit suppositionem extremorum: Ergò propositio copulativa extremorum suppositionem requirit.

De disjunctiva verò etiam prob. minor. quia, ut vera sit, sufficit, esse veram partem negativam; sed, ut hæc vera sit, non requiritur extremorum suppo-

ficio, siquidem propositio negativa de subiecto non supponente vera est: Ergò propositio disjunctiva non requirit extremorum suppositionem.

Et si dicas; propositio copulativa, cujus una pars est falsa, tota redditur falsa: Ergò illa, cujus una pars est negativa, tota redditur negativa.

Negatur conf. quia propositio copulativa enuntiat veritatem utriusque partis simul, & ita si deficit veritas unius partis, tota propositio redditur falsa, sed quamvis una pars sit negativa, si tamen altera affirmativa est, jam pro parte affirmativa requirit suppositionem extremorum, & propterea tota copulativa affirmativa erit.

Circa quantitatem verò hypotheticæ, in primis certum debet esse, conditionalem, rationalem, & causalem non esse quantitas, & ita in earum contradictorijs nulla quantitas mutatur, ut in his: si Sol lucet, dies est; non si Sol lucet, dies est; undè in his propositionibus subiecta supponunt immobiliter, & per modum termini singularis.

In copulativis tamen, & disjunctivis duplex quantitas reperitur, una categoricarum componentium, & altera copulæ adverbialis, & utraque quantitas debet in contradictorijs mutari, ut in his: omnis homo disputat, & omnis homo currit; aliquis homo non disputat, vel aliquis homo non currit, si tamen

copulativa, vel disjunctiva componitur ex terminis singularibus, solum universalitas de ly, in particularitatem de ly, vel, aut è contra mutanda est.

CAPITULUM IV.

De Suppositione.

§. I.

Diffinitio Suppositionis explicatur.

IN propositione quidè aliquæ proprietates consequuntur ad totam propositionem, sicut oppositio, æquipolentia, & conversio: aliæ verò consequuntur ad terminos intra ipsam propositionem, sicut suppositio, ampliatio, & restrictio, appellatio, & alienatio, de quibus prius agendum est.

Suppositio est *acceptio termini pro aliquo, de quo verificatur*. Acceptio ponitur loco generis, quia in ea voces supponentes, & non supponentes conveniunt; nam vox extra propositionem accipitur pro suo significato, pro quo tamen extra propositionem non supponit. Acceptio autem est duplex, una activa, ipse videlicet actus, quo intellectus accipit terminum pro suo significato, aut pro se ipso; & altera passiva, qua terminus dicitur acceptus, & de qua in presenti disputamus.

Alia verò particula, *de quo verificatur*, ponitur loco differentia, & denotat, non sufficere, ad supponendum, quod terminus accipiatur pro aliquo, sed requiri, quod de illo verificetur, vel de illo verè affirmetur, quod vox significativa extra propositionem non habet.

Observandum tamen est, aliud esse verificari propositionem, & aliud terminum verificari; quia verificari propositionem, est illam conformari suo objecto, & enuntiare rem, sicut est; sed terminum verificari est, rem significatam per terminum existere juxta exigentiam copulae, vel in tempore significato per copulam, ita ut de re significata per terminum verè copula affirmetur, ut si dicas: Petrus currit. Verificatio termini fit ad sensum, vel intellectum, dicendo, hoc est Petrus; & in hac, Adam fuit doctus, verificatio fit per ordinem ad intellectum, dicendo, hoc fuit Adam.

Ex quo habes, verificationem propositionis posse dari, quamvis terminus non supponat, sicut in hac: Anti-Christus non est bonus, verificatur propositio per non existentiam Anti-Christi de presenti; & verificationem termini posse dari, quin vera sit propositio, ut in hac: Petrus currit, si modo Petrus existat, & non currat, verificatur terminus, & propositio vera non est. Habes tandem, propositionem affir-

affirmativam exigere, quod extrema supponant pro eodem; negativam verò id non requirere, immò nec quod extrema supponant.

Contra definitionem tamen arguitur. Quod in hac propositione, chimera est repugnans, subjectum vere supponit, cum sit propositio affirmativa, & vera, quae requirit suppositionem extremorum; & tamen chimera non accipitur pro aliquo, cum chimera nihil sit. Ergò male diffinitur suppositio, quod sit acceptio.

Resp. dist. min. Pro aliquo verò ente, conc. min. pro aliquo non vero ente, verè tamen significato, neg. min. Quia ut terminus supponat, non requiritur, quòd accipiatur pro aliquo vero ente, sed satis est, quòd accipiatur pro aliquo ente repugnanti, aut impossibili, verè significato per terminum, & concepto ad modum entis,

§. II.

De divisione prima suppositionis.

Primò suppositio dividitur in *materialem*, & *formalem*. Suppositio formalis est, *acceptio termini pro suo significato*. Suppositio verò materialis est, *acceptio termini pro se ipso*, ut in hac blitiri est vox. Terminum autem materialiter supponere, colligitur ex eo, quod applicatur illi signa materialitatis, ut cum dicitur, hæc vox, hæc dictio,

dictio, &c. vel quando vox nihil significat, ut blitiri, aut quando prædicatum significat vocem, & non rem, ut in his: homo est nomen, blitiri est trisyllabum.

Suppositio formalis dividitur in *propriam*, & *impropriam*. Suppositio propria est, *acceptio termini pro eo, quod propriè significat, vel ex primaria impositione*, sicut Leo propriè supponit pro vero Leone, quem ex primaria impositione significat.

Suppositio impropria est, *acceptio termini pro eo, quod impropriè significat*, pro eo videlicet, quod solum significat secundariò propter aliquam similitudinem, quam habet cum primario significato per vocem, sicut vox Leo, impropriè, & secundariò significat Christum, propter similitudinem, quam habet cum vero Leone.

Ut tamèn cognoscatur, quando vox propriè accipitur, vel impropriè, attendendum est ad ea, quæ præcedunt, & sequuntur, nam in hac, Leo rugit, accipitur pro vero Leone, cui solum convenit prædicatum, & in hac, vicit Leo de Tribu Judà, accipitur impropriè Leo pro Christo, quia illud superadditum de Tribu Judà soli Christo convenire potest.

Dividitur ulterius suppositio formalis in *simplicem*, & *personalem*. Suppositio simplex est, *acceptio termini pro eo, quod primo, & per se immediatè si-*
gni-

gnificat. Pro cujus intelligentia notandum est, terminum còmunem duplex habere significatù, primariù videlicet, & immediatù, quod est natura còmunis ab individuis abstracta, & aliud secundarium, & immediatum, videlicet individua, in quibus natura communis reperitur; & quando terminus accipitur pro significato primario, supponit simpliciter, sicut ly homo, in hac, homo est species, quia accipitur homo pro natura humana, ut concepta conceptu communi, & abstracta ab individuis, appellaturque suppositio simplex, quia terminus accipitur præcisè pro tali significato, sub quo non licet descendere ad individua, & ita non valet, homo est species, ergò iste, vel ille homo est species.

Terminus etiàm singularis duplex habet significatum, allud primarium, videlicet naturam còmunem individui, & quando pro illo accipitur, supponit simpliciter, ut in hac, Petrus est individuum. Aliud habet significatum secundarium, ipsum videlicet singulare, non ut est in intellectu, sed ut existit in re, & quòd pro illo summitur, personaliter supponit, ut in hac, Petrus currit: undè

Suppositio personalis est *acceptio termini pro individuo, & personis*, ut in hac, homo currit, & in hac homo est animal, in qua ly homo etià accipitur pro

per-

personis, & sub illo fieri potest descensus ad individua, ut in his: hic homo est animal, & ille homo est animal

Contra arguitur. In hac propositione, homo est animal rationale, homo supponit pro significato primario, videlicet, pro natura humana; & tamen non supponit simpliciter, aut immobiliter, sed sub illo potest fieri descensus, dicendo: Ergò hic homo est animal rationale, & ille, & ille: Ergò diffinitio suppositionis simplicis bona non est.

Resp. dist. maj. immediato simul, & mediato, conc. maj. immediato tantum, neg. maj. quia ibi non accipitur solum pro natura humana, sed etiam pro individuis; & ut supponeret simpliciter, debebat solum accipi pro significato immediato.

Sed contra, quia homo accipitur ibi pro diffinito per diffinitionem hominis; sed diffinitum per talem diffinitionem solum est natura humana, quæ est significatum primarium: Ergò solum accipitur pro primario significato.

Resp. dist. min. diffinitum immediatum, conc. min. mediatum, neg. min. & conseq. quia per diffinitionem hominis diffinitur immediate natura, & mediate individua, & pro utroque diffinito accipitur ly homo, in propositione prædicta.

Suppositio etiam personalis dividitur, in *natura-*
lem

lem, & accidentalem. Naturalis est, *acceptio termini pro omnibus, pro quibus natus est accipi.* Ut in hac, homo est animal, ly homo supponit naturaliter, quia accipitur pro omnibus hominibus, ad quos extenditur illius significatio.

Suppositio verò accidentalis est, *acceptio termini pro his tantum, de quibus verificatur juxta copule exigentiam.* Ut in hac: homo currit, accipitur tantum ly homo, pro homine existente in tempore præfenti, & ideò supponit accidentaliter.

Terminus autem naturaliter supponit, quando non restringitur ab aliquo, ut accipiat determinatè pro aliquo ex propriis significatis, sed potius accipitur pro omnibus, pro quibus aptus est accipi. Tunc autem nõ restringitur, quando prædicatum est de intrinseca ratione subjecti, vel illius propria passio, ut aliqui volunt. Quando verò prædicatum non est de essentia subjecti, vel illius propria passio, ut in hac, homo est albus, restringitur subjectum, ut solum pro homine præfenti accipiat.

Sed instabis. Prædicta diffinitio est eadem cum diffinitione suppositionis, ut sic: Ergò convenit omni suppositioni, aut alijs à diffinito, & consequenter bona non est. Prob. ant. diffinitio suppositionis, ut sic, est, *acceptio termini pro aliquo, de quo verificatur juxta exigentiam copule.* Sed hæc eadem est
dif-

diffinitio suppositionis accidentalis: Ergò utraque diffinitio eadem est.

Resp. neg. ant. & ad probat. dist. major. De quo verificatur existentia abstrahente à subjectiva, & objectiva, conc. maj. existentia subjectiva determinatè, neg. maj. min. & conf. nam in diffinitione suppositionis ut sic, ly *verificatur juxta existentiam copule*, intelligitur de existentia abstrahente, id est, quod res significata per terminum debet existere subjectivè, vel objectivè, aut in intellectu, ut cum dicitur, homo est animal, subjectum illius non existit ab æterno, nisi tantum objectivè, & tamen propositio ab æterno vera est, sed ad essentiam suppositionis accidentalis requiritur, rem significatam per terminum existere subjectivè juxta differentiam temporis importati per copulam, quia prædicata accidentalia non conveniunt essentialitè, & pro omni differentia temporis, vel possunt non convenire.

§. III.

De ultima divisione suppositionis.

Per ordinem ad signa, quibus terminus afficitur, dividitur ultimò suppositio; signa autem alia sunt universalis affirmativa, & negativa, ut *omnis, quilibet, nemo, nullus*; alia particularia, ut *ali-*

aliquis, quidam: alia media, ut ly *omne, aliquod, alter, neuter, & uterque*, quando incompletè accipiuntur. Possunt namquè signa prædicta sumi completè, & incompletè. Accipiuntur quidè completè, quando purè universalitè, vel purè particularitè accipiuntur juxta significationem ipsorum; accipiuntur verò incompletè, quando partem universalitè, & partè particularitè sumuntur, ut in hac propositione, omne animal fuit in Arca Noè, accipitur completè, dum facit hunc sensum, cujuscumque speciei animalis omne animal fuit in Arca Noè. Incomplete verò sumitur, quando facit hunc sensum, cujuscumque speciei animalis aliquod animal fuit in Arca Noè. Ly *aliquod* etiam completè consideratur in hac propositione, aliquod animal fuit in Arca Noè, dum facit hunc sensum, alicujus speciei animalis aliquod animal fuit in Arca Noè. Incomplete autem, si faciat hunc sensum, alicujus speciei animalis omne animal fuit in Arca Noè.

Ly *uterque* pariter accipitur completè in sequenti propositione, uterque homo currit, si sensus sit, cujuslibet binarij quilibet homo currit. Incomplete verò, si sensus fiat, cujuslibet binarij aliquis homo currit; & ly *alter* accipitur completè in hac propositione, alter homo currit, si sensus fiat, alicujus binarij aliquis homo currit, & incompletè su-

mitur, si fiat sensus, alicujus binarij quilibet homo currit: & idem de cæteris proportionabiliter discurrendum est.

Ea sequuntur signa, quæ dicuntur specialis confusionis, sicut *tantum, requiritur, promitto, bis*, quæ propterea specialis confusionis dicuntur, quia faciunt terminum confuse tantum supponere.

His prælibatis, dividitur ultimo suppositio personalis in *communem*, & *singularem*. Suppositio communis est: *acceptio termini communis*. Ut in hac homo currit. Suppositio singularis est: *acceptio termini singularis, vel acceptio termini communis affecti pronomine demonstrativo*, sicut Petrus currit, vel hic homo currit.

Communis suppositio subdividitur in *determinatam*, & *confusam*. Determinata est, *acceptio termini communis nullo signo affecti, vel signo particulari*, sicut in hac, homo est doctus, prædicatum, & subiectum supponunt determinatè. Confusa est, *acceptio termini communis signo universalis affecti, aut signo specialis confusionis*, ut in his, omnis homo est animal, ad equitandum requiritur equus, vel promitto tibi librum.

Hæc autem duplex est, altera *distributiva*, & altera *confusa tantum*, distributiva est, *acceptio termini communis affecti immediatè signo universalis affir-*

firmativo, vel signo universalis negativo mediatè, vel immediatè, sicut subiectum hujus, omnis homo est animal, vel subiectum, & prædicatum illius, nullus homo est lapis.

Confusa tantum est, *acceptio termini communis affecti mediatè signo universalis affirmativo, vel aliquo signo specialis confusionis*, ut *ly animal* in hac, omnis homo est animal, & *ly oculus* in ista, ad videndum, requiritur oculus.

Rursus confusa tantum alia est *copulata*, & alia est *disjuncta*. Copulata est *acceptio termini communis, signo universalis collectivo affecti*, ut subiectum in hac, omnes Apostoli Dei sunt duodecim. Disjuncta est *acceptio termini communis affecti signo disjunctionis*, ut in hac, ad equitandum, requiritur equus, in qua prædicatum cuicumque equo disjunctivè convenit.

§. ULTIMUS.

De regulis suppositionis.

Regulas etiam oportet pro suppositione assignare, & prima earum est, *quod terminus communis, nullo signo, vel signo particulari affectus supponit determinatè*, ut subiectum, & prædicatum in his, homo est albus, aliquis homo est albus. Supponere verò determinatè, est *accipi pro singulis disjunctivè*, id est, quod loco termini supponentis de-

determinatè, ponatur singularia disjunctive, sicut hæc aliquis homo est albus, æquivaler huic, hic homo est albus, vel ille, vel ille, & etiã alteri, aliquis homo est hoc albus, vel aliquis homo est hoc album; & quia in subjecto determinato verificatur, suppositio determinata dicitur.

Secunda regula est, *quod terminus communis affectus immediatè signo universali affirmativo, vel signo universali negativo mediatè, vel immediatè supponit distributivè*, ut subjectum in hac, omnis homo est albus, & subjectum, & prædicatum in ista, nullus homo est albus.

Tertia regula, *terminus communis mediatè affectus signo universali affirmativo, vel affectus immediatè signo specialis confussionis, supponit confusè disjunctim*, ut prædicatum in ista, omnis homo est albus, & *ly equus* in ista, ad equitandum, requiritur equus. Terminum verò ita supponere, est accipi pro omnibus vagè, ita quod propositio solum verificetur in hoc, vel in illo, non tamèn in aliquo eorù determinatè; undè termino sic supponenti debetur ascensus, vel descensus disjunctus, ut ad equitandum requiritur equus, ergò hic, vel ille equus requiritur ad equitandum.

Quarta regula est, *quod terminus communis affectus signo universali collectivo, supponit collectivè,*

vel, vel copulativè, id est, prædicatum non convenit omnibus divisivè, sed omnibus copulativè acceptus, ut in hac, omnes Apostoli Dei sunt duodecim, prædicatum convenit omnibus collectivè, & simul enumeratis, ut si dicas, iste, & ille, & ille, numerando omnes, sunt duodecim.

Quinta regula est, *quod terminus communis duabus negationibus, aut una negatione, & alio signo universali affirmativo affectus, si dempta prima negatione manet distributus in ordine ad terminum supponentem determinatè, cum illa supponit confusè. Si autem dempta prima negatione, manet distributus in ordine ad terminum supponentem confusè, cum illa supponit determinatè*, sicut prædicatum hujus: nullus homo non est albus: & subjectum hujus, non omnis homo est animal.

Verùm, quia regula prædicta sub his terminis nec facile percipitur, nec facile in memoria conservatur, ut clarè cognoscant dialectici suppositionem terminorum, sive una, sive plures negationes apponantur, præ oculis habere debent, in omni propositione supponere terminos eodem modo, quo supponunt in altera, cui æquivaler. Æquivalentia verò consideranda est juxta regulam, *præ contradic, post, contra, præ, postquè, subalter*. Undè si negatio præponitur, æquivaler propositio

suę contradictorię ; & eodem modo termini in utraque supponunt. Si negatio postponatur, æquivalet suę contrarię, si ante, & post ponatur, æquivalet subalternatę : ex quibus habes quod in hac propositione, non nullus homo est animal, utrumque extremum supponit determinatę, sicut in hac, cui æquivalet, aliquis homo est animal, & similiter, in hac, nullus homo non est albus, ly *albus* supponit confusę, quia in propositione, cui æquivalet, videlicet in hac, omnis homo est albus ita supponit : & in hac, non omnis homo non est animal, utrumque supponit determinatę, sicut in altera cui æquivalet, videlicet, aliquis homo est animal, & ita invenies regulam supradictam esse facilem, & veram, & facile conservari.

Sexta, & ultima regula suppositionis est, quod in complexis, quorum una pars se habet, ut determinans, & alia, ut determinabilis, si accipiuntur unica acceptione, pars determinans non potest resolvi, antequam resolvatur pars determinabilis: si verò accipiuntur pluribus acceptionibus, quelibet pars potest pro libito resolvi. Pars determinans est obliquus, pars determinabilis est casus rectus, & accipitur complexum unica acceptione, quando obliquus sequitur rectum, ut equus hominis. Accipitur verò pluribus acceptionibus, quando rectum ante:

recedit obliquus, ut hominis equus; unde in hac propositione, equus cujuslibet hominis est albus, nõ potest resolvi, ly *cujuslibet hominis*, vel obliquus in suas singulares, antequam resolvatur equus,

CAPITULUM V.

De Relativis;

§. I.

Diffinitio relativi explicatur.

Loquimur in præfenti pauca de relativo grammaticali, ut cognoscatur ejus resolutio, & illius suppositio. Diffinitur autem communiter relativum, *rei ante latę recordativum*, & duplex est relativum, aliud *substantię*, quod refert suum antecedens per modum substantię, ut *qui*, & *ille*, sicut in hac propositione: Petrus currit, & ille disputat, ly *ille* revocat in memoriam substantiam Petri, vel illius personam.

Aliud autem est relativum *accidentis*, quod refert suum antecedens per modum accidentis, sicut *talis*, *qualis*, & *tantus*, & *quantus*, ut in hac: Petrus est albus, qualis est Franciscus, & in hac, Petrus est tantus, quantus est Paulus, ly *qualis*, & ly *quantus*, referunt accidentia antecedentis, videlicet

quantitatem, & aliud accidens, in quo dicuntur
quales.

Utrumque relativum dividitur in *relativum di-
versitatis*, quod accipitur pro aliquo distincto ab
antecedenti: ut Petrus arguit, & alius respondet; &
in *relativum identitatis*, quod accipitur pro eodē
ac suum antecedens: ut Petrus currit, & ille dispu-
tat, vel Petrus est magnus, & tantus est Francis-
cus. Relativum insuper identitatis, *aliud est re-
ciprocum*, quod significat regressionem supra su-
um antecedens: ut mater diligit filium suum, vel
Petrus diligit se, aliud verò nō *reciprocum*: ut qui,
ille, alius, & hujusmodi alia.

Arguitur contra diffinitionem. Relativum di-
versitatis accipitur pro alio distincto ab antece-
denti, ut in hac, Petrus arguit, & alius respondet:
Ergò non est rei antelata recordativum, & con-
sequenter diffinitio non omni convenit diffinito.

Confirm. In hac propositione, invenimus Mes-
siam, quod interpretatur Salvator, *ly quod est re-
lativum*, & tamē non est rei ante lata recorda-
tivum, siquidē res ante lata est *Messias*, & rela-
tivum *quod* nequit referre Messiam: Ergò non
omne relativum est rei ante late recordativum,

Resp. dist. conf. rei ante late in recto, conc. cō-
seq. in obliquo, nego conf. quia prædicta proposi-

tio facit hunc sensum, Petrus arguit, & alius distin-
ctus à Petro respondet, & ita refert Petrum in
obliquo, quod sufficit, ut illi competat diffinitio.

Ad confirm. neg. min. quia res ante lata non est
ipse Messias significatus, sed nomen illius, quod
solum interpretatur, & ita relativum *quod* non re-
fert Messiam significatum, sed illius nomen.

§. II.

Regule pro relativis.

PRO resolutione relativi est prima *regula*,
quod propositio universalis negativa, &
ejus contradictoria de relativo, *qui*, possunt
immediatè resolvi ratione relativi; sicut benè va-
let, nullum animal, quod est risibile, est irrationale:
Ergò nullum animal est irrationale, vel illud non
est risibile; & eodem modo possunt resolvi singu-
laris, vel particularis affirmativa, sicut Petrus, qui
currit, disputat, resolvitur ita, Petrus disputat, &
ille currit; & altera, Petrus, qui non currit, dispu-
tat, resolvitur ita, Petrus disputat, & ille nō currit.

Propositio verò universalis affirmativa, &
particularis negativa, & ejus contradictoria non
possunt immediatè resolvi ratione relativi, sed
prius resolvuntur ratione subjecti, & postea ratio-
ne relativi; & propterea non valet, omne animal,
quod est rationale, est risibile; Ergò omne animal
est

est risibile, & illud est rationale; bene tamen valet, hoc animal, quod est rationale, est risibile, & hoc animal, quod est risibile, est rationale: Ergo hoc animal est risibile, & ipsum est rationale.

Secunda regula pro restrictione relativi est; quod in propositionibus copulativis, affirmativis, & in disjunctivis earum contradictoriis, relativum secundæ categoricæ restrictè refert suum antecedens, id est, accipitur pro antecedenti, ut restricto per prædicatum, ut in hac copulativa: omnis homo est doctus, & ille disputat, *ly ille* non accipitur pro homine absolute, sed accipitur pro homine docto: in copulativis verò, negativis, & disjunctivis earum contradictoriis, relativum secundæ categoricæ accipitur pro antecedenti absolute, ut in hac: homo non est doctus, & ille non disputat, vel in hac: homo est doctus, vel ille disputat, *ly ille* accipitur, non pro homine docto, sed pro homine absolute.

Tertia regula pro suppositione est, quod relativum reciprocum supponit sicut suum antecedens, ut in hac: mater diligit filium suum, *ly suum* supponit determinatè, sicut *mater*; & quando propositio eo còstans resolvitur in suas singulares, etiam relativum resolvitur. Relativa verò non reciproca supponunt juxta qualitatem signorum, quibus affi-

afficiuntur, ut si dicas, omnis homo est albus, & ille pulcher, *ly ille* supponit præcisè determinatè, quia nullo afficitur signo.

CAPITULUM. VI.

De Ampliatione, & Restrictione.

§. I.

Diffinitiones utriusque explicantur.

Diffinitur igitur ampliatio, *extensio termini à minori ad majorem suppositionem*. Restrictio verò diffinitur, *coarctatio termini à majori ad minorem suppositionem*. Pro quo notandum est, quod terminus habet quendam statum, quasi proprium illius, convenientem illi, quando pro præsentibus accipitur, & in ordine ad copulam de præsentibus, ut in hac: homo est albus. Et quando talem statum excedit, & accipitur pro aliis non solum præsentibus, sed futuris, vel possibilibus, ampliatur terminus, ut in hac: homo potest esse albus, in qua *ly homo* nedum pro præsentibus, sed etiam pro possibilibus accipitur.

Si verò terminus ad suum statum non perveniat, ut videlicet accipiat pro præsentibus, verò restringitur, ut in hac: homo albus currit, *ly homo* ref-

restringitur, quia inter homines presentes solum accipitur pro homine albo.

Contra definitionem arguitur. In hac propositione, homo currens disputat; *ly homo* restringitur, etiam si nullus homo currat; & tamen non comparatur à majori ad minorem suppositionem, siquidem *ly homo currens* non supponit, dato quod nullus homo currat: Ergò definitio restrictionis non convenit omni termino restricto, & consequenter omni definito non convenit.

Resp. tamen facile, quod suppositio in presenti non accipitur *rigorose*; sed tantum *late* pro usu, & acceptioe termini in ordine ad suum significatum, & ita licet homo currens non supponat, restringitur tamen homo, quia verè limitatur usus, & significatio vocis, ut solum pro homine corrente accipiatur.

Est tamen duplex ampliatio, *quantum ad significata videlicet*, & *quantum ad tempora*. Ampliatio quidem quantum ad significata est, *acceptio termini in ordine ad plura significata*, ut in hac: homo disputat, *ly homo* accipitur, non solum pro homine, qui est, sed etiam pro illo, qui erat. Et hujus ampliationis solum est capax terminus communis accidentaliter supponens, non tamen terminus singularis, vel terminus, qui simpliciter, aut naturaliter supponit.

Ra-

Ratio autem ea est, quia terminus singularis. in hac propositione Petrus est albus, quamvis possit verificari de Petro, qui est, vel erat, non tamen ampliatur quantum ad significata, quia semper respicit idem significatum, & eundem Petrum, nam Petrus qui est, vel erat, & est subiectum in ista propositione, semper est idem numero Petrus: & ideò predictus terminus numquam ampliatur quantum ad significata, etsi verificetur de Petro, qui est, vel erat.

Ampliatio autem quantum ad tempora est, *acceptio termini in ordine ad plures temporis differentias*. Quod utique intelligendum est de pluribus divisivè, ut in hac: homo est, vel fuit, *ly homo* ampliatur, eoquod indifferenter supponit pro homine, qui est, vel fuit. Et ampliationem istam quoad tempora etiam habere potest terminus singularis, si verò temporis differentia accipiantur collectivè, ut in hac: homo est, & fuit, *ly homo* restringitur, eoquod accipitur pro hominibus qui sunt, & fuerunt; & qui sunt, & fuerunt, sunt homines restricti, id est, qui erant, & modò vivunt: & ita non sunt tot, quot sunt, vel fuerunt; nam qui sunt, vel fuerunt, ampliat ad omnes, qui sunt, & etiam aliquandò fuerunt, quamvis modò non sint.

Restrictio etiam est quoad significata: *Quandò vide-*

videlicet terminus accipitur pro paucioribus significatis, ut in hac: homo albus disputat, *ly homo restringitur*, quia solum accipitur pro homine albo. Et etiam datur restrictio quantum ad tempora, quando terminus accipitur in ordine ad pauciores differentias temporis, ut in hac: homo qui fuit, locutus est veritate, in qua *homo restringitur pro homine*, qui determinate fuit.

§. II.

Ampliationis, & restrictionis regule declarantur.

Prima regula est, quod verbum præteriti temporis ampliat subiectum ad præsens, & præteritum, restringit tamen prædicatum ad præteritum, ut in hac: homo fuit albus, *ly homo ampliat* pro homine, qui est, vel fuit, sed *ly albus restringitur* pro albo, quod fuit, vel quod solum præterito tempore conveniebat. Verbum verò futuri temporis ampliat subiectum ad præsens, & futurum, sed restringit prædicatum ad futurum, ut in hac: homo doctus erit Episcopus, *ly homo doctus ampliat* pro homine, qui est, vel erit doctus, sed *ly Episcopus restringit* pro Episcopatu futuro.

Eodem etiam modo, quo ampliat verbum, ampliat participium verbi, quando participium est

est totale extremum, vel pars principalis, aut adiectivum extremi, ut in hac: Adam eiectus est de Paradyso, *Anti-Christus erit peccans*, vel est futurus peccator. Subiectum in prima ampliat pro eo, quod est, vel fuit, & in secunda pro eo, quod est, vel erit; sed participium *eiectus* accipitur pro eo, quod fuit, & participium *peccans* in secunda, vel *futurus* peccator, restringitur pro eo, quod erit.

Observandum tamen est, quod quando verbum significat inceptionem, vel desitionem, restringit ante se ad præteritum, vel futurum, ut in his: *Anti-Christus nascetur*, & *Adam obiit*; *Anti-Christus accipitur* pro eo, qui erit, & *Adam* pro eo, qui fuit.

Secunda regula est, quod terminus significans inceptionem, ampliat rem, quæ sit ad præsens, vel futurum, ut in hac: *Petrus facit domum*, *ly domus ampliat* pro domo, quæ est, vel erit. Terminus verò significans desitionem, aut destructionem rei, ampliat rem, quæ desinit ad præsens, vel præteritum, ut in hac: *Petrus destruit domum*, *domus ampliat* pro domo, quæ est, vel erit.

Tertia regula, terminus significans prioritatem ampliat rem priorem pro eo, quod est, vel erit, ut in hac: *Petrus est prior Anti-Christo*, accipitur *Petrus* pro eo, qui est, vel erit. Terminus verò significans

ficans posterioritatem, ampliatur rem posteriorem pro eo quod est, vel fuit; sicut in hac Petrus est posterior Patri, Petrus accipitur pro Petro, qui est, vel fuit.

Quarta regula, termini significantes potentiam ad essendum, sicut *generabile*, & *producibile*, & *ly potest*, ampliatur usque ad possibilia, ut in his: Petrus potest currere, Petrus possibiliter currit.

Quinta regula, *imaginatio*, vel *imaginatum* ampliatur usque ad imaginabilia, ut in hac: mons imaginatus est chymera, accipitur mons etiam pro monte imaginabili.

Sexta regula, verba significantia actum anime interiore, ut *intelligo*, *volo*, *significo*, ampliatur ad imaginabilia, ut in hac: intelligo montem aureum, accipitur etiam pro monte, qui potest fingi.

§. III.

Duplex locus arguendi in ampliatione.

Primus locus est, ab amplo ad non amplum cum distributione ampli, posita constantia non ampli, affirmativè valet consequens, & negativè etiam sine constantia valet, sine distributione verò, nec affirmativè, nec negativè. Ponere verò constantiam est affirmare existentiam rei significatæ per terminum: Exemp. primæ partis est, omnis homo disputat, & homo doctus est: Ergò homo doctus disputat. Exemp.

secundæ: nullus homo disputat: Ergò homo doctus non disputat. Exemplum tertiæ est: homo disputat, & homo doctus est: Ergò homo doctus disputat.

Secundus locus: A non amplo ad amplum, sine distributione ampli, etiã sine constantia non ampli, valet affirmativè, & negativè cum constantia non ampli; sed cù distributione non ampli, nec negativè, nec affirmativè valet. Exemp. primæ partis: homo albus currit: Ergò homo currit. Exemp. secundæ: homo albus non currit, & homo albus est: Ergò homo non currit. Exemp. tertiæ: nullus homo albus currit: Ergò nullus homo currit.

Similes loci arguendi possunt in restrictione formari, mutato nomine ampli, in non restrictum, & non ampli in restrictum; quia idem valet non restrictum, atq; amplum, & restrictum, ac non amplum.

Ad restrictionem etiam reducuntur diminutio, & alienatio, quæ est *distractio termini à propria ad impropiam significationem*, ut cum dicitur: homo est pictus, *ly homo* alienatur, quatenus accipitur pro significato improprio, videlicet pro homine picto. Diminutio verò est: *distractio termini à totali ad partialem significationem*, sicut Ætiops est albus secundum dentes, in qua *ly albus* albedinem partis significat, & non albe-

dinem absolute. Cum his similiter reducitur ad restrictionem remotio, quæ est *impossibilitas termini ad supponendum ratione alicujus termini repugnantis sibi conjuncti*, ut in hac: homo insensibilis loquitur, vel homo irrationalis currit, in quibus non supponit subjectum, eoquod homo insensibilis, vel irrationalis dari non potest, & propterea remotio, implicatio in adjecto, vel implicatio in terminis, appellari solet.

CAPITULUM VII.

De Appellatione.

§. I.

Quid, & quotuplex sit Appellatio.

Appellatio, quæ in omni materia, tam Metaphysica, quam Theologica valdè necessaria est, diffinitur, quod sit, *applicatio significati formalis unius termini ad significatum formale alterius*, ut in hac propositione: Petrus est magnus Logicus, in qua ly *magnus* appellat supra ly *Logicus*, & dicitur terminus appellans, *Logicus* verò dicitur terminus appellatus.

In prædicta ergò diffinitione *applicatio* ponitur loco generis, in qua terminus appellans con-

venit cum aliis terminis applicantibus suum significatum ad significatum materiale subjecti, qui tamen non dicuntur termini appellantes, quia non applicant sua significata ad formale subjecti, sed solum ad materiale, ut in his: homo est albus, album est dulce.

Alia verò particula, *significati formalis unius termini ad formale alterius*, propterea ponitur loco differentia, quia in ea termini appellantes, & non appellantes, essentialiter differunt.

Duplex verò reperitur appellatio, altera *realis*, & alia *rationis*. Appellatio realis est, *applicatio significati formalis realis*, ut in hac: Petrus est magnus Logicus. Appellatio rationis est, *applicatio significati formalis, quod est aliquid rationis*, ut in hac: homo est species, in qua significatum formale speciei, quod est aliquid rationis, applicatur homini formaliter, ut abstracto ab individuis.

§. II.

De regulis utriusque appellationis.

Prima regula appellationis realis est, quando *substantivum*, & *adjectivum* ponuntur ex parte diversi extremi, tunc adjectivum non applicat suum significatum ad formale substantivi, sed tantum ad materiale, ut in hac: Petrus Logicus est magnus, in qua ly *magnus* non

applicat supra formale logici, sed supra materiale subjecti, & denotatur magnitudinem convenire Petro absolute, non tamen ratione logicæ; unde si Petrus sit magnus in corpore, quamvis in logica parvus sit, propositio vera erit.

Contra regulam istam arguitur. Hæc est mala consequentia, hæc albedo est intensæ, hæc albedo est similitudo: ergo similitudo est intensæ: quia in ea variatur appellatio, & in majori ly *intensa* applicat supra formale albedinis, & in conclusione supra formale similitudinis; & tamen adjectivum *intensa*, & substantivum, videlicet *albedo*, & *similitudo* ponuntur ex parte diversi extremi: Ergo quamvis substantivum, & adjectivum ponantur ex parte diversi extremi reperitur vera appellatio.

Resp. tamen neg. causalem maj. quia prædicta consequentia non propterea mala est, quia variatur appellatio; sed quia applicatio variatur ad materiale videlicet distinctum formaliter, dato namque albedinem, & similitudinem esse realiter idem semper tamen formaliter distinguuntur; & ita sunt materialia distincta formaliter, & propter applicationem ad materiale formaliter diversum, prædicta consequentia mala est, sicut propter eandem rationem est mala consequentia, quæ sequitur: album est intensum, album est simile: Ergo simile est intensum.

Esti

Et si dicas. In consequentia argumenti, ly *intensa* applicat suum significatum formale supra formale albedinis, ut patet: Ergo verè ibi appellatio reperitur, siquidem Appellatio diffinitur: *Applicatio significati formalis unius termini ad significatum formale alterius.*

Resp. neg. consequ. quia appellatio debet esse supra significatum formale subjecti distinctum à significato materiali; & cum in albedine significatum formale non sit distinctum à significato materiali, inde fit, quod quamvis detur applicatio supra significatum formale, nõ tamen reperitur appellatio.

Secunda regula est, *quod quando substantivum, & adjectivum ponuntur ex parte ejusdem extremi, datur appellatio vera.* Ut in hac: magnus Logicus est Petrus, aut Petrus est Logicus magnus, in quibus denotatur magnitudinem ratione Logicæ convenire. Regula tamen intelligenda est, quando substantivum, & adjectivum non significat formas disparatas, ut in hac: Petrus est musicus albus; Et ratio est, quia in his non potest unum prædicatum ratione alterius convenire formaliter, licet per accidens conjungantur in eodem.

Suas etiam habet regulas appellatio rationis, & prima est: *Quod prædicatum secundæ intentionis conveniens rebus, & non vocibus, appellat supra forma-*

H

forma-

formale subiecti. Ut in hac: homo est species; in qua prædicatum convenit formaliter subiecto, ut abstracto ab individuis. Si prædicatum verò conveniat vocibus, non appellat, sed facit terminum materialiter supponere; ut in his: homo est nomen, vel homo est terminus.

Secunda regula est, *quod terminus significans actum anime interiorum, appellat supra formale termini acti per actum*, ut si dicas: cognosco venientem, denotatur, me cognoscere venientem sub ratione venientis. Extenditur etiã regula ad actionem sensuum exteriorum, sicut video parietem, percipio odorem, exprimo mentem. Intelligitur tamèn regula hæc, quando verbum præcedit terminum, si tamèn terminus antecedit verbum, non datur appellatio, ut in hac: venientem cognosco, Papam vidi, in quibus denotatur, me cognoscere venientem absolutè, & Papam absolutè vidisse, non tamèn tempore Papatus. Et ita quando inter arguendum variatur appellatio, mala consequentia est. Sicut hæc est mala: *animal est genus; homo est animal.* Ergò *homo est genus.* Solum autèm bona est, quando ratione termini significantis actum anime interiorum, arguitur ab appellante, ad non appellantem, ut in his: vidi Papam; Ergò Papam vidi. Quia si vidi Papam tempore Papatus, abso-

lute verum est me vidisse Papam aliquando, quod sufficit ad consequens verificandum. Et cognosco venientem: Ergò venientem cognosco. Quia si illud cognosco sub ratione venientis, benè infertur me illum cognoscere sub aliqua formalitate, quod ad veritatem consequentis sufficit.

Propter similem etiã variationem non valet consequentia in determinabili, & in determinante, sive in recto, & obliquo. Nam quando rectus præcedit obliquum, significat quid possessum ab obliquo, vel quod est aliquid ejus. Et ita non valet, Regis equus currit: Ergò equus Regis currit. Petri palium est bonum: Ergò palium Petri est bonum. Quia in antecedenti accipitur equus, pro equo, qui est, vel fuit Regis, & palium pro palio, quod est, vel fuit Petri: in consequenti verò accipitur equus, pro equo possesso à Rege, ut indicat ipsum nomèn equus Regis, & palium, pro palio à Petro possesso, licèt quandoque ex modo proferendi oppositum detur intelligendum, sicut palium Elisæ, dicitur palium Eliæ, quia ex modo loquendi cognoscitur esse accipiendum pro palio ab Elia antecedenter possesso.

Modò tamèn, quia nomina numeralia similitudinem aliquam habent cum terminis appellatibus, propterea in appendice capitis regulas pro nume-

rabilibus assignamus. Et prima est, *quod nomina numeralia primitivæ speciei, ut unum, duo, tres, adjuncta termino substantivo numerant principaliter formas, & minus principaliter supposita.* Id est, denotant principaliter tot esse formas significatas per nomina substantiva, quot sunt unitates significatae per nomen numerale; licet, ut conditio requiratur suppositorum multiplicatio. Et ideò, ut talè nomè multiplicetur, debet multiplicari forma cum supposito simul: proptereaque in Divinis tres Personæ non sunt tres Dij, quia natura una est, & si eadem Persona haberet duas naturas Divinas, non diceretur duplex Deus, quia supposita non essent duo.

Secunda regula est, *quod nomen numerale primitivæ speciei additum adjectivo solum numerat supposita.* Et ideò si tres homines haberet eandem albedinem, dicerentur adhuc tres albi.

Tertia regula est: *Quod nomen numerale denominativum cuicumque termino jungatur, numerat concretum, cui adjungitur.* Id est, quod si concretum sub aliqua ratione est unum, & sub alia ratione trinum, potest ipsum utramque denominationem accipere; sicut Deus dicitur Trinus, & unus.

CAPITULUM VIII.

De Oppositione.

§. I.

Quid, & quotuplex sit oppositio.

V Squemodò de proprietatibus termini intra propositionem existentis, diximus: & modo de proprietatibus unius propositionis in ordine ad alteram disputamus. In limine tamèn præmittendum est propositionem subalternantem, & subalternatam habere quãdam oppositionem respectus, quamvis propriè oppositio non sit. Diffiniturque subalternatio: *respectus unius propositionis ad alteram constantem eisdem terminis, & eodem ordine positis, eademque qualitate; quarum tamèn una propositio sit universalis, & alia particularis.* Ut in his: omnis homo currit, aliquis homo currit. Ex quibus ab universali ad particularem valet consequentia, non tamèn è contra, & universalis dicitur subalternans, particularis verò dicitur subalternata, id est, sub altera nata, vel sub altera contenta: omisã tamèn hac impropria oppositione, Oppositio vera, & propria in communi diffinitur, *affirmatio, & negatio ejusdem de eodem.* Ut in his propositionibus: Petrus currit, Petrus non currit,

rit, quarum una affirmat id ipsum, quod altera de eodem subiecto negat.

Ad hujus diffinitionis intelligentiam notandum est, propositiones oppositas debere esse *opposita qualitatis*, aut unam affirmativam, & alteram negativam. Unde istæ propositiones, Petrus est doctus, Petrus est ignarus, non opponuntur dialecticè, quia dialectica attendit ad modum significandi; & quamvis propositiones prædictæ opponantur ex parte rei significatæ, non tamè ex modo significandi.

Secundò notandum est: prædicatum, & subiectum debere esse idem *re, voce, & ordine*. Et ita istæ non opponuntur: omnis canis est latrabilis, aliquis canis non est latrabilis; nèc istæ: gladius occidit, ens non occidit, quia non opponuntur voce; nèc istæ: omnis homo currit, aliquid currens non est homo, quia subiectum, & prædicatum diverso ordine ponuntur.

Tertiò notandum est: subiectum, & prædicatum in utraque propositione debere uniri *per eandem copulam, pro eodem tempore, & loco, & cum eadem determinatione*: & propterea non opponuntur, Petrus disputat, Petrus non disputabit, quia non sunt pro eodem tempore, & eadem copula non constat; nèc istæ: equus in stabulo quiescit, equus in agro non quiescit, quia non sunt pro eodem loco; nèc

ista,

istæ: Petrus eruditè disputat, Petrus expeditè non disputat, quia diversa determinatio in una, & in altera reperitur.

Quartò notandum est: observandam esse *eandem suppositionem, ampliationem, & restrictionem, & eandem appellationem*. Et ita non opponuntur istæ, homo est terminus, nullus homo est terminus, quia variatur suppositio de materiali in formale: & idem si varietur de propria in impropiam, de naturali in accidentalem, vel de simplici in personalem, quod est variari suppositionem quoad genus. Si tamèn solùm varietur species suppositionis, quæ attenditur, vel consideratur in præsentia ratione folius quantitatis, non propterea vitiabitur consequentia, quæ quidem potest esse bona, etiam si suppositio mutetur de determinata in confusam, vel de distributiva in determinatam, vel in confusam tantùm.

Ex quibus inferitur non esse oppositas sequentes propositiones, Anti-Christus non peccabit, Anti-Christus peccabit; eo quod appellatio variatur: nam in prima accipitur subiectum pro eo, quod est, vel fuit, in secunda pro eo, quod est, vel erit, & ita sunt simul veræ; nèc istæ: homo currit, homo albus non currit, quia homo restringitur in secunda, non tamèn in prima: si tamèn solùm va-

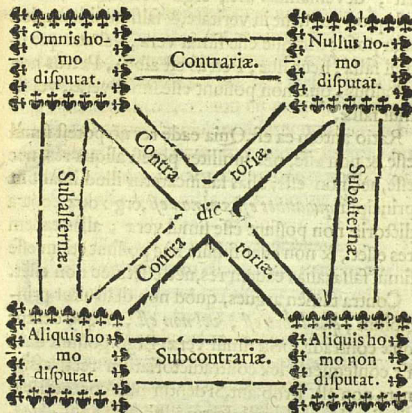
ric-

rietur restrictio, quæ provenit à signis afficiētibus, non tollitur oppositio; ut in his: omnis homo currit, aliquis homo non currit.

Hæc autem oppositio, ita explicata, dividitur in *contradictoriam*, *contrariam*, & *subcontrariam*, vel in propositiones oppositas modo prædicto. Ex quibus aliqua sunt contradictoria, contraria, & subcontraria de lege tantum, de quibus infra dicemus; alia verò de lege, & de modo simul, & de his in præsentia disputamus.

Contradictoriæ de lege, & modo simul sunt propositiones oppositæ qualitatis, quarum una est universalis, & alia particularis, aut indefinita, sicut ista: omnis homo disputat, aliquis homo non disputat, aut homo non disputat, quæ etiam opponitur contradictoriæ cum universali prædicta.

Contrariæ de modo, & lege sunt propositiones universales oppositæ qualitatis, sicut ista: omnis homo disputat, nullus homo disputat. Subcontrariæ verò de lege, & modo sunt propositiones particulares, vel indefinitæ oppositæ qualitatis: ut homo disputat, homo non disputat, quæ omnia cer- nere licet in figura sequenti.

§. II.

Lex Contradictoriarum explicatur.

Expositis jam propositionibus oppositis de lege, & modo, ad oppositas de lege necesse est

est, deveniamus. Lex ergo contradictoriarum est, quod pugnent in veritate, & falsitate: id est, quod non possit utraque esse simul vera, vel utraque simul falsa, sicut ista, Petrus est albus, Petrus non est albus, quæ non possunt esse simul veræ, vel simul falsæ.

Ratio autem ea est. Quia eadē res nō potest simul esse, & non esse, nec similiter potest aliqua res, nec esse, nec non esse; aliās falsificaretur illud infalibile principiū, *quodlibet est, vel non est*, ergo duæ contradictoriæ non possunt esse simul veræ; aliās eadem res esset, & non esset simul: nec possunt etiam esse simul falsæ; aliās eadem res, nec esset, nec non esset.

Contra tamen argues, quod non destruitur principium, *quodlibet est, vel non est*, ex quo dentur duæ contradictoriæ simul veræ: Ergo possunt dari: Et consequenter lex contradictoriarum recte assignata non est. Prob. ant. Si dentur duæ contradictoriæ simul veræ, benè infertur illud principiū, *quodlibet est, vel non est*, ergo non destruitur; sed potius ædificatur. Prob. ant. Benè valet, aliquid est, & simul non est: ergo aliquid est, vel non est, si quidem arguitur à copulativa ad disjunctivam, quæ est bona consequentia: ergo si dentur duæ contradictoriæ simul veræ, benè infertur illud principiū, *quodlibet est, vel non est*.

Resp.

Resp. neg. tria antecedentia argumenti. Non enim illa consequentia bona est, quia non arguitur à copulativa ad disjunctivam; sed potius arguitur à copulativa, ad dilemma, vel ad exclusivam: nam sensus est, *quodlibet est, vel non est*, id est, quodlibet, vel est determinatè, vel non est cum exclusione essendi, & ex quo aliquid simul sit, & non sit, non benè infertur, quod sit tantum cum exclusione non essendi, vel non sit cum exclusione essendi, & ita consequentia facta, mala consequentia est.

§. III.

De Lege aliarum oppositionum.

LEX contrariarum est: *quod pugnent in veritate; non tamen in falsitate*: id est, quod non possint esse simul veræ, benè tamen simul falsæ. Ut ista: omnis homo currit, nullus homo currit, quarum utraque est falsa, si ex hominibus solum tres, vel quatuor currant.

Ratio autem ea est. Quia, si duæ contrariæ essent simul veræ, etiam duæ contradictoriæ essent simul veræ; hoc implicat: Ergo non possunt duæ contrariæ esse simul veræ. Prob. major. Si duæ contrariæ essent simul veræ, v.g. ista: omnis homo disputat, nullus homo disputat, etiam particulares contentæ sub illis essent simul veræ; sed particulares contradictoriæ opponuntur cum ipsis universalibus

Er-

Ergo etiam duæ contradictoriæ essent simul veræ,

Ex quo tamen contrariæ sint simul falsæ, non infertur duas contradictorias esse falsas; quia potest universalis esse falsa, & particularis vera, sicut uno tantum homine disputante, universalis est falsa, & hæc particularis, aliquis homo disputat, vera est.

Lex subcontrariarum est, *quod pugnent in falsitate, non tamen in veritate*: id est, possunt esse simul veræ, numquam tamen possunt esse simul falsæ: ut aliquis homo disputat, aliquis homo non disputat, quæ ambæ veræ sunt, si unus disputet, altero non disputante.

Ratio autem ea est: Quia, si subcontrariæ essent simul falsæ, darentur duæ contrariæ simul veræ, quod implicat. Prob. assumptum. Si istæ, aliquis homo disputat, aliquis homo non disputat, essent falsæ, earum contradictoriæ essent veræ; sed contradictoriæ illarum sunt universalis affirmativa, & universalis negativa: Ergo prædictæ propositiones, quæ sunt contrariæ, essent veræ.

Ex quo tamen subcontrariæ dentur veræ, non sequitur propositiones contrarias esse simul veras, quia licet una propositio particularis sit vera, non infertur inde universalem esse veram, nam ut universalis sit vera, requiritur omnes particulares esse veras. Hæc tamen omnia per se, & ex vi formæ in-

telligenda sunt, quia oppositum contingere potest ratione materiæ; eo quod in materia naturali indefinita æquivaleret universali, & ita hæc subcontrariæ, homo est animal, homo non est animal, non possunt esse simul veræ: sicut istæ, omnis homo est animal, nullus homo est animal, non possunt similiter esse simul falsæ.

§. IV.

Conditiones cujuscumque oppositionis.

CONditio contradictoriarum ea est, *quod omnis universalitas unius, etiam adverbialis, aut syncategorematica, id est subjecti, vel predicati, verbi, & adverbij debet mutari in particularitatem, & particularitas in universalitatem.* Quapropter istæ propositiones, Petrus semper disputat, Petrus nunquam disputat, non sunt contradictoriæ: quia universalitas de ly *semper*, non mutatur in particularitatem de ly *aliquandò*. Unde illius contradictoria erit ista, Petrus aliquandò non disputat. Eodem modo universalitas de ly *impossibile*, & *neesse* debet mutari in particularitatem de de ly *possibile*, & *possibile non*, vel *contingens*. Quæ tamen intelligenda sunt, quandò universalitas non est pars extremi, quia tunc potius conservari debet in ejus contradictoria, ut in hac: omnis homo servans omne mandatum salvabitur, ly *omne mandatum* non debet mutari in ejus contradictoria, sicut

nec mutatur in contradictoriã hujus; omnis homo habens omnem scientiam est perfectus, cujus contradictoria est ista, aliquis homo habens omnem scientiam non est perfectus.

Conditio contrariarum est, *quod in utraque non maneat eadem particularitas, potest tamen eadem universalitas manere, licet non sit necessarium hoc semper contingere.* Ut patet in his contrarijs de lege: nullus homo disputat, Petrus disputat; quia Paulo solum disputante utraque est falsa.

Ab hac tamen regula excipiendæ sunt copulativæ, in quibus pars unius opponitur contrariæ, vel contradictoriæ cum aliqua parte alterius, ut in his: omnis homo currit, & aliquis homo disputat, nullus homo currit, & aliquis homo non disputat: quæ quidem sunt contrariæ, quamvis in subjecto secundæ cathegoricæ utriusque eadem particularitas maneat, eo quod prima pars unius opponitur contrariæ cum prima parte alterius.

Conditio subcontrariarum ea est, *quod non debet manere in utraque eadem universalitas, exceptis disjunctivis, in quibus pars unius prima opponitur contradictoriæ, vel subcontrariæ, cum parte alterius.* Ut in his: homo currit, vel omnis homo disputat, homo non currit, vel nullus homo disputat.

Regulas assignant aliqui ad cognoscendas contra-

trarias, & subcontrarias. Et prima est; *quod si positæ duabus propositionibus oppositæ qualitatis, affirmativa inferat contradictoriam negativæ, & non inferatur ex illa, sunt contrariæ.* Sic ut istæ: nullus homo disputat, Petrus disputat, quia si affirmativa inferat contradictoriam negativæ, si affirmativa est vera, contradictoria negativæ est vera; eo quod in bona consequentia, si antecedens est verum, etiã consequens; sed si contradictoria negativæ est vera, ipsa negativa est falsa: Ergo pugnant in veritate.

Quod verò, si affirmativa non inferatur ex contradictoria negativæ, non pugnent in falsitate, patet: Quia in mala consequentia potest dari antecedens verum, & consequens falsum; & ita si affirmativa non inferatur ex contradictoria negativæ, poterit contradictoria negativæ esse vera, & affirmativa falsa; sed si contradictoria negativæ est vera, ipsa negativa erit falsa: Ergo affirmativa, & negativa non pugnant in falsitate.

Secunda regula per oppositum asserit, *quod, si affirmativa inferatur ex contradictoria negativæ, & non inferat illã, sunt subcontrariæ; quia pugnant in falsitate, non tamen in veritate.* Ut patet in his: nullus homo disputat, aliquis homo disputat, si ly nullus homo in negativa solum distribuat pro masculis.

Ratio autem ea est; quia si affirmativa infertur ex contradictoria negativa, si affirmativa est falsa, etiam contradictoria negativa erit falsa; siquidem in bona consequentia, si consequens est falsum, etiam antecedens falsum est; sed si contradictoria negativa est falsa, ipsa negativa est vera: Ergo affirmativa, & negativa pugnabunt in falsitate. Quod autem, si affirmativa non infert contradictoriam negativam, non pugnent in veritate, patet: quia in illo eventu potest affirmativa esse vera, & contradictoria negativa falsa, cum hoc possit contingere in mala consequentia; sed si contradictoria negativa est falsa, negativa erit vera: Ergo affirmativa, & negativa non pugnant in veritate, sed potius sunt simul verae, & consequenter erunt verae subcontrariae.

CAPITULUM IX.

De Equipollentia.

§. I.

Equipollentia diffinitio traditur.

Quamvis omnes propositiones eundem sensum habentes possint dici equipollentes, sicut resolventes equipollent resolvable, & omnes particulares, vel singulares copulative sumptae

tae æquivalent universali, in presenti tamen solum disputamus de æquipollentibus illis, quae ex oppositis redduntur æquivalentes, & in hoc sensu.

Diffinitur Equipollentia, quod sit: *æquivalentia quoad sensum, & veritatem aliquarum propositionum diversum modum, & formam terminorum habentium*: quia, si eundem modum, & formam terminorum habent, non erunt æquipollentes; sed erunt propositiones identicae.

§. II.

Regula pro æquipollentibus.

VT propositiones aliquaer fiant æquipollentes, prima regula est, quod contradictoriae sunt æquipollentes, quando uni illarum præponitur negatio, ut ista: *omnis homo currit; aliquis homo non currit*. Si illi, *omnis homo currit*, præponitur negatio fit æquipollens alterius. Nam idem valet, *non omnis homo currit*, quod, *aliquis homo non currit*, & idem de altera dicendum: idem namque valet, *non aliquis homo non currit*, quod, *aliquis homo currit*. Ratio autem est; quia negatio est malignantis naturae, & ideò quicquid post se invenit, destruit, & ejus oppositum reddit, & ita præposita alicui contradictoriae reddit illam æquivalentem cum altera.

Secunda regula pro contrariis est, quod propositio-

ficiones contrariæ, sicut istę: *omnis homo currit, nullus homo currit*, fiunt æquivalentes, quando alicui earum negatio postponitur. Nam idem valet: *omnis homo non currit, & nullus homo currit*, & similiter: *nullus homo non currit*, & *omnis homo currit*: intelligitur tamèn regula in contrarijs de modo, non tamèn in contrarijs de lege tantum, & similiter quando in utraque datur distributio completa absque aliqua restrictione, & propterea non fiunt istæ æquipollentes: *omnis homo albus currit; nullus homo currit*, quamvis alicui earum postponatur negatio.

Tertia regula pro subalternis est, illas fieri æquipollentes, quando uni illarum præponitur, & postponitur negatio; ut in his: *omnis homo currit; aliquis homo currit*. Nam idem valet, *non omnis homo currit, quod, aliquis homo currit*, & è contra.

Subcontrarię verò æquipollentes non fiunt; quia, si uni illarum præponitur negatio, redditur universalis: si postponatur affirmativæ, redditur formaliter ipsa negativa; si verò negativæ postponatur, fit in congrua locutio, & inepta repetitio: si autem præponatur, & postponatur, æquivaleret subalternanti ipsius: regulæ autem traditæ hoc versiculo continentur.

Præ, contradic, post, contra, præ, postque, subalter.

Et

Et æquivalentia signorum continetur similiter in versibus, qui sequuntur.

*Non nullus, quidam. Sed nullus non, valet omnis.
Non aliquis, nullus. Non quidam non, valet omnis.
Non alter, neuter. Neuter non, præstat uterque.*

CAPITULUM X.

De Conversione.

§. I.

Conversionis diffinitio.

Altera propositionis proprietas est *Conversione*, utilis, & necessaria, & maximè ut imperfectos syllogismos ad perfectos reducamus. Et diffinitur, *unius propositionis in alteram per transmutationem extremorum, servata eadem qualitate, consequentia formalis*, ut in his, *nullus homo est albus*; ergò *nullum album est homo*. In qua quidem consequentia antecedens dicitur propositio *convertibilis*, & consequens dicitur propositio *convertens*.

Illà verò particula *per transmutationem extremorum* denotat extrema esse mutanda; ita ut subiectum convertibilis fiat in convertente prædicatum; & de prædicato fiat in convertente subiectum,

I 2

Si

Si tamèn propositio fuerit de secundo adjacentè, conversio faciendà est, mediante participio incluso in verbo, ut si dicas: homo est, convertitur in istam, ens est homo; & si dicas: Palium est Petri, convertitur in istam, ens Petri est Palium. Ultima particula, videlicet, *consequentia formalis*, denotat, quod à convertibili ad convertentem semper est formalis consequentia; licet è contra quandoque bona non fit, ut patet in conversione per accidens: Semper tamèn eadem affirmatio, vel negatio servari debet, quod est servare eandem qualitatem.

In conversione tamèn observandæ sunt proprietates Logicales, & conditiones bonæ consequentiæ. Et propterea conversiones istæ: homo est terminus: ergò terminus est homo, homo est species: ergò species est homo, non sunt bonæ; quia in prima, ly *homo* supponit materialitèr in convertibili, & formalitèr in convertente; & in secunda supponit simpliciter in convertibili, & personalitèr in convertente. Similiter etiàm non valet benè: hic puer erit senex; ergò hic senex erit puer, quia non servatur eadem restrictio, eoquod *puer* in antecedenti accipitur pro puero, qui est, vel erit, & in consequenti pro puero, qui determinatè erit. Non valet etiàm, Deus factus est homo; ergò homo factus est Deus, quia in antecedenti appellat ly *factus* su-

supra naturam humanam, in consequenti verò supra naturam Divinam: & ita appellatio variatur. Undè supradicta propositio convertenda est in istam, homo, qui factus est homo est Deus.

§. II.

De Conversione in particulari.

HÆc autèm conversio triplex est, conversio, videlicet, *simplex, per accidens, & per contrapositionem*. Conversio simplex est, *Mutatio unius propositionis in alteram, servata eadem qualitate, & eadem quantitate*. Undè convertibilis, & convertens mutuo se inferunt, & ab una ad alteram est bona consequentia; ut aliquis homo est albus: ergò aliquod album est homo. Diciturque simplex conversio; quia in ea nullum mutatur accidens, nèc qualitas, nèc quantitas, & convertuntur simpliciter universalis negativa, & particularis affirmativa, indefinita, vel singularis.

Conversio per accidens est, *mutatio unius propositionis in alteram, variata quantitate*. Ut si dicas, omnis homo est albus; ergò aliquod album est homo, & quia in ea mutatur accidens quantitatis, dicitur conversio per accidens. Convertuntur autèm conversione prædicta universalis affirmativa, & universalis negativa; sed in conversione universalis affirmativæ à convertente ad convertibilem

non est bona consequentia, ut si dicas: aliquid album est homo; ergo omnis homo est albus.

Conversio per contrapositionem est, *mutatio unius propositionis in alteram, servata eadem quantitate, & qualitate, & terminis finitis mutatis in infinitos, vel terminos contradictorios.* Convertitur autem cōversione prædicta universalis affirmativa, & particularis negativa. Quæ omnia his verficulis continentur.

Simpliciter, feci, convertitur, eva, per acci.

Asto, per contra. Sic fit conversio tota.

In illis ergo dictionibus, *Feci, Eva, Asto*, vocales repertæ denotant propositiones convertibiles triplici conversione prædicta. *Feci* videlicet simpliciter, *Eva* per accidens, & *Asto* per cōtrapositionem. Et *A* significat universalem affirmativam, & *E* significat universalem negativam, *I* particulare affirmativam, *O* particularem negativam, ut sequentes indicant versus.

Afferit A. negat E. sunt universaliter ambo.

Afferit I. negat O. sunt particulariter ambo.

Pro conversione per contrapositionem duas regulas 2. perhiern. Ariñ. assignavit. Prima est, *ab affirmativa ad negativam, variato predicato peres finitum, & infinitum, est bona consequentia.* Sicut bene valet, homo est albus: ergo homo non est non albus. Et

ratio

ratio est; quia, si in negativa non variaretur prædicatum penes finitum, & infinitum, duo termini contradictorii verificarentur de eodem: v.g. esse album per affirmativam, & non album per negativam.

Secunda regula est, *à negativa ad affirmativam, posita constantia subjecti, & variato predicato penes finitum, & infinitum, est bona consequentia.* Sicut bene valet, homo non est albus, & homo est: ergo homo est non albus. Quia aliàs duo termini contradictorii falsificarentur de eodem, videlicet, non esse album, & esse non album. Sed regula intelligenda est dummodò non varietur appellatio, & propterea non valet, homo essentialiter non est albus; & homo est: ergo homo essentialiter est non albus, quia nèc albedo, nèc illius negatio homini essentialiter conveniunt.

CAPITULUM XI.

De Modalibus.

§. I.

Explicatur natura propositionis Modalis.

Propositio Modalis dicitur talis à modo determinante, vel restringente, ut si dicas: *Petrus expedite disputat*, in qua *ly expedite* determi-

mi-

minat prædicatum, ut stet pro disputatione expedita, aliquandò verò modus determinat tempus, ut si dicas: *Petrus diu in peccato permansit*. Aliquandò verò determinat compositione, ut si dicas *Petrus necessario est animal*, in qua denotatur modus, quo prædicatum convenit subjecto, videlicet, *necessario*; & in præfenti solum agimus de propositione modalis affecta modo determinante compositionem; qui modi sunt quatuor, *necessarium*, vel *necesse*, *possibile*, *impossibile*, & *contingens*. Et propositiones habentes tales modos dicuntur modales; propositiones verò non habentes illos, dicuntur propositiones de in esse. Undè propositio modalis poterat diffiniri: *que includit modum determinantem convenientiam prædicati ad subjectum, & illam principaliter importat*. Propositio autem de in esse, ea est: *que convenientiam, vel disconvenientiam prædicati ad subjectum significat absolute*.

Dividitur tamèn propositio Modalis, in compositam, & divisam. Composita est, *in qua modus antecedit, vel subsequitur totum dictum*, ut in his, *album esse nigrum est possibile*, vel *possibile est album esse nigrum*; aut *album est nigrum possibiliter*, vel *possibilitèr album est nigrum*.

Modalis divisa ea est, *in qua modus, sive nominalis, sive adverbialis mediat inter partes dicti*, ut si dicas: *album possibile est esse nigrum*, vel *album possibiliter est nigrum*. Pro

Pro quo notandum, quod dictum est id, quod dicitur, videlicet, *nigrum esse album*, vel *album est nigrum*, quod quidem dicitur possibile, vel impossibile; & *ly possibile*, vel *contingens* dicitur modus; quatenus indicat modum, quo dictum potest esse, vel non esse. Et idem quod significat *ly possibile*, positum in medio dicti, significat verbum *potest*, & ita semper constituit modalem divisam. Nam *album potest esse nigrum*, idem valet, *quod album possibiliter est nigrum*.

Addimus tamèn modalem compositam talem appellari; quia modus in illa componit, & conjungit extrema, denotando utrumque posse simul esse; sicut, possibile est album esse nigrum, idem est, quod idem potest esse simul nigrum, & album, & utrumque conjungere. Modalem verò divisam talem appellari; quia modus in illa denotat subjectum, & prædicatum posse convenire eidem subjecto tantum pro diverso tempore, ut, *album possibiliter est nigrum*, denotat, subjectum, quod modo est album, posse aliquandò esse nigrum, non tamèn conjungendo utrumque, sed albedinem amittendo. Undè propositio modalis composita facit sensum compositum, & modalis divisa sensum divisum; significatque potentiam ad utrumque in sensu diviso. Modalis verò composita indicat potentiam ad utrumque in sensu composito. §. III.

De modali, ut reducibili.

EX duplici modali, composita, videlicet, & divisa, sola modalis composita est immediate reducibilis ad suam officiantem, id est, ab illa ad suam officiantem, & ab officiante ad illam, est bona consequentia. Officians verò dicitur propositio illa, in qua modus predicatur de propositione inclusa indiculo; sicut officians hujus modalis, *Petrum disputare est possibile*, est illa, *Petrus disputat, est possibilis propositio*, & ab una ad alteram bene valet, ut per se manifestum est.

Modalis tamèn divisa non est immediate reducibilis ad suam officiantem, sed prius debet resolvi ratione subjecti; ut si dicas: *hoc est album*, & *hoc possibiliter est nigrum*; ergò *album possibiliter est nigrum*; qua resolutione facta poterit resolvi dicendo: *album possibiliter est nigrum*; ergò *hoc, quod est album, est nigrum, est propositio possibilis*.

Ex doctrina tradita sequitur, quod à modali composita de ly *possibile* ad divisam est bona consequentia; non tamèn è contra; quia composita plus requirit ad sui veritatem, quam divisa. Et ita bene valet, *album esse nigrum est possibile*; ergò *album possibiliter est nigrum*; sed è contra non valet. A

mo-

modali verò composita de ly *impossibile* ad divisam non valet consequentia; valet tamèn à divisa ad compositam; & ita non valet, *album esse nigrum est impossibile*; ergò *album impossibilitèr est nigrum*. Valet tamèn, *album impossibilitèr est nigrum*; ergò *album esse nigrum est impossibile*; quia minùs requiritur, ut aliqua possint esse divisivè, quam ut possint esse simul; & ita ex quo fit impossibile aliqua esse simul, non bene infertur, esse impossibile, posse esse divisivè.

Infertur etiam, à modali de *neceffe*, vel *impossibili* ad propositiones de in esse, esse bonam consequentiam; non tamèn è contra. Sicut bene valet, *Petrum esse lapidem, est impossibile*; ergò *Petrus non est lapis. Petrum esse rationalem, est necesse*; ergò *Petrus est rationalis*; sed non valet, *Petrus est albus*; ergò *Petrum esse album, est necesse*, vel *Petrus non est albus*; ergò *Petrum esse album, est impossibile*.

Tandèm infertur à modali de *possibili*, & de *contingens*, ad suam de in esse, esse malam consequentiam; & esse bonam è contra, sicut non valet, *Petrum currere, est possibile*; ergò *Petrus currit*. Valet tamèn, *Petrus currit*; ergò *currere est possibile*; quia arguitur ab actu ad potentiam. Et similiter valet bene, *Petrus non currit*; ergò *Petrum currere, est contingens*.

Ar-

Arguitur contra primum. Hæc est modalis composita, omne animal esse hominem est possibile; & tamèn non est immediatè reducibilis ad officiantè; ergò non omnis modalis composita est immediatè ad officiantem reducibilis. Prob. min. Non benè valet, *omne animal esse hominem, est possibile*; ergò *hec est possibile, omne animal est homo*. Aliàs hoc animal, & hoc, & hoc, designatis etiam brutis, esset homo; siquidem benè valet, *omne animal est homo*; ergò *hoc, & illud animal, & quodcumque designetur est homo*.

Respond. negando min. ad prob. dist. ant. Absolutè sumpta propositione, conc. ant. Sumpta pro tempore terminante potentiam, nego ant. Quia officians prædictæ propositionis non est hæc, *omne animal est homo, est possibile propositio*, sumpta absolutè; sed sumpta pro tempore terminante potentiam, pro illo, videlicèt tempore, pro quo non fit aliquod irrationale, pro quo tempore vera est, & est bona consequentia.

Contra secundum arguitur. Hæc est mala consequentia, *prædestinatum salvari, est necesse*; cum prædestinatum salvari, & decretum Divinum impleri sit necessarium, & infalibile; ergò *prædestinatus necessario salvatur*; quia prædestinatus salvatur libere, & consequentè non necessario; & tamèn

arguitur à composita ad divisam; ergò non sempèr consequentia à composita ad divisam bona est.

Respond. Facile regulam intelligendam esse, quando modus in antecedenti, & consequenti eandem necessitatem importat; quod tamèn non contingit in consequentia facta; quia in antecedenti dicit necessitatem solius consequentiæ, & infalibilitatis; in consequenti verò importat necessitatem consequentis oppositam libertati, quam quidem necessitatem non habet prædestinatus; quia libere salvatur, & propterea consequentia prædicta mala est.

§. III.

De oppositione modalium.

QUAMVIS aliquando in modalibus duplex quantitas, duplexque qualitas concurrat, altera dièti, & altera modi, quia tamèn in modalibus præcipuè attenditur modus: propterea propositio modalis, cujus modus est negativus dicitur negativa; & si modus est affirmativus, dicitur affirmativa; & particularis, si modus est particularis: universalis verò, si modus illius universalis est.

Ad hujus intelligentiam notandum est, modum *neceffe*, esse universalem affirmativum, & esse idem quod *omnis*, & modum *impossibile*, esse universalem negativum, & idem quod *nullus*: & modum *possibile*, esse modum particularem affirmativum, & idem quod *quidam*. *Contingens* verò, esse idem quod, quidam non, ut aliqui existimant. Verius tamen credimus, *contingens*, esse modum particularem affirmantem; & ita in particulari negativa debere poni *contingens non*, quod idem est quod *quidam non*: quapropter universalis affirmativa est, *Petrū disputare, est neceffe*: & negativa universalis est, *Petrum disputare, est impossibile*: & particularis affirmativa est, *Petrum disputare, est possibile*: & particularis negativa est, *Petrum disputare, non est contingens*.

Sed, ut in promptu assignari possit oppositio inter modales, habent Dialectici quatuor dictiones sequentes, *Purpurea, Illiace, Amavimus, Edentuli*. Quarum vocales sunt A. E. I. U :: A. denotat, propositionem modalem illi correspondentem esse affirmativam tam de dicto, quam de modo :: U. denotat negativam de modo, & dicto :: E. negativam de dicto, & affirmativam de modo :: I. negativam de modo, & affirmativam de dicto: quod totum sequenti versiculo continetur.

E.

E. dictum negat, I. que modum, nihil A. sed U. totum.

Quia tamèn in quacumque dictione sunt quatuor syllabæ; propterea quatuor propositiones in illis constituendæ sunt. Prima de *possibile*: secunda de *contingens*: tertia de *impossibile*: quarta de *neceffe*. Juxta versum

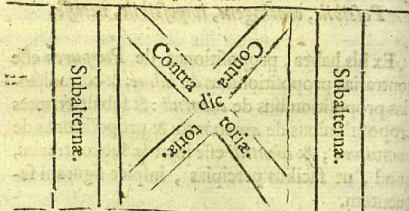
Possibile, contingens, impossibile, neceffe.

Ex his habes, propositiones de *Purpurea* esse contrarias propositionibus de *illiacæ*: & cōtradictorias propositionibus de *edentuli*: & subalternantes propositionibus de *amavimus*: & propositiones de *amavimus*, & *edentuli* esse inter se subcontrarias, quod, ut *facilius percipias*, inspice figuram sequentem.

i. Dictio.

Equipollentes.	Pur.	1. Dicitio. Petrū nō loqui nō est possibile.	Equipollentes.	2. Dicitio. I. Petrum loqui nō est possibile.
	Pu.	Petrū nō loqui nō est cōtingēs.		Li. Petrum loqui nō est contingens.
	Re.	Petrū non loqui est impossibile.		A. Petrum loqui est impossibile.
	A.	Petrum loqui est neceffe.		Ce Petrū non loqui est neceffe.

Contraria.

Subcontraria.

Equipollentes.	A.	3. Dicitio. Petrum loqui est possible.	Equipollentes.	4. Dicitio. E. Petrum non loqui est possibile.
	Ma.	Petrū loqui est contingens.		Den. Petrum non loqui est contingens.
	Vi.	Petrū loqui non est impossibile.		Tu. Petrum non loqui nō est impossibile.
	Mus.	Petrū nō loqui non est neceffe.		Li. Petrum loqui non est neceffe.

Ex dictis facile percipitur, quommodò opponantur modales divisa, quamvis in illis sensus præcipuè considerandus sit. Insuper etiam per easdem dictiones, & juxta litteras assignatas disponenda est oppositio inter modales compositas de termino communi.

Et si regulæ assignatæ verissimæ sint, difficile tamen in memoria conservantur. Et ideò, ut facilius possint Dialectici opponere modales, & oppositio-
nem cognoscere, recordari debent illius versiculi,
pre contradic, post contra, prepostque subalter;
quia *neceffe* est universale affirmativum; & *impos-*
sibile universale negativum; & *possible* particula-
re affirmativum; & *contingens* non particulare ne-
gativum. Undè, si negatio præponitur ad *neceffe*,
æquivalet suæ cōtradictoria: & si postponatur, æqui-
valet contraria, videlicet admodum de *impossibi-*
le; & si ante, & postponatur, æquivalet subalterne,
videlicet affirmativæ, de modo possibili. Et ideò,
Petrum non loqui, non est possibile, est idem, quod
Petrum loqui, est neceffe. Et *Petrum loqui non est*
possible, est idem, quod *Petrum loqui, est impossi-*
bile, & *Petrum non loqui, est neceffe*, est idem, quod
Petrum loqui, est impossibile. Et secundum præ-
dictum modum facillè invenies modales oppositas
eodem modo, quo juxta regulam prædictam co-
gnos-

gnoscitur inter propositiones simplices æquipol-
lencia, & earum oppositio.

CAPITULUM XII.

De propositione exponibili.

§. I.

Ejus natura, & divisio proponitur.

Propositio *exponibilis*, quæ formalitèr est ca-
thegorica, & virtualitèr hypothetica, quate-
nùs per duas, vel plures cathegoricas expo-
nitur, diffinitur in præsentì, *quæ ratione alicujus
termini obscurum sensum implicantis indiget ex-
plicatione. Ut tantum homo est risibilis*; ratione il-
lius termini *tantum* explicatione opus habet.

Inter propositiones exponibiles, alia est *exclusi-
va*, alia *exceptiva*, alia *reduplicativa*. Exclusiva est,
*quæ modificatur aliquo termino significante exclu-
sionem*; v.g. his terminis, *tantum*, vel *præcisè*, aut
duntaxat.

Exceptiva verò, *quæ modificatur aliquo termi-
no significante exceptionem*. Ut his terminis *præ-
ter*, *nisi*, *dempto*, &c. sicut *omne ens præter Deum
est finitum*. Reduplicativa autèm *modificatur ter-
mino significante causam convenientiæ prædicati*
ad

ad subiectum, ut hæc, *homo in quantum rationalis
est risibilis*. Et ejusdem generis est illa particula
quatenùs, *secundum quod*, vel *proùt sic*.

Ad intelligentiam tamèn notandum est, aliam
esse exponibilem purè affirmativa, ut *tantum ho-
mo est risibilis*. Aliam purè negativam, ut *non tan-
tum homo est risibilis*, in qua negatio, posita in-
fronte propositionis, quidquid post se invenit, de-
struit: & ita negat modum simul, & verbum. Alia est
affirmativa de modo, & negativa de verbo, ut *tan-
tum homo non est risibilis*. Alia negativa de modo,
& affirmativa de verbo, sicut, *non tantum homo nõ
est risibilis*: in qua quidem negatur modus, sed af-
firmatur verbum; quia afficitur duplici negatione,
& paritas negationum affirmat. Et ex his omnibus
propositio affirmativa exponitur copulativè: nega-
tiva verò exponitur divisivè. Et propositio tertij
generis exponitur etiam copulativè; sed propositio
quarti generis exponitur disjunctivè, & modo
contradictorio.

Notandum similiter est, propositionem exponi-
bilem explicari, vel exponi per unam *præjacentem*,
& aliam, vel alias exponentes. *Præjacens* dicitur
ipsa exponibilis, ablato modo, ut in hac, *tantum
homo est risibilis*, præjacens appellatur, *homo est ri-
sibilis*.

Quomodo autē exclusivæ exponendæ sint, denotat verficulus ille, *Iste, Regit, Proram, Clavo*. Cujus prima diçtio, videlicet, *Iste*, correspondet purè affirmativæ; & denotat propositionem exclusivam purè affirmativam exponi per duas propositiones, quarum prima est particularis affirmativa, & secunda universalis negativa sicut hæc: *tantum homo est risibilis*, exponitur ita, *homo est risibilis*, & *nihil aliud ab homine est risibile*.

Diçtio secunda, *Regit*, correspondet purè negativæ, & denotat illam exponi per unam universalem negativam, & secundam particularem affirmativam; sicut hæc, *non tantum homo est risibilis*, exponitur ita, *nullus homo est risibilis*, vel *aliquid aliud ab homine est risibile*.

Diçtio tertia, videlicet *Proram*, correspondet tertiæ propositioni affirmativæ de dicto, & negativæ de verbo, quæ exponitur copulativè per particularem negativam, & universalem affirmativam; ut hæc, *tantum homo non est risibilis*, exponitur ita, *homo non est risibilis*, & *omne aliud ab homine est risibile*.

Quarta diçtio, *Clavo*, correspondet quartæ propositioni negativæ de dicto, & affirmativæ de verbo, quæ exponitur per universalem affirmativam, & particularem negativam disjunctivè; ut hæc, *non tan-*

tantum homo non est risibilis, exponitur ita; *omnis homo est risibilis*, vel *aliquid aliud ab homine non est risibile*.

§. II.

De Exceptivis.

IN propositione *Exceptiva* particula, quæ significat exceptionem, appellatur *excipiens*. Subjectum, quod ponitur ante illam, formalitè, vel virtualitè, dicitur terminus, à quo fit *exceptio*. Et terminus, super quem particula cadit, dicitur pars *excepta*. Et prædicatum dicitur *terminus exceptus*. Exponitur autem per tres propositiones, in quarum prima dicitur prædicatum de omni distincto à parte *excepta*, sive negativè, sive affirmativè: in secunda de parte *excepta* dicitur terminus, à quo fit *exceptio*: & in tertia de parte *excepta* dicitur *terminus exceptus*.

Quam tamèn affirmationem, vel negationem, universalitatem, vel particularitatem habere debeant exponentes, indicatur indictionibus, quæ sequuntur, *Lavate, Commoti, Peccata, Hyssopo*. Prima denotat, propositiones primi generis purè affirmativas exponi per duas universales affirmativas, & alteram universalem negativam, ut *omne animal præter hominem est irrationale*, exponitur ita, *omne animal aliud ab homine est irrationale*: & *omnis homo est animal*: & *nullus homo est irrationalis*.

Secunda exponitur disjunctivè in hunc modum,
non omne animal præter hominem est irrationale,
Aliquod animal aliud ab homine nõ est irrationale.
vel aliquis homo non est animal: vel aliquis homo est
irrationalis, juxta vocales Commoti.

§. III.

De reduplicativis.

IN reduplicativis advertendum primò, quod
 particula *in quantum, quatenus, & alia* similes,
 accipi possunt specificativè, diminutivè, restri-
 ctivè, & etiam reduplicativè. Sumitur quidem spe-
 cificativè, quando denotat formam, vel conditio-
 nem requisitam, ut prædicatum conveniat; non ta-
 mèn causam sufficientem convenientiæ, ut in hac,
ignis in quantum applicatus, comburit, ly in quan-
tum denotat conditionem requisitam ad comburè-
 dum in igne. Et in hac, *Christus, in quantum homo*
est passus, denotat naturam humanam ratione cu-
 jus convenit pati; non tamèn causam passionis, &
 idèò in utraque specificativè tantum accipitur.

Sumitur diminutivè particula, quando denotat
 prædicatum aptum convenire toti, solum conve-
 nire ratione partis; ut in hac, *Athiops est albus, se-*
cundum dentes. Sed in hac, *Petrus est crispus, se-*
cundum capillos, non sumitur diminutive, sed solù
 specificativè; quia crispitudo solum ratione capil-
 lorum

lorum convenire potest. Restrictivè accipitur, quã-
 do facit prædicatum convenire alicui parti deter-
 minatæ subjeçti, ut in hac, *omne animal, in quantum*
rationale, est risibile, denotat prædicatum conveni-
 re alicui subjeçto tantum contento sub animali, vi-
 delicèt, animali rationali.

Tandèm reduplicativè sumitur, quandò deno-
 tat causam sufficientem convenientiæ prædicati ad
 subjeçtum. Et in hoc eventu tantum reduplicati-
 vam propositionem constituit, qualis est, *omnis ho-*
mo, in quantum rationalis, est risibilis.

In prædicta propositione quatuor termini re-
 periuntur, subjeçtum, videlicèt *homo*, & prædica-
 tum *risibile*, dictio reduplicans, scilicèt *in quantum,*
 & terminus reduplicatus, scilicèt *rationalis.*

Exponitur propositio prædicta per quatuor pro-
 positiones, quarum prima est præjacens: & in se-
 cunda dicitur de subjeçto terminus reduplicatus: in
 tertia dicitur prædicatum de termino reduplicato: &
 in quarta denotatur causam, vel formam redupli-
 catam esse causam, vel non esse, ut prædicatum su-
 bjeçto conveniat. Et ex his prima est purè affirma-
 tiva; secunda est purè negativa: in tertia negatur
 verbum, & non modus reduplicans: & in quarta ne-
 gatur modus, non tamèn verbum. Prima exponi-
 tur copulativè, secunda disjunctivè, tertia copula-
 tivè, & quarta disjunctivè.

Quam

Quam autem qualitatem, & quantitatem exponentes habere debeant, explicant dictiones sequentes, *Adamaſti, probonore, detrahendo, symoniam.* Unde prima propositio *homo, in quantum rationalis est risibilis*, exponitur ita, *omnis homo est risibilis. Omnis homo est rationalis, & omne rationale est risibile. Et quia aliquid est rationale, est risibile.* Quo proportionali modo alia reduplicativa juxta vocales illis correspondentes exponenda sunt.

Ex his habes, quod a qualibet exponibili ad suas exponentes, & e contra, semper est bona consequentia; quia omnes exponentes æquivalent exponibili, & illa omnibus æquivalent.

Habes secundo, quod ab exponibili copulativè ad quamlibet exponentium est bona consequentia; non tamen e contra; quia a parte copulativè ad totam bona consequentia non est.

Tertio habes, quod ab exponibili disjunctivè ad quamlibet exponentium est mala consequentia; bona tamen est e contra; quia a disjunctiva ad partem est mala consequentia; sed a parte ad totam bona est.

Insuper habes, exponibiles opponi eodem modo, quo illarum exponentes. Et ita, sicut exponentes primi generis opponuntur contrariè cum propositionibus tertij generis, & contradictoriè cum

cum propositionibus secundi generis: ita etiam exponibilibus opponuntur.

Habes etiam, quod subjectum exceptivæ non potest immediatè resolvi per ascensum, vel descensum. Unde non valet, *omne animal præter hominè est irrationale.* Ergò hoc animal, & illud animal præter hominem est irrationale; quia ab hoc animali non potest excipi homo: siquidem homo non continetur sub hoc animali, & ideo debet prius tota exceptiva resolvi ratione particulæ *præter*: & hac resolutione supposita, poterit resolvi subjectum illius.

Similiter exclusiva proposita, si affirmativa est, non potest resolvi per descensum, ut si dicas: *tantum homo est risibilis*; ergò *tantum hic homo est risibilis*, vel *tantum ille homo est risibilis*. Si tamen negativa sit, poterit immediatè resolvi, ut si dicas: *non tantum homo est albus*; ergò *non tantum hic homo est albus*, vel *ille*.

Reduplicativa verò, si è affirmativa, si è negativa sit, potest immediatè resolvi, *ut omnis homo in quantum rationalis est risibilis*; ergò *hic homo, & ille, & ille in quantum rationalis est risibilis*. Et benè similiter valet, *non omnis homo in quantum rationalis est risibilis*; ergò *non hic homo*, vel *non ille homo, in quantum rationalis est risibilis*.

De alijs exponibilibus.

Inter propositiones exponibiles merito numerantur propositiones exponibiles de *incipit*, & *desinit*, & de *primo*, & *ultimo*. Propositio affirmativa de verbo *incipit* significante inceptionem intrinsecam, exponitur copulativè per unam affirmativam, in qua prædicatum affirmatur subiecto per verbum est, & alteram negativam de verbo fuit. Ut si dicas: *Petrus incipit esse albus*, exponitur ita, *Petrus nunc est albus*, & *antea non fuit albus*, aut *antea non erat albus*. Propositio negativa, exponitur disjunctivè modo contradictorio, sicut hæc, *Petrus non incipit esse albus*, exponitur ita, *Petrus nunc non est albus*, vel *antea erat albus*.

Propositio tamèn affirmativa de verbo *desinit* significante desitionem intrinsecam exponitur copulativè per unam affirmativam de verbo est, & alteram negativam de verbo erit, ut hæc, *Petrus desinit esse albus*, exponitur ita, *Petrus nunc est albus*, & *immediatè post hoc non erit albus*. Negativa verò exponitur modo contradictorio, ut hæc, *Petrus non desinit esse albus*, exponitur ita, *Petrus nunc non est albus*, vel *immediatè post hoc erit albus*.

Propositio autèm affirmativa de ly *primo* exponitur copulativè per affirmativam præjacetem;

&

& negativam, in qua prædicatum negatur de alio quocumque distinctio à subiecto, ut hæc, *Adam fuit primus homo*, exponitur ita, *Adam fuit homo*, & *non fuit alius homo ante illum*. Propositio verò negativa exponitur disjunctivè, & modo contradictorio, ut hæc, *Petrus non fuit primus homo*, exponitur ita, *Petrus non fuit homo*, vel *fuit alius ante illum*.

Propositio affirmativa de ly *ultimo* exponitur copulativè, per unam affirmativam, & alteram negativam, ut hæc, *Paulus erit ultimus homo*, exponitur ita, *Paulus erit homo*, & *non erit alius post illum*. Negativa autèm exponitur disjunctivè, & modo contradictorio, ut hæc, *Anti-Christus non erit ultimus homo*. Exponitur ita, *Anti-Christus non erit homo*, vel *erit alius post illum*.

Proportionabiliter exponi debent propositiones habentes superlativum, sicut hæc, *Petrus est pulcherrimus homo*, exponitur sic: *Petrus est pulcher homo*, & *non est alius ita pulcher*. Et negativa exponitur disjunctivè contradictorio modo, ut hæc, *Petrus non est pulcherrimus homo*, exponitur ita, *Petrus non est pulcher homo*, vel *est alius pulchior, aut ita pulcher, sicut ille*.

Ex quibus habes, quod cum propositiones prædictæ exponantur per unam affirmativam, & alte-

ram

ram negativam, etiam ipsa non sunt purè affirmativæ, aut purè negativæ. Unde non valet in illis consequentia ab inferiori ad superius affirmativè, nec à superiori ad inferius negativè. Eoquod nunquam arguitur purè affirmativè, aut purè negativè: & propterea non valet. *Petrus incipit esse albus; ergò incipit esse coloratus.* Nec valet, *non incipit esse coloratus; ergò non incipit esse albus.*

LIBER TERTIVS.

DE PERTINENTIBUS AD TERTIAM
operationem.

CAPITULUM PRIMUM.

De Consequentia.

§. I.

Diffinitio Consequentia traditur.

EST igitur consequentia, *illatio unius ex alio*, id est, quædam oratio significans connexionem antecedentis cum consequenti. *Quid autem sint antecedens, & consequens supra explicatum est, & modò tantum adverte, consequentiam*

non consistere in antecedenti, aut in consequenti, sed in solo nexu, vel connexionione utriusque, quæ per notam illationis explicatur. Est autem consequentia alia mala, in qua consequens non inferitur ex antecedenti, quamvis appareat inferri: & hæc tantum æquivocè dicitur consequentia, & quantum ad apparientiam. Alia verò est consequentia bona, in qua consequens benè inferitur ex antecedenti, sicut hæc, *homo currit; ergò movetur*, & de hac solum in præsentia disputamus.

Dividitur autem consequentia bona in formalem, & materialem. Consequentia formalis est, *quæ tenet ratione formæ, vel dispositionis syllogistica; & propterea quotiescumque, & in quacunque materia habetur dispositio prædicta, consequentia bona est, sicut hæc consequentia, omnis homo est rationalis. Petrus est homo; ergò Petrus est rationalis*, bona est ad quancunque materiam transferatur, ut si dicas: *omnis homo est albus. Petrus est homo*: ergò *Petrus est albus*: & propterea dicitur, quod consequentia formalis tenet in omni materia.

Consequentia verò materialis est ea, quæ bona est solum ratione materiæ, nõ tamè ratione formæ: & ita solum tenet in materia determinata; nõ tamè in omni materia, sicut hæc bona est ratione materiæ, *homo est animal; ergò omnis homo est animal.* Eo quod est in

in materia naturali: & in materia naturali, indefinita æquivaleret universali. Sed in alia materia bona nõ est, ut si dicas: *homo est albus*: ergò *omnis homo est albus*. Undè consequentia formalis est bona simpliciter: quia in nulla materia instatur. Sed consequentia materialis est bona secundum quid, & cum addito, vel in determinata materia.

§. II.

De regulis bonæ consequentiæ.

Pincipium est lumine naturali notum, quod in bona consequentia non potest dari antecedens verum, & consequens falsum. Cujus ratio ea est; quia consequentia est illatio unius ex alio: & ita bona consequentia importat necessario connexionem antecedentis cum illius consequenti. Sed unum cum altero cõnecti est, quod unum non possint existere, quin existat, & alterum: Ergò in bona consequentia non potest existere veritas antecedentis, quin veritas consequentis existat. Ex quo principio aliqua regulæ deducuntur. Prima est, *quod ex antecedenti falso aliquando sequitur consequens verum*, ut si dicas: *homo est equus*; ergò *est animal*. *Homo est lapis*: ergò *est substantia*; quia in his arguitur ab inferiori ad superius affirmative.

Contra tamèn arguitur. In hoc syllogismo, *omnis lapis est substantia*. *Omnis homo est lapis*: ergò

omnis homo est substantia. Consequens non est verum. Sed de hoc syllogismo, & alijs huiusmodi eadem ratio est: ergò in nullo eventu ex falso sequitur verum. Probatur maj. In prædicto consequenti prædicatum falso affirmatur de subjecto: ergò tale consequens verum non est. Prob. ant. In prædicto consequenti prædicatum est substantia identificata cum lapide, quia est substantia contenta in præmissis, & consequentè identificata cum medio. Nam ex identitate extremitatum cum medio infertur identitas extremorum inter se: & cum medium sit lapis, erit substantia identificata cum lapide; sed substantia identificata cum lapide non verè affirmatur de homine: ergò prædicatum falso dicitur de subjecto.

Resp. neg. maj. & ad prob. neg. ant. & ad ejus probat. dist. maj. Identificata cum lapide in præmissis, conc. maj. in conclusione, & formalitè, ut illata, neg. maj. quia ex identitate extremitatum cum medio infertur identitas extremorum inter se; & ita illa substantia, quæ pro conclusione infertur, erat in præmissis identificata cum lapide; sed in conclusione non infertur, ut identificata cum lapide, sed solum ut identificata cum altera extremitate, omni alio materialitè, & præsuppositivè se habente. Et cum verum sit, omnem hominem esse sub-

substantiam secum identificatam; indè fit, quod consequens in prædicto syllogismo verum est.

Secunda regula bonæ consequentiæ ea est, *quod si antecedens est necessarium, consequens debet esse necessarium.* Quia si consequens esset contingens, posset aliquandò esse falsum; & cum aliundè antecedens necessarium nunquam possit non esse verum, daretur, jam aliquandò, vel posset dari antecedens verum, & consequens falsum.

Et si dicas: Antecedens falsum posse inferre consequens verum: ergò etiàm antecedens verum potest inferre consequens falsum, neg. conseq. quia si consequens continetur in antecedenti vero, essentialitèr connectitur cum illius veritate; & cum antecedens absolute fit verum, etiàm consequens debet esse verum absolute: alias non esset cum antecedenti connexum; sed consequens connexum cum antecedenti falso, solum est connexum cum illo, ut vero ex suppositione, vel dato, quod verum sit: & idè, ex quo consequens fit absolute verum, non inferitur, antecedens esse verum absolute.

Tertia regula est, *quod ex antecedenti contingenti non potest sequi consequens impossibile;* quia consequens impossibile semper est falsum, antecedens verò contingens potest esse verum; & ita potest dari antecedens verum, & consequens falsum.

Quar-

Quarta regula est, *quod ex impossibili sequitur quodlibet.* Quod quidem non est ita intelligendum, quod ex quacumque propositione impossibili sequatur universalitèr qualibet propositio; sed quod ex quacumque propositione impossibili sequitur aliqua necessaria, & aliqua contingens, & altera impossibilis, ut ex hac, *homo est leo*, inferitur benè hæc necessaria, *ergò est vivens*; & hæc impossibilis, *ergò est irrationalis*; & hæc contingens, *ergò vigilat.*

Quinta regula est, *quod necessarium sequitur ex quolibet pro generibus singulorum.* Id est, dabilis est aliqua propositio necessaria, quæ inferatur ex altera necessaria, & ex aliqua impossibili, & altera contingente, sicut hæc necessaria, *homo est sensibilis*, sequitur ex hac necessaria, *homo est animal*; & ex hac impossibili, *homo est equus*; & ex quadam contingente, ex hac videlicet, *homo actualitèr sentit.*

Sexta regula est, *quidquid sequitur ad consequens bonæ consequentiæ, sequitur ad antecedens.* Sicut, quia ex quo aliquid fit homo, sequitur esse animal, & ad esse animal sequitur esse sensibile: ita ex quo fit homo, sequitur esse sensibile. Ratio autem est; quia, si illud, quod sequitur ad consequens, non sequeretur ad antecedens, posset illud, quod sequitur ad consequens esse falsum, & antecedens esse verum. Sed, si quod sequitur ad consequens est fal-

L

lum.

sum, etiam consequens falsum est: ergò dabitur in bona consequentia antecedens verum, & consequens falsum.

Ex quo habes, *illud quod repugnat consequenti bonæ consequentiæ, repugnare etiam illius antecedenti.* Quia si repugnaret consequenti, & non repugnaret antecedenti, posset antecedens esse verum, & etiam illud ipsum, quod repugnat consequenti. Sed si illud, quod repugnat consequenti est verum, consequens erit falsum: Ergò dabitur in bona consequentia antecedens verum, & consequens falsum.

CAPITULUM II.

De Inductione.

§. I.

Diffinitio Inductionis traditur.

Diffinitur Inductio, quod sit, *argumentum probativum alicujus veritatis, vel falsitatis, per singularia, quæ sensibus experimur*, ut quando quis probat, omnem ignem calefacere, sic inferendo, *hic ignis calefacit, & ille calefacit, & ille: Ergò omnis ignis calefacit:* & similiter cum quis probat hanc propositionem esse falsam, *omnis homo currit*, inferendo ita, *hic homo currit, & ille non: Ergò omnis homo currit, falsa est,*

Di.

DE INDUCTIONE.

Dividitur inductio in *Ascensum*, & *Descensum*. Ascensus est, *à singularibus sufficienter enumeratis ad universale progressio*, ut cum dicimus, *hic homo currit, & ille, & sic de alijs: Ergò omnis.* Descensus est, *ab universali, ad singularia progressio*, ut cum dicitur, *omnis ignis calefacit: Ergò ille, & ille.* Verum per *ly universale*, nõ intelligitur determinatè propositio universalis; sed intelligitur etiam propositio particularis, vel indiffinita, cujus subiectum est terminus communis, & potest supponere pro pluribus singularibus, & de pluribus affirmari saltem divisivè, ut cum dicitur, *aliquis homo est doctus; ergò iste, vel ille.*

Est tamèn differentia inter Ascensum, & Descensum: quod Ascensus deservit ad probandam veritatem universalis, & non falsitatem illius. Descensus verò utilis est ad probandam falsitatem, & non veritatem. Prima pars probatur. Singularia in Ascensu sunt antecedens respectu universalis; sed in bona consequentia, si antecedens est verum, etiam & consequens: Ergò Ascensus probat veritatem universalis.

Secunda pars probatur. In Descensu propositio universalis est antecedens, & singularia sunt consequens; sed ex falsitate consequentis sequitur falsitas antecedentis, non tamèn ex veritate consequentis

quentis infertur antecedentis veritas, eoquod in bona consequentia potest consequens verum inferri ex antecedenti falso: Ergo descensus utilis est ad falsitatem universalis probandam.

Uterque verò, tam ascensus, quàm descensus est quadruplex, copulativus, & copulatus, disjunctivus, & disjunctus. Ascensus, & descensus copulativus est, in quo singularia numerantur per propositiones copulativas; ut *omnis homo currit: Ergò hic homo currit, & ille homo currit, &c.* Disjunctivus verò est, in quo singularia numerantur per propositiones disjunctivas, ut cum dicitur, *hic homo disputat, vel ille homo disputat: Ergò homo disputat.* Copulatus est, in quo singularia numerantur per terminos collectivè sumptos, ut si dicas: *omnes Apostoli Dei sunt duodecim: Ergò ille, & ille, omnes numerando, sunt duodecim.* Disjunctus autè est, in quo singularia numerantur per terminos disjunctivè sumptos, ut si dicas: *oculus requiritur ad videndum: Ergò hic, vel ille oculus requiritur ad videndum.*

§. II.

De regulis inductionis.

AD cognoscendum verò quisnà ascensus termino debeat, & etiam à quo termino debeat incipere resolutio, aliquæ regulæ à dialecticis assignantur, & ad primum. Prima regula

gula est, quod termino supponenti distributivè debetur ascensus, & descensus copulativus. Secunda, quod termino supponenti determinatè debetur ascensus, vel descensus disjunctivus. Et tertia est, quod termino supponenti collectivè debetur ascensus, vel descensus copulatus: termino verò supponenti confuse tantum disjunctim debetur ascensus, vel descensus disjunctus.

Addimus. Quod terminus communis, qui supponit confuse: eoquod afficitur signo universali affirmativo mediatè, potest resolvi per ascensum, & descensum disjunctivum, facta priùs resolutione subjecti, ut in hac, *omnis homo est animal*, post quã resolutio subjecti facta est, dicendo: *ergò hic homo est animal, & hic homo est animal*, potest etiam predicatum resolvi dicendo: *ergò hic homo est illud animal, vel hic homo est illud animal.*

Ad secundū tamèn prima regula est, quod quando omnes termini supponunt distributivè, vel omnes determinatè, à quolibet eorum potest incipere resolutio, ut in hac, *aliquis homo est albus, vel nullus homo est albus*, possumus incipere resolutionem prout placuerit, vel à subjecto, vel etiam à predicato.

Secunda regula est, quod quando aliquis terminus supponit distributivè, & alius determinatè,

non potest primus terminus per ascensum resolvi, quin secundus resolvatur. Unde non bene dices: *Homo est hoc animal, & homo est hoc animal: Ergo homo est omne animal.* Descensus verò à quolibet eorum potest incipere, ut si dicas: *Homo est omne animal: Ergo homo est hoc animal, & ille homo est hoc animal, & ille homo est animal.*

Tertia regula est, quod quando unus terminus supponit confusè disjunctim, & alius distributivè, non licet immediatè descendere, nisi terminus, qui supponit distributivè priùs resolvatur, ut si dicas: *Omnis homo est albus, non bene valet, ergo omnis homo est hoc album, & omnis homo est hoc album.* Potest tamen sub quolibet eorum fieri ascensus immediatè, ut si dicas: *Omnis homo est hoc album, vel omnis homo est hoc album: Ergo omnis homo est albus.*

CAPITULUM III.

De Syllogismo.

§. I.

Traditur Syllogismi diffinitio.

Inter argumentationis species, præcipua est syllogismus, quem D. Thomas opusc. 48. cap. 1. ex Arist. diffiniit: *Oratio in qua quibusdam posi-*

positis, & concessis, necesse est aliud accidere, præter ea, quæ posita sunt, & concessa. Est autem syllogismus intellectuale artefactum, quod quidem constat ex materia, & forma. Artificiose dispositio propositionum in modo, & figura est illius forma. Materia verò proxima illius sunt tres propositiones; ex quibus componitur: materia autem remota sunt termini, qui habent in præmissis rationem subjecti, & rationem prædicati. Ex quibus terminus, qui ponitur in prima præmissa cum medio appellatur major extremitas: qui verò ponitur in secunda, dicitur minor extremitas: terminus autè qui bis ponitur in præmissis, dicitur medium. Ut in hoc syllogismo, *omne rationale est risibile; omnis homo est rationalis: Ergo omnis homo est risibilis.* In quo prima propositio dicitur major, & ly *risibile* major extremitas: secunda dicitur minor, & ly *omnis homo* minor extremitas, & ly *rationalis* medium. His prælibatis in diffinitione prædicta syllogismi, oratio ponitur loco generis, in qua convenit syllogismus cum entimemate, & exemplo, quæ verè sunt orationes. Alia autem particula, in qua quibusdam, &c. loco differentiæ ponitur, in qua quidem syllogismus ab omni alio distinguitur.

Addimus pro diffinitionis intelligentia, quod ly *positis* denotat præmissas debere poni, & disponi in

in modo, & figura: & *ly concessis* denotat, quod si præmissæ rectè dispositæ concedantur, necesse est conclusionem sequi. Undè præmissæ rectè dispositæ cogunt etiam ad assentiendū conclusioni. Quod utique verum est, etiamsi præmissæ sint falsæ, dummodo rectè disponantur, & concedantur ut veræ.

Addimus insuper, quod, ut verè sit syllogismus, debet sequi conclusio ex utraque præmissarū. Undè non erit syllogismus, si conclusio ex una tantū sequatur, ut in hoc, *cujuslibet hominis canis est sensibilis; Petrus est homo: Ergò Petrus est sensibilis.*

Arguitur contra diffinitionem prædictam. Bona diffinitio debet dari per genus proximum; sed prædicta diffinitio syllogismi nō datur per genus proximum: Ergò bona non est. Min. pat. Quia genus proximum syllogismi est sola argumentatio, in qua syllogismus, & aliæ argumentationes, sicut inductio, exemplum, & entimema, ultimo conveniūt. Maj. verò probatur. Bona diffinitio explicat, essentiam rei; sed essentia rei componitur ex primo genere, & ultima differentia: Ergò bona diffinitio debet necessario per genus proximum dari.

Resp. ad argumentum nego min. Quia *oratio*, quæ ponitur in diffinitione syllogismi, intelligitur de oratione argumentativa, quæ quidem est proximum genus syllogismi: & ita diffinitio traddita ex genere proximo constat.

Se-

Secundo resp. dist. maj. Quando ex opposito sequitur ignorantia rei diffinitæ: conc. maj. Si non sequatur: nego maj. Nam genus remotum non debet poni, quando impedit cognitionem rei diffinitæ, vel confusionem aliquam parturit; quod tamèn in præsentī non sequitur; quia per aliam particulam, videlicèt, *quibusdam positis*, &c. clarè precipitur orationem esse genus remotum, & commune, & revera, vel in re contractum per aliud quod sit proximum genus.

§. III.

De principijs regulantibus Syllogismum.

PRincipia tamen regulantia syllogismum, alia sunt intrinseca, debita videlicèt, dispositio, quam quilibet syllogismus debet habere in modo, & figura debite constitutus. Alia autem extrinseca sunt: & hæc, pro syllogismis imperfectis, sunt reductiones illorum ad syllogismos perfectos. Pro syllogismis verò perfectis sunt illa principia *dici de omni, dici de nullo. Quæ sunt eadem uniter tito, sunt eadem inter se.* Ex quibus oritur alterum, videlicèt *ea quorum unum est idem cum tertio, non verò aliud, non sunt eadem inter se.*

Prædicta principia sequentibus explicantur. Primum, videlicèt, *dici de omni*, indicat, quod quidquid affirmatur de subiecto perfectè distributo, debet

bet

bet etiam affirmari de omni sub illo contento : sicut quidquid dicitur de omni homine debet affirmari de Petro. Undè benè valet : *Omnis homo est risibilis; Petrus est homo: Ergò Petrus est risibilis.*

Secundum verò principium, scilicèt *dici de nullo*, est quod quidquid negatur de subiecto complete distributo, debet etiam negari de omni contento sub illo. Undè benè infertur, *nullus homo est insensibilis; Petrus est homo: Ergò Petrus non est insensibilis.*

Aliud verò principium, *quæ sunt eadem uniter*, sunt *eadem inter se*, significat ea, quæ identificantur cum aliquo medio, identificari inter se : sicut quia animal, & Petrus identificantur cum homine, etiam inter se identificantur. Et ita benè valet : *Omnis homo est animal; Petrus est homo: Ergò Petrus est animal.*

§. IV.

De divisione Syllogismi ratione materie.

Dividitur autem syllogismus ratione materie remote in communem, & expositoriū. Syllogismus cōmunis est, *cujus medium est terminus cōmunis*, sicut iste, *omnis homo est risibilis; Petrus est homo: Ergò Petrus est risibilis.* Syllogismus verò expositorius est, *cujus medium est terminus singularis*, sicut iste, *Petrus disputat; Petrus est homo; ergò homo disputat.* Et dicitur expositorius; quia ad sensum exponit conclusionem suam : & innittitur

tur

tur illi principio, *quæ sunt eadem uniter*, sunt *eadem inter se.*

Pro quo breviter notandum est, quod medium in syllogismo prædicto debet esse perfectè singulare: ita, ut nèc mediatè, nèc immediatè significet plura. Nèc res significata realitèr inveniatur in pluribus. Et ita Deus, vel essentia Divina non est medium aptum ad probandam expositorie identitatè personarum. Undè non valet, *Deus est Pater; Deus est Filius: Ergò Filius est Pater;* quia Deitas significata per Deū, est identificata cum tribus: & propterea debet in aliqua præmissarum distribui, ut si diceres : *quidquid est Deus, est Pater; Deus est Filius: Ergò Filius est Pater,* qui syllogismus esset bonus, si major non esset falsa.

Ulterius notandum est, quod in prædicto syllogismo, quando extremitates sunt termini communes, observandæ sunt regulæ supra traditæ: quod videlicèt, aliqua distribuatur, vel ex parte alicujus non arguatur à non distributo ad distributum, & ideo non valet, *Petrus est albus; Petrus non est equus: Ergò equus non est albus;* quia ex parte de ly albus arguitur à non distributo ad distributum. Rursus medium debet esse totale extremum in aliqua præmissarum. Undè non benè valet, *quidquid diligis, est bonum; quidquid odisti est malum: Ergò malum*

malum est bonum. Quia secunda Persona, quæ sub intelligitur, & pro medio ponitur, in nulla præmissarum est totale extremum.

His ergò breviter insinuat de syllogismo expositorio, cujus intelligentia facilis est, dividitur ultra syllogismus ratione materiæ proximæ in categoricalicum, & hypotheticum, demonstrativum, topicum, & sophisticum. In syllogismo categorico, tam præmissæ, quàm conclusio debent esse propositiones categoricæ. Hypotheticus verò est ille, cujus aliqua præmissarum est propositio hypothetica. Demonstrativus verò, qui constat ex propositionibus primis, & veris, & necessarijs. Topicus, qui constat ex probabilibus tantum, & ita movet ad assentiendum conclusioni cum formidine alterius partis. Sophisticus est, qui constat ex falsis, sed in apparietia veris: & propterea ignorantes facit errare.

§. V.

De divisione ratione forme.

Forma syllogismi, ut vidimus, est dispositio illius artificiosa, quæ quidem duplex est, modus videlicet, & figura. Figura est, *dispositio terminorum secundum debitam subjectionem, & predicationem*, & propterea sunt tres figuræ. Prima, cujus medium in una præmissa subjicitur, & in altera prædicatur. Secunda figura est, cujus medium

in utraque præmissa prædicatur. Tertia est, cujus medium in utraque præmissa subjicitur.

Modus verò syllogismi est, *dispositio propositionum secundum debitam quantitatem, & qualitatem*: & propterea ratione modi dividitur syllogismus in decem, & novem modos, qui sequentibus versiculis numerantur.

*Barbara. Celarem. Darij. Ferio. Baralipon.
Celantes. Dabitjs. Fapesmo. Frisefonoorum.
Cesare. Camestres. Festino. Baruco.
Darapti. Felapton. Disamis. Datifi.
Bocardo. Ferifon.*

In quacumque verò ex dictionibus prædictis litteræ vocales significant quantitatem, & qualitatem propositionum, in quibus constituendus est syllogismus: prima quidem vocalis, quantitatem, & qualitatem præmissæ majoris: secunda minoris: tertia conclusionis, aut consequentis, juxta regulam traditam supra: quod videlicet littera *A.* significat univertalem affirmativam: *E.* univertalem negativam: *I.* particularem affirmativam: *O.* particularem negativam.

Ex omnibus etiam modis assignatis, novem priores modi pertinent ad primam figuram: quatuor sequentes pertinent ad secundam: & sex alij pertinent ad tertiam. Ex quibus omnibus quatuor

priores modi primæ figuræ sunt perfecti, & nulla indigent reductione ad alios, ut in eis evidenter appareat bonitas consequentiæ. Cæteri verò omnes sunt modi imperfecti, qui indigent reduci ad quatuor perfectos, ut bonitas consequentiæ evidenter appareat.

Ex eis etiam aliqui directè concludunt, alij verò indirectè. Concludere directè est, quod major extremitas prædicetur de minori in conclusione: & indirectè concludere est, quod minor extremitas prædicetur in conclusione de majori extremitate. Ut tamen omnia prædicta facilius intelligantur ad exempla deveniamus.

Primus ergò modus primæ figuræ est *Barbara*, qui quidem habet tres vocales denotantes syllogismum factum constare debere ex tribus propositionibus universalibus affirmativis, in quarum una medium subjiciatur, & in altera prædicetur, & in conclusione directè concludatur. Ut si dicas: *Omne rationale est risibile; & omnis homo est rationalis: Ergò omnis homo est risibilis.* Ubi præoculis habebis omnes decem, & novem modos, præter quinque ultimos primæ figuræ, debere directè concludere, & illos quinque indirectè; ut si constituas in *Baralipon* sequentem syllogismum, *omne rationale est risibile; omnis homo est rationalis: Ergò aliquod*

quod risibile est homo. In qua conclusione minor extremitas de majori prædicatur.

Primus modus secundæ figuræ est *Cesare*, cujus litteræ vocales denotant syllogismum in eo factum debere constare majori universali negativa, & minori universali affirmativa, & conclusione universali negativa, & medium in utraque præmissa prædicandum, cum sit secunda figura: ut si dicas: *Nullus equus est homo; omne risibile est homo: Ergò nullum risibile est equus.*

Primus similiter modus tertiæ figuræ est *Darapti*, cujus litteræ vocales indicant syllogismum in eo constitutum exigere majorem, & minorem universales affirmativas, & conclusionem particularem affirmativam, & insuper medium esse in utraque subjiciendum, eoquod est tertia figura: ut si dicas: *Omnis homo est risibilis; omnis homo est albus: Ergò aliquod album est risibile.* Et juxta hunc proportionabiliter modum omnes alij syllogismi in cæteris modis, fabricandi sunt.

Unum tamen oportet advertere, quod videlicet, quando conclusio est propositio subalternans, loco illius poterit poni propositio subalternata. Sicut dū in *Barbara* concludis, *omne rationale est risibile; omnis homo est rationalis: Ergò omnis homo est risibilis,* potest etiam concludere: *Ergò aliquis homo est risi-*

risibilis. Et idem in *Celarem*, & *Cesare*, & alijs universaliter concludentibus. Et item quando concluditur propositio convertibilis simpliciter, per accidens, potest illius loco poni propositio convertens. Eoquod à convertibili, ad convertentem est bona consequentia. Et quidquid sequitur ad consequens bonæ consequentiæ, sequitur ad antecedens.

CAPITULUM IV.

De regulis, & defectibus Syllogismi.

§. I.

De regulis Syllogismi non expositorij.

AD rectè fabricandum syllogismos, defectus, & regulas cognoscere oportet, quæ omnia in hoc capitulo damus. Et prima regula pro syllogismo non expositorio ea est, *quod ex puris negativis nihil sequitur*. Et ratio est, quia syllogismus, qui ex puris negativis concluderet, haberet pro conclusione aliqua duo esse distincta inter se: quia distinguntur à medio, quæ tamen bona illatio non est. Quia duo inter se identificata possunt ab uno tertio distingui. Sicut animal, & rationale distinguntur à lapide: & tamen non differunt inter se. Undè non est bonus syllogismus qui sequitur, *nul-*

lus

lus lapis est animal, aliquod rationale non est lapis: Ergò aliquod rationale non est animal.

Argues. Quod benè valet, *nullus homo currit; sed nullum album est aliud ab homine: Ergò nullum album currit*. Et tamèn arguitur ex puris negativis: Ergò regula vera non est.

Resp. neg. maj. Quia, ut syllogismus benè concluderet, debebat poni constantia albi, & affirmari illius existentia, in quo eventu non concluderet ex puris negativis: dum tamèn constantia non ponitur, non benè concluditur. Sicut non valet, *nullus homo est ens rationis; nullus mons aureus est aliud ab homine: Ergò nullus mons aureus est ens rationis*; quia mons aureus nèc est idem cum homine, nèc aliud ab ipso: siquidem mons aureus non est.

Secundo argues. Quod benè valet, *omne quod non est bipes non currit; Petrus non est bipes: Ergò Petrus non currit*. Et tamèn arguitur ex puris negativis: Ergò idem quod prius.

Resp. dist. maj. Valet in vi minoris: conc. maj. Valet syllogisticè: neg. maj. Quia syllogismus prædictus valet tantum in vi minoris, quæ sola infert: Eoquod esse bipedem requiritur ad currendum, & illo negato, etiam cursus negari debet: non tamèn syllogisticè valet. Nam ut ita valeret, debebat in minori dici: *Petrus est id, quod non est bipes*, ut sic

M

salva-

salvaretur principium *dici de nullo*, comprehendēdo Petrū sub subjecto majoris, & removendo prædicatum ab illo: & similiter ita debebat in minori dici, ut salvaretur principium, *quæ sunt eadem unitertio*: & ut Petrus esset unicus in minori cum subjecto majoris, à quo prædicatum removeretur.

Secunda regula est, *quod ex puris particularibus nihil sequitur*. Eoquod in tali syllogismo deficiunt ea principia *dici de omni, dici de nullo*, in quo bonitas syllogismi non expositorij fundatur. Unde non valet; *aliquis homo est albus; aliquis homo est niger: Ergo aliquis niger est albus*.

Dices: bene valet, *aliquis homo currit, vel disputat; sed non currit: Ergo disputat. Et tamen ex puris particularibus infert: Ergo regula vera non est*

Resp. bene valere in vi loci arguendi à disjunctiva cum destructione unius partis ad positionem alterius; non tamē bene valere ratione dispositionis syllogisticæ, aut in vi syllogismi: in quo sensu asserit regula nostra ex puris particularibus nihil sequi.

Tertia regula est, *quod, si aliqua præmissarum est particularis, etiam conclusio debet esse particularis*. Nam conclusio sequitur debiliorem partem.

Et si dicas: *Quod bene valet, aliquis homo est animal; omne risibile est homo: Ergo omne risibile est animal. Et tamen una præmissa particularis est: Ergo*

Resp.

Resp. consequentiam prædictam esse malam, & conclusionem universalem non inferri. Eo quia medium in nulla distribuitur præmissarum.

Quarta regula, *si aliqua præmissarum est negativa, etiam conclusio debet esse negativa*. Quia si una extremitas removeretur à medio, & altera est idem cum medio, non possunt extremitates prædictæ esse idem inter se.

Argues bene valere, *quod non est, non agit; sed malum agit: Ergo malum est*. Et tamen major est negativa, & affirmativa conclusio: Ergo regula vera non est.

Respond. prædicto syllogismo in sudare Caramelem, sed facile dicitur, præmissam majorem esse affirmativam virtualiter; quia in illa continetur, *omne quod agit est*. Cujus loco D. Thom. 1. p. q. 48. art. 1. posuit propositionem probativam illius, cam videlicet, quæ ponitur pro majori in syllogismo prædicto. Unde major assumpta non est purè negativa. Nec novum est propositionem affirmativam aliquando in negativa virtualiter contineri, ut in hoc syllogismo, *astra, quæ non scintillant, sunt propè nos; sed Planete non scintillant: Ergo sunt propè nos*, in cujus minori virtualiter continetur propositio affirmativa, videlicet; *sed Planeta sunt astra non scintillantia*.

M 2

Quia

Quinta regula, *medium non debet intrare conclusionem*; quia in conclusione tantum infertur identitas, vel distinctio extremitatum inter se; sed si medium conclusionem intrat, non infertur identitas, vel distinctio extremitatum inter se; sed distinctio, vel identitas extremitatum cum medio: Ergò medium non debet intrare conclusionem. Aliquando tamèn ad servandam aliquam proprietatè Logicalem potest medium conclusionem intrare, ad servandam videlicèt eandem ampliacionem, aut restrictionem, ut in hoc syllogismo, *cognosco Petrum; Petrus est veniens: Ergò cognosco Petrum venientem*; quia si solum inferretur: ergò *cognosco venientem*, consequentia non esset bona; quia ex cognitione Petri absolutè infertur me cognoscere ipsum sub ratione venientis, undè appellatio variatur. Et idem in hoc syllogismo, *Pater generat; Pater est essentia Divina: Ergò essentia Divina est Pater, qui generat*. Nam si solum inferretur: ergò essentia Divina generat, consequentia mala esset.

Sexta regula est, *quod medium saltèm in aliqua præmissarum debet esse totale extremum*, aliàs argueretur in quatuor terminis. Undè sequètes præmissæ, *cujuslibet hominis equus est hinnibilis. Cujuslibet hominis canis est latrabilis*, non possunt conclusionem aliquam inferre.

Sep.

Septima regula, *illud quod se tenet cum medio in aliqua præmissarum, debet poni in conclusione cum extremitate diversæ præmissæ, & in eodem casu, in quo erat in præmissa*, ut si dicas: *Cujuslibet hominis equus est albus; Petrus est homo: Ergò Petri equus est albus*. Addunt tamèn aliqui in presenti regulas pro syllogismis cujuscunque figuræ; sed regulæ prædictæ inutiles sunt; quia ex dictis facile colliguntur, & solum ad juvenum confusionem conducunt.

§. II.

Defectus syllogismi tam intrinsecè, quam extrinsecè declarantur.

DUobus modis potest vitari syllogismus in genere, extrinsecè videlicèt, & intrinsecè. Defectus quidem intrinsecus est, quando ex præmissis benè dispositis non infertur ea conclusio, quæ inferenda est; sed altera in præmissis non contenta. Quod contingit, dùm arguitur à nō distributo ad distributum: à non appellante ad appellantem: à confusa ad determinatam: à restricto ad non restrictum sinè constantia restricti: & quando variatur suppositio quoad genus, videlicèt, de materiali in formalem: de simplici in personalem: de naturali in accidentalem: vel proceditur contra locum aliquem ex supra relatis.

Exemplum primi est in hoc syllogismo, *omnis homo*

homo

bomo currit ; aliquis homo non est equus : Ergò aliquis equus non currit. Qui quidem malus est : quia ly currit in nulla præmissarum distribuitur , & distribuitur in conclusione. Exemplum secundi est, vidi Petrum ; Petrus fuit Papa. Ergò vidi Papam ; quia ex quo viderim Petrum , qui fuit Papa , non benè infertur me vidisse illum tempore Papæ , ut affirmat conclusio.

Defectus verò intrinsecus est ille , qui contingit in dispositione medij cum extremitatibus, ratione cujus præmissæ sunt inhabiles ad conclusionem inferendam , sicut quando medium tenetur æquivocè , ut si dicas : *Canis est latrabilis ; Piscis est canis ; Ergò piscis est latrabilis.* Aut quando medium non afficitur eadem determinatione in præmissis, vel quælibet extremitas in præmissis, & conclusione ; ut si dicas : *Omnis homo doctus disputat ; Petrus est homo ; Ergò disputat.* Vel ex parte extremitatis dicendo : *Ætiops est niger ; Petrus est Ætiops ; Ergò est niger secundum dentes.*

Etiam est defectus , quando medium in nulla præmissarum distribuitur completè. Undè non valet, *omne animal fuit in Arca Noè ; Petrus est animal ; Ergò fuit in Arca Noè.* In quo quidem mediū non distribuitur in minori , ut patet, nec in majori ; siquidem solum distribuit in illa pro generibus singularorum.

Satis

Satis tamèn est , medium completè distribui in utraque præmissa simul ; ut si dicas : *Uterque homo currit ; Petrus est alter homo : Ergò Petrus currit.* Ubi *ly homo* completè distribuitur in utraque præmissa simul , ex resolventibus patet , videlicèt , *omnium duorum hominum aliquis homo currit ; Petrus est aliquorum duorum hominum quilibet homo ; Ergò Petrus currit.*

Alter etiàm est defectus , quando , scilicèt , medium non accipitur copulativè in una præmissa pro omnibus , pro quibus in alia sumitur , ut si dicas : *Omne album est homo ; equus possibiliter est album ; Ergò equus possibiliter est homo ;* quia *ly album* in minori accipitur pro possibilibus ; secùs autèm in majori.

CAPITULUM V.

De reductione syllogismorum.

§. I.

De reductione ostensiva.

QUAMVIS bonitas consequentiæ in syllogismis imperfectis intelligentibus evidentè appareat , rudibus tamèn non apparet ita. Et ideo , ut rudibus fiat cognita prædicta bonitas , pro-

probanda est per reductionem ad syllogismos perfectos.

Duplex tamèn est reductio, alia quidèm ostensiva, & alia per impossibile. Reductio quidèm ostensiva est probatio modi imperfecti, in qua per transmutationem præmissarum, aut conversionem aliqujus ex præmissis sequitur immediatè, vel mediatè conclusio syllogismi imperfecti in aliquo modo perfecto.

Quod tamèn, ut cognoscas, observa modum imperfectum reducendum esse ostensivè ad modum perfectum habentem similem litteram initialem: v.g. *Baralipon* reducendus est ad *Barbara*: *Celantes* ad *Celarem*: *Dabitis* ad *Darij*: & idem de reliquis dicendum est.

Nota insupèr, præter litteram initialem reperiri in modis imperfectis quatuor consonantes, videlicet, *S. P. M. C.* Littera *S.* denotat quod propositio designata per vocalem antecedentem debet converti simpliciter. *P.* denotat propositionem antecedentem esse convertendam per accidens. *M.* denotat præmissas esse mutandas, ita ut, de majori fiat minor, & de minori major. Littera *C.* si non sit littera initialis, denotat modum, in quo reperitur, non posse reduci per ostensionem; sed solum per impossibile. Littera *P.* in *Baralipon* non denotat

con-

conclusionem esse convertendam per accidens. Quia particularis affirmativa non convertitur per accidens. Et ita littera *P.* in *Baralipon* solum indicat loco particulari, ponendam esse universalem affirmativam, quæ est conclusio de *Barbara*, & in particularem affirmativam convertitur.

Adest exemplum in *Fapesmo*, qui reducitur ad *Ferio*: in quo quidem universalis affirmativa designata per primam vocalem. *A.* debet converti per accidens. Eoquod præcedit litteram *P.* secunda verò vocalis debet converti simpliciter. Eoquod præcedit litteram *S.* & tandem debent mutari præmissæ: ita ut major ponatur pro minori, & minor pro majori, ut denotat littera *M.* quo factò, iste syllogismus in *Fapesmo*, *omnis homo est risibilis; nullus lapis est homo: Ergò aliquod risibile non est lapis*, debet per ostensionem reduci ad *Ferio* modo sequenti, *nullus homo est lapis; aliquod risibile est homo: Ergò aliquod risibile non est lapis.* Ecce præmissas mutatas, & conversas juxta regulam supra traditam, & totum syllogismum concludentem evidentè in *Ferio*.

Habes similiter aliud exemplum in *Baralipon*, in qua littera *M.* non est, *omne rationale est risibile; omnis homo est rationalis: Ergò aliquod risibile est homo*, qui reducitur ad *Barbara* per hoc solum, quod

quod

quod loco particularis, mutatis extremis, ponatur universalis affirmativa, videlicet: ergo omnis homo est risibilis.

Habe alterum exemplum in *Frisesomorum*, qui constat majori particulari affirmativa, & minori universali negativa, & concludit indirectè particularem negativam, ut si dicas: *Aliquod rationale est risibile; nullus homo est rationalis: Ergo aliquod risibile non est homo* qui reducitur ad *Ferio* mutando præmissas propter litteram *M.* & illas convertendo simpliciter propter litteram *S.* positam post utramque vocalem: & ita debet reduci, *nullum rationale est homo; aliquod risibile est rationale: Ergo aliquod risibile non est homo.*

§. II.

De Reductione per impossibile.

Reductio verò per impossibile est probatio per quam ex contradictorio consequentis syllogismi imperfecti, & una præmissa concessa, infertur contradictorium alterius præmissæ jam concessæ. Undè reductio per impossibile cogit ad concedendas duas contradictorias tanquam veras: cum tamèn esse simul veras sit impossibile. Et propterea reductio prædicta per impossibile nominatur.

Ad

Ad intelligentiam tamèn facilem huius notandù est, quod in quinque modis imperfectis primæ figure contradictoria conclusionis negatæ assumitur pro majori, & major concessa in syllogismo imperfecto pro minori, & ita infertur contradictoriù minoris concessæ in syllogismo imperfecto. Excipitur tamèn à prædicta regula *Celantes*, in quo contradictorium conclusionis concessæ assumitur pro minori, & ipsa minor pro majori, & infertur contradictorium majoris concessæ in syllogismo imperfecto.

In secunda tamèn figura contradictorium conclusionis concessæ ponitur pro minori, & servatur eadem major, & infertur contradictorium minoris concessæ in syllogismo imperfecto.

In tertia tandem figura contradictorium conclusionis concessæ assumitur pro majori, & servatur eadem minor, & infertur contradictorium majoris concessæ in syllogismo imperfecto. Quod totum sequentibus versiculis continetur.

Major fit minor, & fit contradictio major;

Dempto Celantes, in quo pervertitur ordo.

Servat majorem, variatque secunda minorem

Tertia majorem variat, servatque minorem.

Verum quamvis ex dictis facile cognosci possit qualiter sit facienda reductio; ut tamèn facilius intel-

telligatur, & promptior fit juvenis ad reducendū, habent Dialectici sequentes dictiones.

Nesciebatis. Odiebam. Latere. Romanis.

In quibus quidem dictionibus ordo reductionis continetur. Nam in prima dictione sunt quinque vocales correspondentes quinque modis imperfectis primæ figuræ. Prima correspondet primo: secunda, secundo, & sic de cæteris. In secunda dictione sunt quatuor vocales correspondentes quatuor modis secundæ figuræ. In tertia autem sunt sex vocales correspondentes sex modis tertiæ figuræ, & modus correspondens alicui ex vocalibus prædictis reducendus est admodum perfectum in eadem vocali finitum.

Exemplum adest in *Baraliphton*, cui in prima dictione correspondet prima vocalis, videlicet, *E*. in *Nesciebatis*. Et ideo reducendus est ad *Celarem*, qui in eadem vocali finitur. Unde si fiat syllogismus in *Baraliphton*: *Omnis homo est rationalis; omne risibile est homo: Ergo aliquod rationale est risibile*, & aliquis neget consequentiam, sive contradictoriam illius, videlicet, *nullum rationale est risibile*, & pone propositionem istam pro majori, & majorem concessam pro minori, & educes syllogismum perfectum in *Celarem*, sequentem, videlicet,

nul-

nullum rationale est risibile; omnis homo est rationalis: Ergo nullus homo est risibilis, quæ conversa simpliciter in hanc, *nullum risibile est homo*, opponitur contrariè cum minori concessa: & ita conceduntur duæ contrariæ simul veræ, quod implicat.

Secundum exemplum fit in *Baroco* quarto modo secundæ figuræ, cui correspondet quarta vocalis de *Odiebam*, & denotat illum reducendum esse ad *Barbara*. Unde si fiat syllogismus in *Baroco*, *omnis homo est risibilis; aliquis equus non est risibilis: Ergo aliquis equus non est homo*, & tibi negetur consequentia, inferes: ergo *omnis equus est homo*. Et habebis in *Barbara* syllogismum, *omnis homo est risibilis; omnis equus est homo: quia contradictoriū conclusionis negatæ ponitur pro minori in secunda figura: Ergo omnis equus est risibilis*. Quæ quidem est contradictoria minoris concessæ: & ita cogis negantem duas contradictorias concedere, quod est impossibile.

Sic tertium exemplum in *Darapti*, qui est primus modus tertiæ figuræ, & illi correspondet prima vocalis in *Letare*, & denotat talem modum reducendum esse ad *Celarem*, qui in eadem littera finitur. Unde si fiat syllogismus in *Darapti*, *omnis homo est rationalis; omnis homo est risibilis: Ergo aliquod risibile est rationale*, & tibi negetur consequentiam

quentia, inferes : ergò *nullum risibili est rationale*, habebis syllogismum evidentem in *Celarem*, *nullum risibile est rationale*; *omnis homo est risibilis*: Ergò *nullus homo est rationalis*. In quo habetur contraria majoris concessa, & conceduntur ut veræ duæ propositiones contrariæ. Juxta quam doctrinam omnes alij modi cujuscumque figuræ per impossibile reducendi sunt.

Argues contra. Post quis in syllogismo imperfecto negare consequentiam illatam, & simul negare illius contradictoriam; sed in hoc eventu non poterit fieri reductio per impossibile: Ergò aliquis modus imperfectus non poterit per impossibile reduci ad aliquem modum perfectum. Probatur major. Potest quis aliquando negare consequentiã, & justè etiam negare illius contradictoriam, ut si velit inferre, *homo est rationalis*: Ergò *est albus*, negabit alter consequentiã: & si iterum inferas: Ergò *non est albus*, quæ est primæ contradictoria, negabit similiter, & justè. Quia nulla earum infertur: Ergò potest etiã quis in syllogismo imperfecto negare consequentiam illatam, & illius contradictoriam.

Resp. tamèn neg. maj. & ad probat. dist. ant. Quando præmissa non sunt aptæ, & dispositæ ad aliquam inferendam: conced. ant. Quando disposi-

tæ sunt ad unam, vel alteram inferendam: nego ant. & consequ. Quando namquè dicitur negantem consequentiam illatam debere concedere illius contradictoriam, intelligendum est, quando præmissa sunt aptæ ad unam, vel alteram inferendam; non tamèn quando non sunt dispositæ ad prædictam consequentiam, vel ad ejus contradictoriam; sed ad alia ex æquo distinctam, quæ cum præmissis connectitur, ut contingit in modo arguendi, in argumento relato. Undè si quis arguat in *Cesare*, *nullus homo est insensibilis*; *omnis lapis est insensibilis*, & inferat: Ergò *nullus lapis est corpus*, potest quis negare consequentiam, & si iterum inferat: Ergò *aliquis lapis est corpus*, potest iterum negare. Eoquod nulla illarum ex præmissis infertur. Nèc pro his assignatur reductio; sed pro benè inferentibus ex præmissis. Et hæc de tota summa dialectica ea claritate, qua dedimus in gloriam Sanctissimæ Trinitatis.

DE REDUCTIONE

INDEX.

Procedium De essentia, & num. operat. intel. ac
de 4. proposit. à pag. 1.

LIBER PRIMUS.

De Signo, termino, Nomine, & Verbo, & illorum defi-
nit. & divis. per 5. cap. pag. 10.

LIBER SECUNDUS.

De Oratione, Modo sciendi, eorumque definit. & di-
vis. pag. 50.

De Proposit. ejusque definit. & divis. per 2. cap. pag. 64.

De Supposit. ejus definit. & divis. pag. 77.

De Relativis illorum definit. & regulis. pag. 91.

De Ampliat. & Restrict. illarum definit. regulis, & lo-
cis. pag. 95.

De Apellat. ejus definit. divis. & regulis. pag. 102.

De Opposit. ejus definit. divis. lege, & condition. p. 109.

De Equipollentia ejus definit. & regulis. pag. 120.

De Conversione ejus definit. & divis. pag. 123.

De Modalibus, illarum denit. reduct. & opposit.
pag. 127.

De Proposit. Exponibili, ejus definit. & divis. pag. 138.

LIBER TERTIUS.

De Consequentia, Inductione, Syllogismo, omnium-
que definitione, divis. princip. regulis, defectibus, &
reduct. per 5. cap. pag. 148.

FINIS.

Handwritten text in a cursive script, likely a Latin manuscript. The text is partially obscured by the binding and the edge of the page. It appears to be a continuation of the philosophical or logical treatise found in the printed text on the left page.